K. C. E. Society's

S. S. MANIYAR LAW COLLEGE, JALGAON

NAAC REACCREDITED 'A' GRADE (3rd Cycle Under Process)

विद्यर्थ

ANNUAL MISCELLANY 2017-18

EDITORIAL BOARD

CHIEF EDITOR

Dr. B. Yuvakumar Reddy

Principal

EDITOR

Dr. Rekha Pahuja

Assistant Professor

EDITORIAL BOARD

D. R. Kshirsagar

Assistant Professor

Y. A. Mahajan

Assistant Professor

G. V. Dhumale

Assistant Professor

STUDENT ASSOCIATES

Mr. Pravin Sharma

Miss. Shirin Shaikh

Mr. Rohan Sawant

Mr. Amrut Chauvan

Mr. Jagdish Borse

KHANDESH COLLEGE EDUCATION SOCIETY, JALGAON

MANAGING COUNCIL

Sr.No.	Name	Designation
1)	Shri. N. G. Bendale	President
2)	Adv. Prakash B. Patil	Vice-President
3)	Adv. S. S. Phalak	Secretary
4)	Shri. Suresh R. Chirmade	Treasurer
5)	Shri. Kiran I. Bendale	Joint-Secretary
6)	Adv. Mangesh S. Sarode	Member
7)	Dr. Sau. Jyotsna S. Bendale	Member
8)	Adv. Sunil D. Chaudhari	Member
9)	Shri. Harish S. Milwani	Member
10)	Shri. Ratnesh M. Palod	Member
11)	Dr. D. N. Maheshwari	Member
12)	Shri. Shrikant S. Maniyar	Member
13)	Prin. Anil G. Rao	Ex-Officio Member

S. S. MANIYAR LAW COLLEGE, JALGAON

COLLEGE DEVELOPMENT COMMITTEE

1)	Shri. N. G. Bendale	President
2)	Adv. Prakash B. Patil	Vice-President
3)	Adv. S. S. Phalak	Secretary
4)	Adv. Sunil D. Chaudhari	Member
5)	Adv. Pramod N. Patil	Member
6)	Dr. Kailash L. Patil	Member
7)	Shri. G. H. Attarde	Administrative Officer
8)	Shri. Abhijieet Randhe	University Representative
9)	Dr. B. Yuvakumar Reddy	Principal
10)	Prof. Rekha. P. Pahuja	Asst. Professor
11)	Prof. G. V. Dhumale	Asst. Professor
12)	Prof. Dr. Vijetasingh S.	Asst. Professor
13)	Prof. D. R. Kshirsagar	Asst. Professor
14)	Shri. S. R. Zambre	Non-Teaching Representative

Legal Education Practical Realities with Reference to Maharashtra

Dr. B. Yuvakumar Reddy
D. R. Kshirsagar

Introduction:

The imparting of legal education in India had begun during the British period much before India gained its Independence in 1947. Law courses were started in the Hindu College, Calcutta, Elphinstone College, Bombay and at Madras, as early as 1855 . The primary aim of legal education at the time was to equip law students so that they could help the lower courts and the High court's in the administration of justice by enrolling themselves as vakil or becoming judicial officers, and thus serve the interests of the Administration . The legal education in this era is the most neglected area.

With the dawn of Independence in India in 1947, the whole scene concerning legal education started undergoing a transformation. With the Independence, perspectives about legal education started undergoing a change and efforts began to be made for its improvement .

Advocates Act, 1961

In 1961 Parliament enacted the Advocates Act to amend and consolidate the law relating to legal practitioners, and to provide for the Constitution of State Bar Councils and an All India Bar Councils. The Bar Council of India has been entrusted inter alia with the following important functions:

1. to lay down standards of professional conduct and etiquette for Advocates;
2. to safeguard the rights, privileges and interests of Advocates:
3. to promote legal education, and
4. to lay down standards of legal education and the State Bar Councils;
5. to recognize universities whose degrees in law shall qualify for enrolment as an Advocate and up to visit and inspect the universities for that purpose
6. to exercise general supervision and control over the State Bar Councils
7. to promote and support law reform: and
8. to organise legal aid to the poor .

Bar Council of India Rules 2008

The Bar Council of India Rules 2008, states, 'No Centres of Legal Education shall admit any student and impart instruction in a course of study in law for enrolment as an advocate unless the recognition of the degree of the university or the affiliation of the centres

of Legal Education, as the case may be, has been approved by the Bar Council of India after inspection of the university or centres of Legal Education institution concerned as the case may be' .

Inspection shall mean inspection by the Inspection Committee of the Bar Council of India as any one of the following:

1. Initial Inspection: Initial inspection shall mean inspection of the University and inspection of the Bar Council of India for permitting a new centre of Legal education.

2. Regular Inspection: regular inspection means an inspection of a university including all or any of its affiliated Centre of Legal Education by the Bar Council of India conducted after the initial inspection at the end of temporary approval, excepting a Law University established by a Central or State Act, for granting a regular approval and thereafter at least once in every five years unless the university/ Centre of Legal Education concerned has sought/inspected for accreditation.

3. Surprise inspection: Surprise inspection means inspection conducted by University/Bar Council of India anytime without giving notice to the centre of Legal Education.

4. Inspection for accreditation:

Inspection applied for by a Centre of Legal Education possessing approval for the purpose of accreditation and certification .

There shall be an accreditation and performance ruling system for any institution having regular approval based on State or National level gradation. Such performance grade may be used in all letter head, sign board, literature and publication, including prospectus and franchise materials of the institution.

The accreditation of performance once obtained shall remain valid for a period of five years .

Assessment Process of BCI

1. Application for accreditation to be submitted in a prescribed format along with fee by a bank draft.

2. On receiving application for accreditation Legal Education Committee form an Accreditation Committee which will inspect the institution.

3. The Committee shall inspect, examine documents and reports visit the institution to assess the infrastructure, curriculum design, teaching and learning process, library and technical facilities and the feasibility of standard clinical education. The Committee shall then submit its report in the prescribed form together with all relevant documents .

4. On recommendation of the committee BCI will give approval.

There is a Bar Council of India Rules 2008, for details of the accreditation.

Maharashtra Unaided Private Professional Educational Institutions (Regulation of Admissions and Fees) Act, 2015

The Maharashtra State had enacted the Maharashtra Unaided Private Professional Educational Institutions

(Regulation of Admissions and Fees) Act, 2015. The act is to provide for regulation of admissions and fees by unaided private professional educational institutions in the State of Maharashtra and for matters connected therewith or incidental thereto.

Centralised Admission Process (CAP) means the centralized process of admission carried out by the competent authority through single window system in a transparent manner for admitting the students for various professional courses in educational institutions. Common Entrance Test (CET) means the entrance test conducted for determination of merit of the candidates by Centralised Admission Process (CAP) for the purpose of admission to professional education courses through a single window system.

The notification regarding common entrance test for LL.B Three Years and BA LL.B Five Years course was announced in the State of Maharashtra and examination conducted. The Higher Education Department opened the link and called the information about the colleges and approval of the Bar Council of India and it reveals that more than 100 institutions are not fulfilling the basic infrastructure and facilities. Many topmost institutions and other institutions from the entire State of Maharashtra has been included in the said list.

Practical Realities and Legal Education Institutions

The Schedule III of the Bar council of India Legal Education Rules 2008 gives the minimum infrastructural facilities required in a centre of Legal Education for applying permission to run law courses with affiliation from an Indian University the major facilities are:

1. The institution must have a minimum capital fund of Ten Lakh Rupees.
2. The institution must have freehold or on long leasehold land adequate to provide academic buildings, library, indoor and outdoor sports facilities.
3. The section of class for not more than 60 students and may allow a minimum of two section of a class and not more than five sections in exceptional circumstances.
4. There shall be adequate space in the library for computer facility with access to internet and national and international library access and data bases.
5. The institution shall establish and run a Legal Aid Clinic and conduct programme regarding legal awareness.
6. Subject to the condition stipulated by a University on this behalf and the high degree of professional commitment required the maximum age for seeking admission into a stream of integrated Bachelor of law degree program, is

limited to twenty years in case of general category of applicants and to twenty two years in case of applicants from SC, ST and other Backward communities.

Subject to the condition stipulated by a

University, and the general social condition of the applicants seeking legal education belatedly, the maximum age for seeking admission into a stream of Three Year Bachelor Degree Course in Law, is limited to thirty years with right of the University to give concession of 5 further year for the applicant belonging to SC or ST or any other Backward Community.

7. The Government is not giving sanction for the appointment of sufficient faculty as per Bar Council of India rules ratio of 40:1 to the institutions.

8. Many of the universities in the State of Maharashtra Law Departments are not established on granted basis due to which institutions could not fulfill the requirements to commence One-Year LL.M (Masters) program.

9. Different Committees constituted to reform the legal education and other requirements i.e. teaching faculty, library facilities, infrastructure and many more for grading the institutions on the common parlance of the institutions based in the metros with district places institutions.

10. The State Government is not considering the Fees structure and with the minimum fee the institutions has to face the different authorities' inspections with huge amount of inspection fee for the sustainability of the institutions.

Conclusion

With the increasing demand of the students to take legal education as profession the quality oriented legal education is needed. The law institutions in the State of Maharashtra are facing lot difficulties to fulfill the requirements of all the authorities like NAAC, Bar Council of India and Affiliated Universities for the better improvement in the facilities such as infrastructure, curriculum design, teaching and learning process, library and technical facilities and the feasibility of standard of clinical education. All the authorities shall have uniform rules and regulation for institutional sustainability and quality oriented legal education hope so we will achieve our goal.

1 Principal, S.S.Maniyar Law College, Jalgaon-425001 (MS)
2. Assistant-Professor, S.S.Maniyar Law College, Jalgaon-45001 (MS)
3. Outlines of Indian Legal & Constitutional History, By, Prof.M.P.Jain, p.g.692 sixth edition Reprint 2007, Wadhwa Nagpur
4. Ibid p.g.692
5. Ibid p.g.693
6. Section 7
7. Section 14
8. Section 19
9. Section 28
10. Section 22
11. Section 2 (c)
12. Section 2 (d)
13. Section 28 BCI Rules 2008

पर्यावरणाचा ऱ्हासः कुणाच्या खांद्यावरी कुणाचे ओझे!

डॉ. बी. युवाकुमार रेड्डी.
प्राचार्य
गणपत व्यंकटराव धुमाळे
सहा. प्राध्यापक

अतिवृष्टी, अनावृष्टी, अवेळी होणारा पाऊस, गारपीट, वादळ, पूर आणि अतीतापमाण यामुळे कधी ओला दुष्काळ तर कधी कोरडा दुष्काळ किंवा शेतीचे बिघडलेले वेळापत्रक यातून शेती मोठ्या प्रमाणात संकटात सापडलेली आहे. दरवर्षी जून जुलै मध्ये सावकाराचे कर्ज घेऊन शेतात पेरलेले बि-बियाने अनावृष्टीमुळे जळून जाते किंवा अतीवृष्टीमुळे वाहून जाते आणि दुबार पेरण्या कराव्या लागतात. किंवा बिघडलेल्या वेळापत्रकामूळे अवेळी झालेल्या पेरण्या व वेगवेगळ्या कीडींचा प्रादुर्भाव होऊन पीक संकटात येतात. त्यातूनही पीक हाती आलेच तर मालाला भाव मिळत नाही. यातून समग्र कृषी व्यवस्थाच धोक्यात यायला लागते. त्यानंतर कर्जबाजरीपण, आत्महत्या आदींचे चक्र सुरु होते. खरे पाहता या कृषीव्यवस्थेतील अरिष्टास कारणीभूत अनेक कारणापैकी एक महत्वपूर्ण कारण म्हणजे हवामानातील बदल हे होय. २००३ ते २०१३ या काळातील अशीया, अफ्रिका, लॅटीन अमेरिका मधील ४८ विकसनशील देशांचा ७८ आपत्तीतर काळात झालेल्या नुकसानीचा व शेतीवरील आर्थिक परिणामाचा अभ्यास करण्यात आला. (Trends of loss and damage in developing countries) त्यानुसार एकूण १४० बीलीयन अमेरिकन डॉलर नुकसानीपैकी ३० बीलीयन अमेरिकन डॉलर नुकसान केवळ शेती क्षेत्रातले झालेले आहे. दुष्काळाचा सर्वाधिक फटका हा शेती क्षेत्राला बसला असून ते ८४ टक्के इतका आर्थिक परिणाम आहे. पुरामुळे शेतीचे झालेले नुकसान हे ६० टक्के इतके आहे. यातील शेतीचा झालेल्या नुकसानीचा क्षेत्रनिहाय विचार केल्यास सर्वाधिक नुकसान हे आशीयातून म्हणजे २८ बीलीयन अमेरिकन डॉलरचे नुकसान झाले त्यानंतर अफ्रिकेचा नंबर लागतो. म्हणजेच हवामान बदलाचा सर्वाधिक परिणाम कृषी आधारित अर्थव्यवस्था असलेल्या विकसनशील देशाच्या कृषी क्षेत्रावर होतो.

खरे म्हणजे या विकसनशील देशातील शेती अजूनही परंपरागत पध्दतीने केली जाते व शेतकऱ्यांची जीवनशैली अल्पसंतूष्ट व निसर्गपूरक आणि निसर्गकेंद्री असते. याच्या नेमके उलट पाहता शहरी श्रीमंत व विकसित देशातील लोकांची जीवनशैली चैनीची व कृत्रिम पर्यायाने निसर्गा-विरोधीच मोठ्या प्रमाणात असते. जगातील २० टक्के श्रीमंत लोक ७६ टक्के साधनसंपत्तीच्या उपभोग घेतात अमिरेकेत जगातिल ५ टक्के लोक राहतात पण ते जगातील २५ टक्के उर्जा खर्च करतात (डावी पर्यायी जनवादी विकासनीती,समाज विज्ञान अकादमी.)

म्हणूनच कार्बन उत्सर्जनाचा दरडोई विचार केल्यास शहरी कुटूंबाचे दरडोई कार्बन उत्सर्जन हे ग्रामिण कुटूंबाच्या दरडोई कार्बन उत्सर्जनाच्या १६ पट अधिक आहे. तसेच अभ्यासकांच्या मते कुटूंब श्रीमंत झाले की त्यांचा उर्जेचा उपभोग वाढतो परिणामी कार्बन उत्सर्जन वाढते. शहरी भागातीलच श्रीमंत व गरीब लोकांच्या कार्बन उत्सर्जनाचे प्रमाण पाहता त्यात १६:१ इतकी तफावत आढळून येते. ग्रामिण भागातील श्रीमंत गरिबांचा विचार केल्यास ते ०८:०१ इतके कार्बन उत्सर्जन होते. यातून जागतिक तापमाण वाढ, कार्बन उत्सर्जनात मोठ्या प्रमाणात झालेली वाढ, घटता ओझोनचा थर व पर्यावरणाचा असमतोल ही सर्व पर्यावरणीय आव्हाने जगासमोर उभी ठाकली आहेत. कार्बन उत्सर्जन नियंत्रित करणे, पर्यावरणाचा समतोल राखणे हे मुद्दे जागतिक राजकारणाची चलन बनली आहेत. अनेक मेट्रोपोलिटन शहरं या प्रदुषणाचे बळी ठरलेले आहेत. शहरी आणि श्रीमंत लोकांचे राहणीमाण, चैनीच्या वस्तुचा मोठ्या प्रमाणात वापर, निसर्गाविरोधी वाढत चाललेली कृत्रिम जिवनशैली यातून पर्यारणाचे प्रश्न अधिक जटील झालेले आहेत. मानवी समाजाच्या या गरजापूर्तीसाठी मोठ्या प्रमाणात निसर्गाची ओरबड आपण करत आहोत. नैसर्गिक संसाधनचा मोठ्या प्रमाणात उपसा करुन भविष्यातील येणाऱ्या पीढ्यांना संकटाच्या खाईत आपण ढकलत आहोत. पण या सर्व नैसर्गिक आव्हानास सामोरे जाण्यासाठी श्रीमंत वर्ग अत्याधुनिक तंत्राचा वापर करुन स्वतःचे संरक्षण करु शकतो कारण त्यासाठी लागणारी संसाधने त्याच्याकडे आहेत पण त्याचे बळी... शेतकरी, कष्टकरी, स्त्रीया, शहरी भागातील गरीब लोक ठरतात म्हणूनच हवा प्रदुषणातून श्वसनाशी सबंधित आजार, तापमानावाढीमुळे उष्माघाताचे बळी हेच लोक ठरत आहेत. म्हणून पर्यावरण ऱ्हासाचे ओझे कुणाचे आणि कुणाच्या खांद्यावरी असे म्हणावे लागते कारण नैसर्गिक आपत्तीच्या परिणामासही वर्गीय परिमाण असतात तेच अधोरेखित करणारी कुसूमाग्रजांची हिमलाट ही कविता खालीलप्रमाणे.

हिमलाट पहाटे पहा जगावर आली!
श्रीमन्त महाली तिथे हिला न थारा
मखमाली दुलया देती मधुर उबारा
डोकावून पळते कापत हीच थरारा
हो काय दरारा कनकाचा भयशाली
पाहून परन्तू कुठे कुडाची खोपी
कंगाल कांबळी टाकून गेले झोपी
शेकडो कवाडे ! वाट जावया सोपी
कडकडून पडते तेथे लांब भुकेली

◆◆◆

Ambit and scope of Aadhar card scheme in India

Grinita Nitin Dongre
LLB - III Year

Aadhar is a 12 digit unique identification number issued to Indian citizens by the Central Government . It is issued and managed by the UIDAI . The Unique Identification Authority of India (UIDAI) is a Statuary
Authority established under the provisions of the Aadhar Act 2016 on 12th July 2016 by the Government of India under the Ministry of Electronics and Information e-Technology.

UIDAI is responsible for Aadhar enrollment and authentication including operation and management of all stages. Aadhar is not a proof of Citizenship. It is essentially and identification document issued by UIDAI after it records and verifies every Indian resident's details. These details includes Biometric and demographic data. It is not meant to replace existing Identification documents like PAN, passport, Driving License etc. However it can be used as a single identification document.

Aadhar has been lauded in the public policy sphere as being a game changer for effective implementation of Government Schemes. It is used in almost of all forms of public services and processes and is

increasingly made mandatory a number of government procedures, including filling Income Tax, Applying for PAN Card and even availing jobs. So, Aadhar Card and number providing us with national identification and social benefits, and protect us from corruption and tax evasion.

When the Aadhar was first implemented, most of the concerns related to it were regarding the infringement of right to privacy of Indian Citizens. The Right to Privacy is protected as an intrinsic part of the Right

to Life and personal Liberty under Article 21 and as a part of the Freedoms guaranteed by part III of the Constitution. While Aadhar is proof of identity, the mere possession of a physical Aadhar is not a authentication. This is because Aadhar has no special security features like holograms embedded into its design and multiple security features. Thus, there is a deep concern due to this.

So, whether it is a brilliant move of quick fix technocratic solution riddles with loopholes. Well any law or scheme is only as good as its implementation.

◆◆◆

AN INITIATIVE TOWARDS YOUTH

Megha.D.Dajjuka
BA.LLB - V -Year

on the last independence day, prime minister narendra modi had introduced the start-up india, stand up india' initiative. On january 16, prime minister narendra modi unveiled a 19-point action plan for start-up enterprises in india. He also announced a self-certification scheme related to nine labour and environment laws. He also said that there would be no inspection of the enterprises during the first three years of the launch. Modi has announced an all-inclusive action plan to boost such ventures that would boost employment generation and wealth creation. Startup india standup india is a campaign launched by the government of india to encourage

startups of india means youths of india towards the entrepreneurship by supporting them through bank financing for more jobs creation in india.

Start up india, stand up india scheme is a mission launched on 16th of january in 2016 by the modi government. This is a most effective campaign which will create more job opportunities to the indian youths. Prime minister narendra modi informed the country about this scheme in his speech on 15th of august 2015. This scheme will directly help

people in opening their own successful entrepreneurship. Pm said that there is no growth in the country without innovations and new opportunities for the youths. The complete action plan of this campaign has also been launched on 16th january by the government on the same date of its launching. This initiative has been planned to bring positive changes according to the need of development in the country. It will help our country to show the talent of youths through their innovative businesses all across the world. There is need to spread awareness about this programme in all the institutions including indian institutes for technology, central universities, indian institutes of management, etc so that they can be connected live through this scheme in future. Startup india is a flagship initiative of the government of india, intended to build a strong eco-system for nurturing innovation and startups in the country that will drive sustainable economic growth and generate large scale employment opportunities. The government through this initiative aims to empower startups to grow through innovation and design.

India has walked the talk on improving ease of doing business rankings: pm narendra modi

after india leaped over 30 positions in the recently released world bank's ease of doing business rankings report, pm narendra modi is leaving no efforts to hard sell india as an investment destination.

Government Extends Tax Benefits to 67 Startups Under Startup India Scheme

Under its Startup India, Stand Up India program the Government of India has extended tax benefits to 67 startups till date. The announcement was made by Minister of State for Commerce and Industry CR Chaudhary.

Startups Can Soon Apply For Govt. Schemes Through Startup India Hub

The Startup India Hub is gearing up to enable startups to apply for government schemes and venture funds directly from the platform. The move is to address the lack of awareness about government schemes and to deal with the difficulties startups face to apply for them.

NITI Aayog Looks to Set Up 1,000 Tinkering Labs

NITI Aayog CEO Amitabh Kant has stated that this year, the Atal Innovation Mission (AIM) scheme will look to select 1,000 schools. They will receive a grant of about $31K (INR 20 Lakh) each. The money will be utilised to set up tinkering labs to foster innovation, as per a recent report.

Indian Digital Economy Has Potential to

Turn $4 Tn By 2022

Indian digital economy is poised to grow to an estimated $4 Tn by 2022, as per assessment of technology companies, said a recent report. The government had earlier assumed the growth to be about $1 Tn by 2022

Govt. Revises Startup Definition: Increases Startup Age Limit from Five to Seven

In a recent move, the Indian Government has further enlarged the startup definition under the purview of 'Startup India, Standup India' initiative announced in January 2016. From now on, the overall age limit of startups has been raised from five years to seven and has been further extended to 10 years for biotech startups

'Job Creation' Is the New Criterion To Avail Startup India Benefits

Indian startups will soon have to make an up front declaration of the number of jobs their initiative will create in order to avail benefits under Startup India plan. Reportedly, the Central Government is planning to issue a new startup definition around job creation ability and a startup's financial standards

Nowadays students have started opening their own Start Ups just after completing their graduation. Not only that many of the youngsters are so confident of their ideas they leave their colleges before even completing their graduation. Rahul Yadav is the first example that comes to our mind, one of the cofounders of Housing.com. The positive thing about this is that the investors are also ready to invest in the ideas and such companies have started getting good funding.

Before India, US had also developed on the similar lines i.e. the Start up Culture and it is an integral part of their "The Big American Dream". The same thing has been started in India but we have been different in many ways. These start-ups are mushrooming not only in the metros but also in the small villages of some remote part of our country. It is not only the tech start-ups which are becoming successful but also an as simple a solution as of providing clean solution to the households in village has been successful. The ideas have become successful not only because of the funding that the idea has got but because of the passion with which they pursue their ideas.

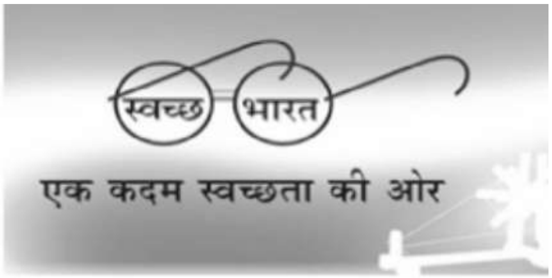

Swachh Bharat Mission

Miss Priyanka Mohanrao Chavan
B.A.LL.B. V Year

Everyone must be his own scavenger. - M. K. Gandhi

Mahatma Gandhi said "Sanitation is more important than independence". He made cleanliness and sanitation an integral part of the Gandhian way of living. But can we say that we fulfil this dream of Gandhiji? The real situation of India relating to cleanliness and sanitation is far to this concept of Gandhiji. As per estimates, poor hygiene and sanitation facilities cost India 600,000 lives annually due to diarrhoea and other such diseases. As per Government data, India is home to 450 million people who do not have access to toilets and defecate in the open. Not only this, lack of toilets also exposes one third of country's women to the risk of sexual assault.

We all know that Prime Minister Narendra Modi launched the Swachh Bharat Mission (SBM) on October 2, 2014, the birth anniversary of Mahatma Gandhi. The ambitious programme aims to make the streets, roads and infrastructure across the country clean by October 02, 2019, the 150th birth anniversary of the Father of the Nation. Citing a World Health Organization estimate that an average of Rs. 6500 per person was lost in India due to lack of cleanliness and hygiene, the Prime Minister emphasised that a clean India would make a significant impact on public health. It would safeguard income of the poor, ultimately contributing to the national economy. He underlined that sanitation should not be seen as a political tool, but as manifestation of patriotism and contribution towards nation-building.

It is India's biggest ever cleanliness drive. Swachh Bharat Mission aims to achieve the elimination of open defecation in the country. Among its other objectives are conversion of insanitary toilets to pour flush toilets, putting an end to the inhuman practice of manual scavenging and carrying out

Municipal Solid Waste Management (MSWM). Swachh Bharat Abhiyan is expected to cost over ₹620 billion. The government provides an incentive of ₹15,000 for each toilet constructed by a BPL family. An amount of ₹90 billion was allocated for the mission in the 2016 Union budget of India. International Monetary Fund provided a US$1.5 billion loan and $25 million in technical assistance in 2016 for the Swachh Bharat Mission to support India's universal sanitation initiation. The programme has also received funds and technical support from the World Bank, corporations as part of corporate social responsibility initiatives, and by state governments under the Sarva Shiksha Abhiyan and Rashtriya Madhyamik Shiksha Abhiyan schemes.

The Government appointed PWD with the responsibility to dispose off waste from Government offices. The Ministry of Railways planned to have the facility of cleaning on demand, clean bed-rolls from automatic laundries, bio-toilets, dustbins in all non-AC coaches. The Centre will use its Digital India project in conjunction with the Swachh Bharat Abhiyan to have solar-powered trash cans, which send alerts to sanitation crew once they are full. The Swachh Bharat Swachh Vidyalaya campaign was launched by Smriti Irani, of the Minister of Human Resource Development, Government of India by participating in the cleanliness drive along with the school's teachers and students.

Swachh Bharat Mission (SBM) Mobile app is being used by people and Government organisations for achieving the goals of Swachh Bharat Mission. For this the government of India is bringing awareness to the people through advertisements.

Swachh Sarvekshan, commissioned by Ministry of Urban Development and carried out by Quality Council of India, is an extensive sanitation survey across several hundred cities to check the progress and impact of Swachh Bharat Abhiyan and to foster a spirit of competition among the cities.

Seeking to provide legal backing to Prime Minister Narendra Modi's pet 'Swachh Bharat Abhiyan', the government is drafting a law under which municipalities can punish those found spitting, urinating and throwing garbage in public places.

The Legislative Department of the Law Ministry is finalising a 'model' law which can be adopted by states as per their local requirements. Government is of the view that self-regulation is not sufficient and a law to enforce the cleanliness drive will help the purpose.

Issues like punishment, fine and enforcement of the law are being worked out on the lines of traffic challan s so that the violators can be booked on the spot.

The SBM consists of two sub-missions Swachh Bharat Mission (Gramin), implemented in rural areas, and Swachh Bharat Mission (Urban), implemented in urban areas. It seeks to generate awareness to motivate communities to adopt sustainable sanitation practices, and encourage the use of appropriate technologies for sanitation.

Impact of Swachh Bharat Mission : Even after several decades after independence, India has failed to achieve the requisite cleanliness levels. We use to see open garbage dumps, overflowing drains, and open defecation taking place at numerous places. To solve this problem Government of India rolled its flagship scheme Swachh Bharat Mission on October 2, 2014. This Swachh Bharat campaign has been dubbed as the country's biggest cleanliness drive ever. Even the president of India, Mr. Pranab Mukherjee also requested every Indian citizen to participate in the campaign and spend a minimum of 100 hours in this drive annually. Swachh Bharat Mission has positive impacts on tourism, health, clean technology, individual productivity, foreign direct investment, environment and others. Conclusion: Gandhiji said, "So long as you do not take the broom and the bucket in your hands, you cannot make your towns and cities clean."

Though people have started to pitch in to help spread the message of 'Cleanliness is next to Godliness', we still have miles to go. Though the government is putting forward its best efforts, yet we have so far not received the desired result on the front of cleanliness. There is need of an attitudinal change on the part of all citizens to fulfil the mission of a clean India in its true spirit.

References

1. Badra and Sharma (2015). ''MANAGEMENT LESSONS FROM SWACHH BHARAT MISSION", International Journal of Advance Research In Science And Engineering

2. Thakkar (2015). "SWACHH BHARAT [CLEAN INDIA] MISSION – AN ANALYTICAL STUDY"

Websites

1. http://mrunal.org/2015/06/economy-lecture-smart-cities-swachh-bharat-rurbaninfrastructure.html#29

2. http://www.drishtiias.com/upsc-current-affairs-article-Prime-Minister-Launches-Swachh-BharatAbhiyaan-Mission-Clean-India

Human Trafficking in India...! An Illegal Activity in Society.

Rohan Ravindra Sawant
LLB-1st Year

- **Background**

Recently some news are found about trafficking of women and children for commercial sexual exploitation which is an organized crime that violates the basic human rights guaranteed under Indian constitution. It is said that India has emerged as a source destination and transit for both in country and cross border trafficking, It's especially challenging due to its complexities and variation, poverty, low status of women, lack of protective environment etc. are some causes of Human Trafficking.

Keeping all this issue in mind Government of India had launched a " Comprehensive scheme for prevention of Trafficking for Rescue, Rehabilitation and Re-integration of victims of Trafficking for Commercial sexual exploitation- UJJAWALA" for preventing on one hand and rescue and rehabilitation of victims on the other.

- **Legal Background**

It's stated that under part III, Article 23 of Indian constitution, "Right against Exploitation" , that " Traffic in human being and beggar and other similar forms of forced labor are prohibited and any contravention of this provision shall be an offence punishable in accordance with law". Also explained in Indian Penal Code, sec. 370, " Trafficking of person i.e., it may be women and children for the purpose of exploitation and so on are punishable, in sec.370 A , were any minor is trafficked for sexual exploitation, shall be punished with rigorous imprisonment for a term of five years, or may extend till seven years and also liable for fine".

- **Important factors in this Scheme, " UJJWALA "**
- It will prevent trafficking through social mobilization, involvement of local communities , awareness generation program and other innovative j
- Awareness generation through mass media, including kala jathas , street play, puppeteer or other any art forms.

- Awareness generation through printing material such as pamphlets, leaflets, & posters,
- Being students of law profession we should organize program of legal aid & give legal literacy to everyone including court work & documentation relating to the victims court case.
- **Conclusion**

At last, many several cases are been filed against this kind of sexual exploitation & human trafficking in Indian court's like" Mohammed Ashraf Ali v/s state of Karnataka, Anil sahu v/s state of Jharkhand, Naveen v/s state of Telangana" & many more, so it is our moral duty to prevent such kind of human trafficking of women & children with the help of this scheme, " UJJAWALA" to prevent rescue & rehabilitation the victims and give them a preventive environment to live their life with society.

◆◆◆

Grit of Young India

Devika.R.Patil
BA.LLB - V- Year

It is been said that "The Youth of a Nation are the trustees of posterity." India is a very young country. Half of its population is under the age of 25. Youths can contribute in taking unprecedented leaps towards the achievement of development goals. The National Youth Policy 2014, defines the youth as comprising persons in the age group of 15-29 years. The population in this age group is full of ideas, energy and passion, combined with an unmatched ability to bring out meaningful change in social behaviour and attitudes. As this taking into consideration PM-YUVA Yojana aims to create an enabling ecosystem for entrepreneurship development through entrepreneurship education & training, advocacy, and easy access to entrepreneurship network. The project

also aims to promote development of social enterprises for inclusive growth. Youths can challenge stereotypes, embrace good practices and think out-of-the-box.

Under PM-YUVA Yojana, 2200 colleges, 300 schools, 500 ITIs and 50 EDC will be enabled to deliver entrepreneurship education and training to over 7 lakh students. This initiative is expected to create approx. 30000 start-ups over five years, consequently, creating approx. 2,60,000 direct and indirect jobs. Also, a strong pool of approx. 8900 Entrepreneurship Educators and 10,180 Mentors will be created. This will be supported by a network of Entrepreneurship and Coordination Hubs (E-hubs), comprising of 1 National E-hub, 5 Regional E-Hubs and 50 Nodal E-Hub for resource management and organization at different levels. The enrolled colleges, schools, ITIs and EDC under this program will be the implementation arm of the Project.

The objective behind this scheme is to spearhead the achievement of entrepreneurship development through entrepreneurship education and training in India, this scheme has been launched as the Ministry's flagship scheme. The overall objective of the scheme is "By 2021, create an enabling ecosystem for entrepreneurship development through entrepreneurship education & training, advocacy, and easy access to entrepreneurship network. Also, promote development of social enterprises for inclusive growth.

PM-YUVA Yojana has four specific objectives-1) Educate and equip potential and early stage entrepreneurs. 2) Connect entrepreneurs in enabling networks of peers, mentors, incubators, funding and business services. 3) Coordinate and support entrepreneurs through Entrepreneurship Hubs (E-Hubs). 4) Catalyse a culture shift to support aspiring entrepreneurs. The target beneficiaries of the scheme are Traditional students enrolled in degree programme across undergraduate/ postgraduate courses/ PhD programme/ Diploma,School Students, Students in Industrial Training Institutes (ITIs), All citizens including unorganized sector, women, and existing entrepreneurs in rural as well as urban areas, who would like to take up entrepreneurship education through coordination and support programmes.

Aspirants interested in entrepreneurship have open access to world class Entrepreneurship Education and Training courses through Online Courses on this platform are designed and developed by

national and international experts, and are available free of charge to everyone.

The range of programs of this scheme offered to various categories of institutes are as under:

Institute of Higher Learning (IHL) - Institute of Higher Learning will offer six Certificate programs to students. These will be facilitated by faculty through this platform, and have a strong focus on peer learning, and creates smart, collaborative teams of students.

Industrial Training Institutes (ITIs) - Through this course, the students will learn skills on key aspects of setting up a small business such as Inventory management, sourcing, bookkeeping and financial discipline, digital marketing, general administration and barefoot managerial skills.The course helps students leverage their vocational skill sets and gain information about various Government facilitation and funding schemes to start their own business. These are offered through Foundation and Advanced Course.

Higher Secondary (HS) Schools - Courses offered at schools (10+2) will have Foundation and Advanced Course. Foundation Course is about exploring entrepreneurship where the student will understand how entrepreneurs think and act and will be inspired about entrepreneurship as a career. The Advanced Course will help students learn basic skills necessary to start a company and run their own business.

Entrepreneurship Development Centres (EDC) - Through this course the EDC candidates will be able to launch their own venture by applying the venture creation knowledge and skills to their domain of expertise. Here the modular courses will be offered as decided by the National E-hub for specific business skills such as inventory management, sourcing, bookkeeping and financial discipline, digital marketing, general administration, barefoot managerial skills and communication skills etc. Course duration will be decided by National E-hub in consultation with EDCs.

Social Entrepreneurship - The Social Entrepreneurship will focus on Incubation Support, Social Entrepreneurship Development Programme (SEDP), Training of Trainers Programme (Ton and Social Entrepreneurship Awareness Programme while forging collaboration with appropriate Partner Organisations (POs) of EDII. The program will focus on mobilizing, identifying and giving incubation support to the prospective social entrepreneurs and knowledge development on social entrepreneurship at regional and national level.

Role of Law and Female Foeticide : An Inhuman Practice

Rupal Dhirendrakumar Jain
B.A.LLB - IV Year

From very ancient times women's feticide is practiced against the rule of law. Female feticide takes place when a fetus is aborted after it is determined to be female. It is one of the most rampant social evils in the country. We have to raise awareness levels against the regressive practice of female feticide, enforce laws for more stringently and provide much more incentives to the household for the birth of a girl child.

As per the provisions of Pre-Natal Diagnostics Techniques (PNDT) Act, it is a crime for the couples who request for such abortion of the female fetus as well as for the doctors who perform it. In moral terms too, it is an inhumane act of terminating the life of an unborn girl child due to conservative outlook or agreed. The parents of the girl child do not realize that they will have to make equal efforts in rearing and settling their child irrespective of a gender.

Female feticide even now refers to getting rid of the female – male sex ratio in many states across the country which has even given rise to trafficking of girls from other parts. All this has resulted in the rampant exploitation of women at the hands of an unjust social order. Though there is PNDT Act 1994 in place to prevent the abuse of sex determination test, we require an attitudinal change in society to abolish the heinous practical of female feticide. Fortunately, the society is now beginning to realize the importance of girl child with the result that equal opportunities of nutrition, health, education and employment are now available to women's.

The root cause of the still prevalence of female feticide is the 21st century is the age old patriarchal mindset where sweets are distributed after the birth of baby boy, but the birth of a girl plunges the family into unexplained sadness. We need to empower girls, in every field in every term.

The winds of change have now started blowing in the society with girls doing

well in diverse profession, which were considered male bastions up until now. Beti Bachao, Beti Padho has become a country wide movement. Females needs to be strong go long don't fear and raise your voice against such illegal feticide.

Yes, we say our country as digital country. But is it really digital where technological advances would lead to female feticide. According to the decennial Indian census, the sex ratio in the 0 to 6 age group in India has risen from 1024 males per 100 females in 1961 to 104.2 in 1980 to 107.5 in 2001 and 108.9 in 2011.

This ratio indicates that more and more changes are necessary to progress the society. Every girl and girl child in 21st century should be given birth to see this beautiful world, only need is to take initiative steps and everything will happen. If the girls are secure the future will be secure of the country.

◆◆◆

Positive Perception And Sustaining Momentum

Shaikh Shirin Khalil
LLB. 1 Year.

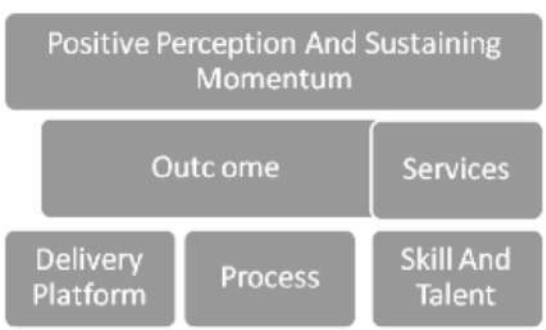

ADVANTAGES

The programme – Focus in on being transformative to realize (IT + IT = IT) The focus on making technology central to enabling changes.

The programmes – Pulls together many existing schemes. This schemes will be restructured and refocused. Many elements are only process improvements with minimal cast.

VISION OF DIGITAL INDIA

1. Digital Infrastructure as a utility of every citizen.
2. Governance and Services on demand.
3. Digital Empowerment of citizens.

* **The Government provide through**

Digital India scheme to every citizens-

1. High speed Internet as a core utility.
2. Mobile phone & Bank Account enabling participation in Digital & Financial Space.
3. Safe and Secure Cyber-Space.
4. Easy Access to a Common Service Centre.

* **The second vision provided by government for every citizen- Governance and Services on Demand.**

1. Making financial transactions electronic and cashless.
2. Services available in real time from online and mobile platform.
3. Leveraging GIS for decision support systems & development.

* **The Third Vision provided-**

1. Universal Digital Literacy.
2. Portability of all entitlements through cloud.
3. Universally Accessible Digital Resources.

PILLARS OF DIGITAL INDIA

Government Provides Pillars for making Digital India

1. Broad Band Highways.
2. Universal Access to Phones.
3. Public Internet Access Programme.
4. E-Governance- Reforming Government through Technology.
5. E-Kranti-Electronic Delivery of Services.
6. Information for all.
7. Electronics manufacturing- Target NET Zero Imports.
8. IT for Jobs.
9. Early Harvest Programmes.

Challenges And Changes

1. Program on this scale never conceived.
2. Each Pillar/Program has own challenges.
3. Human Resources Issues
   NIC- not equipped for a fraction of this task(obsolesce)-needs revamping & restricting.
   Deity – needs program managers – at least 4 more officers at senior levels.
4. Financial Resources Issues –

- Mostly structured around on going programs –
- Better focus, need some restructuring.
- Some others are process improvements or better utilisation of resources.
- A few new programs may be needed- particularly in Electronics manufacturing and skill Development.

5. Co-ordination Issues –

- Program covers many other departments
- Need commitment and effort
- Leadership and support critical for success.

Conclusion

Digital India Program Provide scheme for

citizens knowledge future Many kinds of things are like Electronic SMS,E-Court, SWAN,E-Police, E-Prosecution-Telecom storage ,Infrastructure ,E-program, Social Progress, E-Health care Language, E-Education, Real time mobile , High Entitlement, Transformation, Forecast, Electronic, Transparency delivery, E-Jails, Banking, Digital Banking, Broadband Technology, Cyberspace, WI-FI, Etc.

It weave together a large number of ideas and thoughts into a single comprehensive vision so that each of them is seen as part of large goal.

◆◆◆

Women Empowerment

Surbhi .Y. Halve
BA.LLB - IV Year

Economic Stability, Judicial strength and all other rights should be also equal to women. There should be no discrimination between men and women . There is no denying the fact that women in India have made a considerable progress in almost seven decades of independence, It is ironical that a country, which has recently acclaimed the status of the first Asian Country to accomplish its Mars Mission in the maiden attempt, is positioned at the 29th rank among 146 countries across the globe on the basis of Gender Inequality Index. There has been amelioration in the position of women, but their true empowerment is still awaited.

Swami Vivekananda, one of the greatest sons of India, quoted that, "There is no chance for the welfare of the world unless the condition of women is improved , It is not possible for a bird to fly on only one wing."

* **What is women empowerment ?**

Women empowerment means emancipation of women from the vicious grips of social, economical, political,

caste and gender- based discrimination. It means granting women the freedom to make life choices. Women empowerment does not mean 'deifying women' rather it means replacing patriarchy with parity.

Human Rights or Individual Rights: Individual empowerment means to have the self-confidence to articulate and assert the power to negotiate and decide.

Social Women Empowerment :- Gender equality implies a society in which women and men enjoy the same opportunities , outcomes, rights and obligations in all spheres of life.

Educational Women Empowerment :- It means empowering women with the knowledge, skills , and self- confidence necessary to participate fully in the development process. It means making women aware of their rights and developing a confidence to claim them.

Economic and Occupational Empowerment:- It means reducing their financial dependence on their male counterparts by making them a significant part of the human resource, Legal Women Empowerment , Political Women Empowerment.

The position of Women in India :- The position enjoyed by women in the Rig-vedic period deteriorated in the later Vedic Civilization. Women were denied the right to education and widow remarriage. They were denied the right to inheritance and ownership of property. Many social evils like child marriage and dowry system surfaced and started to engulf women. During Gupta period, the status of women immensely deteriorated. Dowry became an institution and Sati Pratha became prominent.

Current Scenario on Women Empowerment :- Women in India now participate in areas such as education, sports, politics, media, art and culture, service sector and science and technology . But due to the deep- rooted patriarchal mentality in the Indian Society, women are still victimized, humiliated, tortured and exploited. Even after almost seven decades of Independence, women are still subjected to discrimination in the social , economic and educational field.

Major landmark steps taken for women empowerment :- Provisions made under the Constitution of India such as: Right to equality under Article Equal pay for equal work under Article 39(d),; and Maternity Relief under Article 42.

Acts like the Dowry Prohibition Act, 1961, Protection of Women from Domestic Violence Act, 2005, Sexual Harassment Women at Work Place(

Prevention, Prohibition, and Redressal) Act,2013 etc.

Various Government Policies and Schemes :- The Government of India is running various welfare schemes and polices, such as Swadhar(1995), swayam Siddha (2001), Sabla Scheme(2010), etc. All such policies and programs focus on social , economic and educational empowerment of women across various age groups.

Conclusion :-

Empowering women socially, economically, educationally, politically and legally is going to be a Herculean task. It is not going to be easy to change the culture of disregard for women which are so deep-rooted in Indian Society. But it does not mean that it is implausible. Only revolutions bring changes in a day, but reforms take their time. This one, in particular, will take its time as well. The idea of women empowerment might sound hard by the yard, but by the inch, it is just a cinch. All we need is a concentrated effort focused in the right direction that would rest only with the liberation of women from all forms of evil.

"There is no tool for development more effective than the empowerment of women."

Incredible India

Priyanka Subhash Salve
LLB 1st

We all are the part of this beautiful environment and this environment is the place where we living it is our home to stay, house to live and share the happiness. As we are taking care of our environment as well. Today, it has often been the people has been taking care of their society. They just leave it unclean and giving a huge part in creating dirt. Yes, this is true , today there is no way to see the roads and other public places because they are too dirty and the point to notice in the entire is that this dirt has been created by the people only.

We all have known the benefits of cleanliness. Cleanliness is very important

for the healthy life, but even if we forget cleanliness at the big level but still we are creating dirtiness everywhere. While eating and walking we used to through the rappers, etc. on the roads and streets only and there are many other ways through were creating dirt in the environment.

Someone has said truly that cleanliness is next to godliness. And somehow we think to maintain cleanliness in the society. There are many NGO's who has been working for the mission of cleaning even Government also has launched projects "SWACHH BHARAT ABHIYAN". But still the condition in many areas is same Government is trying at a certain point but government is trying at a certain point but government efforts are worthless until we can't give our effort as well as "SWACHH BHARAT ABHIYAN" is a cleanliness drive aimed to cover 4,041 statutory cities and towns all over Indian in order to clean the streets, roads and other infrastructure , smaller towns and rural areas.

The objectives of Swachh Bharat include eliminating open defection through the construction of household owned and community owned toilets and establishing an accountable mechanism of monitoring toilet use run by the Government of India, the mission aims to achieve an open Defecation free (ODF) India by 2nd October 2019 the 150th Anniversary of the birth of Mahatma Gandhi by constructing 12 million toilets in rural India at a projected cost of Rs. 1.96 lakh crore. The mission will also contribute to India reaching sustainable Development Goal.

The Campaign was officially launched on 2nd October 2014 at Rajghat, New Delhi by Hon. Prime Minister Narendra Modi. It is India's largest cleanliness employees, School Students and college students from all part of India.

The mission contains two sub-missions SWACHH BHARAT ABHIYAN which operates under the ministry of Drinking water and Sanitation and Swachh Bharat Abhiyan which operates under the ministry of Housing and Urban Affairs. The mission includes ambassadors and activities such as national real-time monitoring and updates from Non-Governmental Organizations (NGO's) such as – the Ugly Indian, Waste Warriors and Swachh Pune (Solid Waste Collection and Handling) that are working towards its ideas of Swachh Bharat.

"The slogan is - ONE STEP TOWARDS CLEANLINESS"

Design Act, 2000 – An Overview

Anand G. Shukla
BA.LLB-IIIrd

Introduction –

Design is defined by statute to comprise features of shape, configuration, pattern, ornament or composition of lines or colors applied to any article in two or three dimensional form, or both, by any industrial process or means whether manual, mechanical or chemical, separate or combined which in the finished article appeal to and are judged solely by the eye. The application of a design to an article is of great significance as shape, configuration, pattern and ornament but only when applied to an article { Castrol v/s Tide Water, 1996}. It has been held that a functional part of an article may still be registrable, as there may be cases where the design is functional yet also fulfills the test of being appealing to the eye { Micolube v/s Rakesh Kumar,2013}.

Designs which are registrable:-

In order to be registrable, a design must be:-

(1) New or original

(2) Not published (i.e., disclosed to the public either in India or aboard in a tangible form or through use or in any other way before the application is filled).

(3) Significantly distinguishable from knows designs or combinations of known design.

(4) Devoid of scandalous or obscene matter.

Rights conferred by Registration:-

Registration confers the exclusive right to apply the design to any article in the class in which it is registered. This right lasts for a 10 year period, which can be extended by five years. Thereafter, the design becomes public property and can be used by anyone.

Infringement of designs:-

It is illegal to apply a registered design, or a fraudulent or obvious imitation of such, to an article or to import, publish or expose an article to which such a design has been applied in the same class of articles in which the design is registered, without authorization form the registered

owner.

Available recourse includes filing suit to tecover a nominal sum from the infringer as a contract debt or seeking damages and an injunction against misuse of the design. To ascertain infringement, the two products need not to be placed side by side but rather examined from the point of view of a customer with average knowledge and imperfect recollection. The main consideration is whether the broad features of shape, configuration and pattern are similar to one another, (Veeplast v/s Bonjour, 2011). In some cases courts may also attempt to ascertain substantial differences. Interestingly, the Delhi High Court (Micolube v/s Rakesh Kumar, 2013) and the Calcutta High Court (Kent R-O systems v/s Sandeep Agarwal, 2014) are at variance on whether the registered proprietor of a design can institute a suit against another registrant the Delhi High Court takes the view (affirmed by the Bombay High Court in Whirlpool v/s Videocon, 2014) that there is no bar. All grounds available to a person seeking cancellation may be adopted as a defense in infringement proceedings.

Judicial Approach –

1. In Troikaa v/s Pro habs (2008) the defendant was restrained from manufacturing marketing and using tablets that were similar in shape and color to the plaintiff's tablet, as it had registered the shape and configuration under the Designs Act.

2. In Whirlpool v/s Videocon (2014) the court found that the design of the plaintiff's washing machines was distinct and had garnered substantial goodwill in the market, observing that the shape of goods, the court allowed the plaintiff's claim of design infringement and passing off against the defendant.

3. In Jagdamba v/s Tristar (2014) the appellate court reversed the trail court's decision with regard to industrial drawings of the plaintiff's machine and major components, holding that the drawing was not entitled to copyright protection as more than 50 products has been manufactured by applying the drawings to the machine.

Save Girl Child

Ishrat Bano Firoz Khan
LLB- 1st

Girls are equal as important as boys in the boys in the society to maintain the social equilibrium. Few years ago there was huge reduction in the number of women in comparison to the man. It was so because of the increasing crimes, dowry deaths, rape poverty, illiteracy, gender discrimination and many more.

To equalize the number of women in the society, it very necessary it is very necessary to aware people greatly about the save girl child. Government of India has taken some positive steps regarding save Girl child. Such as protection of women from Domestic Violence Act, 2005 ban of female infanticide immoral traffic (prevention) Act proper, education gender equality etc.

Save Girl Child topic has been the focus of attention of everyone all over the India in order to improve the overall social and economic state us women. Following are some initiatives launched by the central or a state regarding save girl child.

In order to protect the girl child" A Ladli Scheme" was launched and Implemented by the Delhi and Haryana in 2008.

The aim of this scheme was controlling female feticide as well as improving status of girl child through education and equal gender rights.

* " SABLA SCHEME":- Launched by the ministry of women and child Development in 2011 aiming to empower adolescent, girls through education.

* "DHANALAKSHMI SCHEME":- Was launched in 2008 by ministry of women and child Development aiming to provide cash transfer to the family of girl child after birth, registration and immunization.

* "BETI BACHAO, BETI PADHAO SCHEME" :- Was launched in 2015 for the welfare of women.

Save Girl Child not taken by the people as topic only. It is a social awareness which should be taken very seriously people should save girl child and respect girl child as they have power to create a whole world, they are equally needed for the growth. They are equally needed for the growth and development of a country.

" A GIRL CHILD BRINGS JOY, SHE IS NO LESS THAN A BOY"

Indian Penal Code – Step towards becoming Comprehensive Criminal Code of the Nation

Chaitali Sanjay Deshmukh
BALLB - II Year

The Indian judicial system is considered to be one of the most important organs of the government. There are several laws enacted in our nation for curbing the ill-practices. All these enacted laws would turn to be futile if there is an absence of enforcement machineries. The judiciary of the nation is entrusted with the task of executing the laws and therefore they are rightly regarded as "law-enforcers". But the representatives of the judiciary cannot assess the criminal activities or misconduct based on their own perceptions. There was an absolute need of a document or a uniform system which would act as a standard for decision making process and make the task of penalizing easier. These sort of document exists in every countries. For India it is The Indian Penal Code, for our neighboring country Pakistan it is the Pakistan penal code.

ENACTMENT OF THE ACT

The Indian penal code 1860 is considered to be the comprehensive criminal code of the nation. Before the British took over the administration of the country, India was ruled by Marathas and Muslims. It would not be incorrect to say that the criminal justice was in an absolute deplorable state during the reign of Marathas and Muslims. There were conflicts and contradictions in the decisions of the courts. Seeing the deplorable state of the laws in the nation and to simplify the criminal law of the country on the pattern of common law, a law commission was constituted in the year 1834 and Lord Macaulay was appointed as its chairman. Macleod, Anderson and Millet were its other members. The draft of the Indian Penal Code was submitted to the governor-general in council by the committee on 14th October 1837 and the same received the assent on 6th October, 1860 and finally it was only on 1st January 1862 when the act came into force.

OBJECTIVE

Indian penal code is a complete code as the main objective behind the enactment of this act was to provide a general penal code for the nation. The preamble of the

code sates that "whereas it is expedient to provide a general penal code for India". One of the most significant feature of the Indian penal code is that it does not make any special provisions for special persons. From a common man to a judicial officer all persons receive equal treatment under the act. Undoubtedly, the act is impartial in nature.

INDIAN PENAL CODE

The act consists of 511 sections and 23 chapters. This act is applicable to all the citizens of India. This act is also applicable to extra-territorial offences covering crime committed by a citizen of India in any place without and beyond India, crime committed on any aircraft or ship registered under any law in India or any person targeting any computer resource located in India.[1] The act also defines several words like public, judge, Public Servant, valuable security, life, death etc. chapter 4 of the code deals with general exceptions(situations) under which a man can be excused of the crime committed by him. All sorts of crime be it offences against the state, Public tranquility, offences against human health, religion are dealt under the Indian penal code.

PROMINENT PROVISIONS OF THE CODE

There are several provisions enacted under the code dealing with various subjects. But the provisions dealing with culpable homicide and Murder are considered to be one of the most highlighting feature of the code. Death penalty is the highest form of punishment inflicted under the code. The nation witnessed capital punishment in Mahatma Gandhi's Assassination case when Nathuram Godse was hanged to death in the year 1949. Several provisions are made for the protection of women be it penalizing for sexual harassments, acid attacks, dowry deaths, rape and domestic violence. Indian penal code also provides protection to the deceased by prohibiting publication of any defamatory statement pertaining to the deceased.

CONCLUSION

As time changes the situations and the atmosphere of the nation also varies. There is always a need to change the laws of the nation to keep in pace with the changing needs of the society. Several amendments are made in the laws of the nation keeping in view the requirements and the welfare of the people. The Indian penal code also witnessed several amendments in the year 2013 be it the amendment in the definition of rape or the inclusion of provisions for penalizing sexual harassments or acid attacks. Hence, the Indian penal code is rightly called the comprehensive criminal code of the nation

दिल्ली अजुन दूर आहे...

श्रीकृष्ण रामदास जोशी
प्रविण जगदीश शर्मा
एल.एल.बी. प्रथम वर्ष

सव्वाशे कोटी लोकसंख्या असलेल्या देशात एखादी नाविन्यपूर्ण जनहिताची योजना कार्यान्वयीत करणे म्हणजे एक तिलस्मच म्हणता येईल. जवळपास दिडदशकापूर्वी आधार कार्ड देण्याचे कार्य आजही निरंतर चालुच आहे. आता कुठे हे कार्य पूर्णत्वास येण्याकडे वाटचाल करीत आहे. ज्या प्रमाणे योजना बनवून आमलात आणणे कठीण आहे त्याचप्रमाणे आणलेली योजना ज्यांच्यासाठी आहे त्यांनी त्याचा लाभ घेणेही तेवढेच महत्वाचे आहे. आपण अनेक वेळी सरकारी योजनांमध्ये भ्रष्टाचार झाल्याचे ऐकले-वाचले असेल.

वर्तमान सरकार फार अल्प काळात आपल्या मनभावन योजना व घोष वाक्याद्वारे प्रसिध्द झाली आहे. आपल्या चार वर्षाच्या कार्यकाळात या सरकारने जनतेच्या चांगल्यासाठी अथवा उत्थानासाठी नवनवीन योजनांचा सपाटा लावला आहे. यात त्यांनी प्रामुख्याने प्रत्येक वर्गाला आकर्षित अथवा डोळ्यासमोर राखून योजना आखल्या आहेत.

खालील काही ठळक योजनांची आपल्याला चर्चा करता येईल. प्रधानमंत्री जनधन योजना, प्रधानमंत्री मुद्रा योजना, प्रधानमंत्री जीवन बीमा योजना प्रधानमंत्री स्वास्थ बीमा योजना, अटल पेंशन योजना, प्रधानमंत्री फसल बीमा योजना स्वच्छ भारत अभियान, स्मार्ट सिटी योजना, अटल पेंशन योजना, प्रधानमंत्री फसल बीमा योजना, स्वच्छ भारत अभियान, स्मार्ट सिटी योजना, मेक इन इंडिया, अमृत योजना, बेटी बचाओ बेटी पढाओ योजना, वरीष्ठ पेंशन बीमा योजना, दीनदयाल उपाध्याय ग्राम ज्योती योजना, उडान योजना, उज्वला योजना, अन्त्योदय अन्न योजना, फक्त यासारख्या योजनाच नव्हेतर काही पावलेसुध्दा त्यांनी उचलली यात प्रामुख्याने नोटबंदी, गोल्ड मॉनिटायझेशन स्कीम, गंगा सफाई, जी.एस.टी.ला मुर्तरुप देऊन आमलात आणले तसेच डिजिटल इंडियाला डोळ्यासमोर ठेऊन काही डिजिटल योजना आखल्यात.

या योजना कागदोपत्री व नावानीशी आकर्षक वाटत असल्या तरी या योजनांची अजुन लागवड आहे फळे अजुन चखायची आहेत. फक्त अपेक्षांच्या जमीनीवर अजुन या योजनांची लागवड करुन रोपे तयार केली जात आहेत असे म्हणण्याची कारणे ही तशीच आहेत. जनधन खात्यांद्वारे सामान्य जनतेला बँकांशी जोडण्याचा प्रयत्न जरी असला तरी या खात्यांची चर्चा नोटबंदीतच अधिक रंगली व काहींना आपल्या गॅस सबसीडची पैसे मिळण्याची सोय झाली. परंतु जो प्रमुख उद्देश ग्रामीण जनतेला, गरजुंना बँकांच्या मुख्य प्रवाहात सामील करण्याचा होता तो मागे पडलेला दिसतो. या जनधन खात्यांमध्ये ठराविक व्यवहार हे मोफत असून या व्यवहारानंतर बँकाकडून ग्राहकांना खर्च (चार्जेस) आकारण्यात येत असल्याचे ऐकवते. कदाचित बँकानाही सदर अकाऊंट

आॅपरेशनल कॉस्ट जास्त लागत असावी. अटल पेंशन योजना ही अजुन प्राथमिक स्वरुपात आहे व याची सुरुवात आहे. यामध्ये प्रत्येक १८ ते ४० वय वर्षापर्यंतच्या व्यक्ती अर्ज करु शकतो व वयाची ६० वर्षे पूर्ण झाल्यानंतर यात अंशदान देणारा पेंशनसाठी पात्र ठरतो व त्यास रुपये १००० ते ५००० दरमहा याप्रमाणे आपल्या केलेल्या गुंतवणुकीच्या प्रमाणात पेंशन मिळवू शकतो. समजा आज १८ वय वर्षे असणाऱ्या व्यक्तीने १ ते ५ हजार पेंशन मिळवण्यासाठीचा निर्धार भविष्यातील महागाई व त्या वेळेच्या गरजा पाहता कमी असु शकतो हा विरोधभास येथे आहेच. सरकारच्या दृष्टीने सर्वाधिक उपयोगी व इफेक्टीव योजना कमी वेळेत सांगता येणारी आहे. ती म्हणजे एल.पी.जी. पहल व प्रत्यक्ष सबसिडी लाभ योजना. या योजनेद्वारे एल.पी.जी. गॅस सिलेंडरवरील सबसिडी ग्राहकांच्या बँक खात्यात वर्ग करण्यात येते, याचा बऱ्यापैकी उपयोग गॅस सबसिडी वाचविण्याकरीता झाला असून देशाच्या हजारो कोटी रुपयांचा सबसिडीसाठी दिला जाणारा महसुल वाचला आहे.

वरील विवेचनातून एवढेच समाजावे लागेल की, अनेक योजना सुरु झाल्या असल्या व त्यामागचा प्रामाणिक उद्देश लोकसेवा जरी असला तरी त्यांना मुर्तरुप अजुन प्राप्त व्हायचे आहे. म्हणजेच दिल्ली अभी दुर है...

◆◆◆

माझ्या स्वप्नातील भारत

योगिता बऱ्हाडे
एल.एल.बी. तृतीय वर्ष

भारत कृषीप्रधान देश व भौगोलिकदृष्ट्या संपन्न देश असुनसुध्दा अनेक समस्यांना सामोरे जात आहे. असे म्हणतात कि, ''पूर्वीच्या काळी भारतातून सोन्याच्या धूर निघत असे'' आज अशा सोन्याचा धूर का निघत नाही? आणि या सर्व गोष्टीसाठी कारणीभूत कोण असेल? जे त्यांनी आपल्यावर आक्रमण केले ते किंवा आपण की आपण आपल्या भारताचा, भारताच्या विविध संपदांचा सांभाळ केला नाही? आजची परिस्थिती अशी आहे की जर आजसुध्दा भारताच्या समस्यांकडे दुर्लक्ष केले तर भारताविषयी कोणतेही स्वप्न साकार होऊ शकणार नाही पण माझ्या स्वप्नातील भारत हा फार वेगळा आहे त्यामध्ये भारतातील प्रत्येक नागरिकास अन्न, वस्त्र, निवारा, शिक्षण, रोजगार, आरोग्य, स्वातंत्र्य, समता, न्याय, बंधुता या सर्व गोष्टी प्राप्त आहेत. भारताची आजपासून ते माझ्या स्वप्नातील भारतापर्यंतची यात्रा मी दर्शवित आहे.

आज भारतातील जिल्हा न्यायालयावर २.८१ करोड केसेस पडलेल्या आहे. आजचा भारतात जनता ही कायद्यांविषयी जागरुक नाही त्यामुळे दिवसेंदिवस गुन्हे वाढतच आहे. तसेच न्यायप्रक्रिया ही खर्चिक व दीर्घकालावधी घेणारी झालेली आहे. परंतु माझ्या स्वप्नातील भारतात जलदगती न्यायालये आहेत व न्यायाधिशांची संख्या सुध्दा जास्त आहे. तसेच ई-कोर्ट व इव्हिनिंग कोर्ट सुध्दा कार्यरत आहेत. व जनता ही मोफत विधी सेवेचा वापर करीत आहे.

यामुळे सर्वांना न्याय मिळत आहे, लोक जागरुक आहेत व न्यायव्यवस्था ही समस्यामुक्त आहे.

महिलांवर होणाऱ्या अत्याचाराचे प्रणाम २०१५ या वर्षी ३४,६५१ एवढे होते. यामध्ये बलात्कार, छेडछाड, हुंडा अशा गुन्हांचा समावेश आहे. दरवर्षी आपल्या भारतात ७ दशलक्ष एवढ्या भृणहत्या होतात. लिंग-गुणोत्तराचे प्रमाण दर १००० पुरुषांमागे फक्त ९१८ स्त्रीया आहेत. आज महिलांना समाजात कनिष्ट दर्जा दिला जातो. परंतु माझ्या स्वप्नातील भारतात महिलांना समाजात समानता देण्यात आलेली आहे. त्यांना वेगवेगळ्या ठिकाणी योग्य ते आरक्षण देण्यात आले आहे. हुंडा देणे, लग्नानंतर नाव बदलविणे, केवळ वडीलांचे नाव देणे या प्रथासुध्दा माझ्या स्वप्नात नाहीत. त्यामुळे महिला समाजात योग्य रीतीने जगू शकत आहेत.

आजची एक ज्वलंत समस्या म्हणजे शेतकऱ्यांच्या होणाऱ्या आत्महत्या व ग्रामीण लोकांचे शहराकडे होणारे स्थलांतर आजची ग्रामीण व्यवस्था अशा विभिन्न समस्यांनी भरलेली आहे. डॉक्टर, उद्योजक शिक्षक हे लोक सुध्दा खेड्यात राहण्यास नकार देत आहेत. परंतु माझ्या स्वप्नातील खेडे सुध्दा फार प्रगत आहेत. कारण की तेथे ग्रामसभेची व्हीडीओ रेकॉर्डींग होते व कॉन्ट्रॅक्ट फार्मिंग या पध्दतीने शेती केली जात आहे. खेड्यात विविध अन्नप्रक्रिया उद्योगांची स्थापना केलेली आहे. तसेच गावांना कृषी विद्यापीठ जोडण्यात आलेली आहेत. म्हणून कृषी विद्यापीठांची गुणवत्ता सुधारली आहे व शेतकऱ्यांनासुध्दा कृषी विद्यापीठांचा फायदा होत आहे. माझ्या स्वप्नातील ग्राम हे हर्षोल्हासित ग्राम आहे.

आजच्या भारतात वेगवेगळे घोटाळे झालेले आहेत उदा. २ जी आदर्श, कॉमनवेल्थ. तसेच प्रशासन हे भ्रष्टाचाराने ग्रासलेले आहे. व प्रशासन हे संथ गतीने काम करत आहे. परंतु माझ्या स्वप्नात ई-प्रशासन व जनता अदालत आहेत. तेथे पारदर्शकतेसाठी तंत्रज्ञानाचा वापर होत आहे. त्यामुळे भ्रष्टाचाराला संधीच नाहीत.

आज आपल्या भारतात २६% लोक निरक्षर आहेत. म्हणजे शिक्षणाचे सार्वत्रीकरण झालेले नाही त्याचप्रमाणे ६९% शिक्षीत बेरोजगार आहेत म्हणजेच शिक्षण हे गुणवत्ताहीन शिक्षण आहे पण माझ्या स्वप्नात मात्र स्थिती वेगळीच आहे तेथे सर्वांना समान शालेय शिक्षण दिले जात आहे. तसेच प्रत्येक विद्यार्थ्यांच्या पदवीस ॲप्रेटीशीप जोडलेली आहेव शिक्षण हे कौशल्यांवर आधारित आहे. त्यामुळे बेरोजगारीचे प्रमाण फारच कमी आहे. व भारताची जनता ही फार आनंदी आहे.

आज आपल्या भारतातील पोलिसयंत्रणेवर राजकीय दबाव आहे तसेच पोलिस वेगवेगळ्या समस्यांना समोरे जात आहे पण माझ्या स्वप्नात पोलिसांची संख्या जास्त असुन त्यांचे कामाचे तास कमी करुन त्यांचे वेतन जास्त आहेत व पोलिसयंत्रणा ही राजकीय व अन्य दबावांपासून मुक्त आहे. त्यामुळे भ्रष्टाचार नाहीच तसेच पोलीस आनंदी जीवन जगत आहेत.

माझ्या स्वप्नात कायदेमंडळातील प्रत्येक सदस्याचे रिपोर्ट कार्ड तयार करुन ते जनहितार्थ प्रकाशित करण्यात येते व संसद सदस्यांचा काम करण्याचा कालावधी हा वाढविण्यात आलेला आहे.

आज भारतात निवडणूक प्रक्रिया ही भ्रष्टाचाराने युक्त आहे. गुन्हेगारी पार्श्वभूमीचे सदस्य सुध्दा निवडणूकीत भाग घेत आहेत आणि निवडणूकीवरून वेगवेगळे वाद निर्माण होत आहेत पण माझ्या स्वप्नातील भारतात निवडणूकींच्या वादासाठी स्पेशल कोर्ट आहे व तुरुंगात गेलेल्या व्यक्तीस निवडणूक लढविण्यास बंदी आहे.

जर याच प्रमाणे भारताचा विविध यंत्रणांमध्ये सुधार करण्यात आला तर आजचा भारत माझ्या स्वप्नातील भारत नक्कीच बनू शकतो.

लोकमान्य टिळकांवरील पहिला राजद्रोहाचा खटला!

शुभंकर अत्रे
बी.ए. एल.एल. बी. द्वितीय वर्ष

ही घटना आहे १९ व्या शतकाच्या शेवटच्या दशकातली. लोकमान्य टिळक, गणेश आगरकर यांनी जिद्दीने सुरु केलेली केसरी आणि मराठा ही स्वतंत्र, स्वाभिमानी व परखड वृत्तपत्रे भारताच्या राजकारणपटावर मोठी जागा राखून होते. त्यांतल्या लेखांनी जनमत बदलत होतं, कोणाचीही हयगय न ठेवता सत्याचाच पाठपुरावा करणारे म्हणून बाळ गंगाधर टिळकांस लोकमान्यता मिळाली होती. त्यातच राज्यातील दुष्काळ (१८९६) आणि प्लेगचे थैमान (१८९७) या दोन संकटसमयी प्रत्ययास आलेल्या गोऱ्यांच्या अनिर्बंध क्रूरतेला चव्हाट्यावर आणून टिळकांनी समस्त जनतेसमोर इंग्रज सरकारची लाज काढली होती. २२ जून १८९७ रोजी चाफेकरांनी आत्याचाराला वैतागून वॉल्टर रँड या गोऱ्या अधिकाऱ्याचा वध केला. टिळकांच्याच लेखणीने प्रेरीत होऊन रँडवध घडला अशी गोऱ्यांनी आपली समजूत करुन घेतली होती, आणि त्यांनी येनकेनप्रकारेण टिळकांस या खटल्यात गोवण्याचे प्रयत्न सुरु केले होते. प्रत्यक्षात रँडवधाचा निषेध टिळकांनी 'केसरी' मधून केला होता, पण तेव्हाच त्या हत्येमागचं मूळ कारण गोऱ्यांची क्रूरता हेच आहे, असंही प्रदिपादन होतं. यामुळे टिळकांविरुध्द इंग्रज सरकार चिडलेलं होतं आणि म्हणूनच त्यांना खटल्यात गोवण्यासाठी त्यांनी आपला खास माणूस ब्रुईन यास नेमले, परंतू त्यालाही पक्का दुवा असा सापडला नाही.

रँडवधाच्या तपासाच्या कारणाने पोलीसांनी राज्यात पुनश्च हैदोस घातला. त्याचा तीव्र निषेध म्हणून टिळकांनी 'सरकारचे डोके ठिकाणावर आहे का?' व 'राज्य करणे म्हणजे सूड उगविणे नव्हे!' अशा तिखट शब्दांत सरकारची खरडपट्टी काढली. ते शब्द सरकारला चांगलेच झोंबले आणि सरकारविरोधी म्हणून या लेखासोबतच, १२ जून १८९७ रोजी शिवजयंती उत्सवात टिळकांनी अफजलखान वधाचे समर्थन केले, आणि त्याने प्रेरित होऊन माथेफिरू तरुणांनी रँड व आयर्स्ट यांचा खून पाडला हा आरोपही सरकारतर्फे करण्यात आला आणि २७ जुलै १८९७ ला दाजी खरेंच्या निवासस्थानी टिळकांना अटक झाली! त्यानंतर लगेच न्यायालयाकडे पहिला जामीनअर्ज देण्यात आला, तो फेटाळला गेला ४ ऑगस्टला बॅ. दावर यांनी पुन्हा अर्ज केला, जो न्या. बद्रुद्दीन तय्यबजी यांनी रु. २५,००० चे दोन जामीन व स्वतः टिळकांचा रु. ५०,००० चा जातमुचलका घेऊन मंजूर केला. यासाठी यशवंत विष्णू उर्फ अण्णासाहेब नेने व शेट द्वारकादास धरमसी यांनी रु. २५,००० प्रत्येकी अशा प्रॉमिसरी नोट्स दाखल केल्या होत्या. शिवाय या खटल्यासाठी सार्वजनिकरित्या 'डिफेन्स फंड्स' गोळा होऊ लागले, यात बंगालमध्ये अमृतबझार पत्रिकेचे संपादक शिशिरकुमार व मोतीलार घोष तसेच सुरेंद्रनाथ बॅनर्जी आदिंनी मोठी मदत केली. तसेच कलकत्याचे बॅ. प्यु. व बॅ. गार्थ यांसोबत बॅ. चौधरी

यांनी टिळकांतर्फे खटला लढवावा असे ठरले.

८ सप्टेंबरला न्या. स्ट्रॅचीसमोर खटला दाखल झाला. ६ युरोपियन आणि ३ भारतीय अशा ९ ज्यूरींची समिती स्ट्रॅची याने सोयिस्कररित्या स्थापन केली. यातले बहुसंख्य असलेले युरोपियन मराठी मुळीच न समजणारे होते. त्यामुळे टिळकांचे लेख व भाषण हे त्यांना भाषांतरावरुनच कळणार होते ते भाषांतरही त्रुटीपूर्ण होते. टिळकांतर्फे भाषांतर करणाऱ्याची उलट तपासणी घेण्याचा अर्ज न्यायमूर्ति? स्ट्रॅचीने फेटाळला. साक्षीपुरावे झाल्यानंतर सरकारी वकील लँग याचे भाषण झाले. हे भाषण तात्यासाहेब केळकरांनी टिळक चरित्रात नेमकेपणाने दिले आहे, त्याच्या भाषणाचे, 'टिळकांचा हेतू हा सरकारच्या कृत्य बद्दल नापसंती व्यक्त करण्याच्या नसून सरकारबद्दल लोकांमध्ये असंतोष पसरविणे हा आहे' हेच मुख्य सूत्र होते. परंतु त्याने रँडवध व टिळक यांचा संबंध असल्याचा आरोप केला नाही. स्ट्रॅचीनेपणा तो संबंध पुराव्यानिशी दाखवता येत नाही हे मान्य केले. पण फिर्यादीतर्फे दाखल झालेले लेख द्वेषमुलक आहेत व राजद्रोह हाच टिळकांचा उद्देश आहे, असं त्याने प्रतिपादित केलं. त्याने ज्यूरींना खटला समजावताना पण प्रचंड आकसबुध्दी ठेवून सांगितला आणि अप्रत्यक्षपणे टिळकांविरुध्द मत तयार करण्याचा प्रयत्न केला. याच खटल्याच्यावेळी स्ट्रॅची याने 'Disaffection' या शब्दाचा अतिशय भोंगळ अर्थ लावला होता, असं त्यांचाच कायदेपंडित जॉन सायमन १९१९ साली म्हणाला!

शेवटी अतिशय द्वेषपूर्ण आणि पूर्वग्रहदुषित वातावरणात ६ विरुध्द ३ या बहुमताने ज्यूरींनी टिळकांना दोषी ठरवले आणि अर्थातच न्या. स्ट्रॅचीने सहमती दर्शवली आणि राजद्रोह च्या कलमांखाली टिळकांना १८ महिन्यांची सक्तमजुरीची शिक्षा ठोठावली गेली. महाराष्ट्राचा नव्हे, संपूर्ण भारताचा केसरी राजद्रोही ठरला!

या संदर्भात पोलीसांनी गुप्त अहवाल तयार केला होता, त्यात असे म्हटले आहे की टिळकांच्या अटकेनंतर देशभरात खळबळ उडाली, लोक अस्वस्थ झाले. जरी न्यायालयाने टिळकांना दोषी ठरवण्यात आलं होतं तरी लोकांसाठी ते निर्दोष होते! न्यायालयाची अनितीपूर्ण कार्यपध्दती लोकांना झोंबू लागली, त्याचबरोबर टिळकांना निर्भयपणा आणि स्पष्टवक्तेपणाही लोकांच्या मनात भिनला आणि त्यांची लोकप्रियता दहा पटींनी वाढली! यामुळे खटल्याअंती ब्रिटिशांनी जेंव्हा टिळकांना राजद्रोही ठरवलं, तेंव्हाच समस्त जनतेने त्यांना लोकमान्य ठरवलं होतं!

◆◆◆

वस्तू आणि सेवा (GST) कर म्हणजे काय?

किरण हारिनारायण गायकवाड
एल.एल. बी. तृतीय वर्ष

भारतात एक जुलै २०१७ पासून वस्तू व सेवा कर (जीएसटी) हा एकच अप्रत्यक्ष कर लागु करण्यात आला. देशभरात एकसमान कर प्रणाली असावी असा उद्देश यामागे होता. त्यानुसार केंद्र आणि राज्य सरकारद्वारे त्यापूर्वी लागू असलेले अनेक अप्रत्यक्ष कर रद्द करुन ही करप्रणाली भारतात लागू करण्यात आली.

'गुड्स ॲण्ड सर्व्हिसेस काऊन्सिल' ही मध्यवर्ती वैधनिक संस्था जीएसटीचे नियमन करते. केंद्रीय अर्थमंत्री हे या काऊन्सिलचे प्रमुख आहेत.

जीएसटी लागू करण्यासाठी ३० जून २०१७ च्या रात्री संसदेचे विशेष अधिवेशन झाले. त्यात राष्ट्रपतींनी मध्यरात्रीच्या सुमारास जीएसटी लागू झाल्याची अधिकृत घोषणा केली. सर्व वस्तु आणि/किंवा सेवा यांची विक्री, हस्तांतर, वस्तुविनिमय, भाड्याने देणे किंवा आयात (Sale, Transfer barter, lease, of importation) व्यवहारांवर जीएसटी लागू करण्यात येईल असे प्रसारमाध्यमांतून त्यापूर्वीच स्पष्ट करण्यात आले होते.

जीएसटी अंतर्गत १ जुलै २०१७ पासून 0%, ५%, १२%, १८%, व २८% असे कर दर ठरविण्यात आले आहेत. प्रस्तावित जीएसटी कायद्यानुसार २१ सदस्य असलेल्या समितीची स्थापना करण्यात आली आहे. राज्य आणि केंद्रशासित प्रदेश जीएसटी कायदा जम्मू आणि काश्मीर वगळता भारताच्या सर्व राज्ये आणि केंद्रशासित प्रदेशांद्वारे पारित करण्यात आले होते? जे १ जुलै २०१७ पासून करसवलत सुलभ करण्यासाठी मार्ग तयार करतात. सिक्युरिटीज विक्री आणि खरेदीवर जीएसटी नसेल. सिक्युरिटीज ट्रॅन्झॅक्शन टॅक्स (एसटीटी) द्वारे ते चालू राहील.

जीएसटीने खालील कर एकत्र केले जातील:

- केंद्रीय उत्पादन शुल्क
- व्यवसाय कर
- मुल्यवर्धित कर (VAT)
- अन्न कर
- केंद्रीय विक्री कर (सीएसटी)
- परिचय
- करमणूक कर
- प्रवेश कर
- खरेदी कर
- लक्झरी टॅक्स
- जाहिरात कर

जनरली ज्या गोष्टी भौतिकरीत्या तुम्ही बघू शकता आणि विकत घेऊ शकता त्या गोष्टी वस्तू (Goods) मध्ये मोडतात. जसे की कपडे, परफ्युम, शर्ट इ. तसेच ज्या गोष्टींचा तुम्ही उपभोग घेता परंतु कायमच्या खरेदी करत नाहीत त्या सेवा (Services) मध्ये मोडतात. जसे कि हॉटेल, पर्यटन, वाहतूक, इ. वस्तु

किंवा सेवा यातली कुठलीही गोष्ट जेव्हा तुम्ही खरेदी करता किंवा वापरता तेव्हा त्याचा कर सरकारला द्यावा लागतो. कर रुपाने वसूल झालेला पैसा सरकारच्या तिजोरीत जातो. सरकार हा पैसा विविध योजनांमध्ये वापरते. जसे कि रस्ते, रोजगार हमी योजना, धरणे, इ. वस्तु आणि सेवा कर कायदा हा भारत सरकारचा सर्वात क्रांतिकारी निर्णय समजला जाणार आहे. या करालाच जी.एस.टी (GST) Goods and Servises Tax म्हणूनही ओळखले जाते (GST) साठी भारतीय संविधानात दुरुस्ती देखील होणार आहे. हा कायदा VAT (Value Added Tax) ला रिप्लेस करणार आहे.

बऱ्याचदा बातम्या किंवा न्यूजपेपर मध्ये खूपच अर्थशास्त्राच्या संबंधित शब्द वापरल्याने GST हा कायदा समजण्यास खूप अवघड जाते. आपण एक उदाहरण घेऊनच हा कायदा समजून घेऊ. या उदाहरणात आपण एक शर्ट चे उत्पादन ते विक्री बघू आणि तो सध्याच्या करपध्दतीने महाग कसा पडतो आणि नवीन करपध्दतीने GST कसा स्वस्त पडेल हे बघू. GST उदाहरणासाठी टॅक्स रेट १०% आहे असे समजू.

कर आकारणीची Old पद्धत-

१. शर्ट बनवणारी कंपनी शर्टसाठी लागणारे कच्चे मटेरिअल (कापड, दोरे, बटन इ.) ९० रुपयाला विकत घेते. हे विकत घेताना त्याला १०% टॅक्स द्यावा लागणार. म्हणजे मटेरियल सुमारे १०० रु. चे झाले.

२. जेव्हा शर्ट तयार होतो तेव्हा ३० रु. मजुरी लावून शर्ट ची किंमत १३० झाली. म्हणजे होलसेलर जेव्हा हा शर्ट कंपनीकडून विकत घेणार तेव्हा या १३० रु. वर त्याला परत १०% टॅक्स द्यावा लागणार म्हणजे १३ रुपये म्हणजे किंमत १३०+१३=१४३ झाली. म्हणजे होलसेलर ला कंपनी शर्ट १४३ रु. ला विकणार.

३. होलसेलर कडे हा शर्ट गेल्यानंतर तो नफ्यासाठी शर्टची किंमत २० रु. ने वाटवतो. म्हणजे शर्ट ची किंमत झाली १४३+२०+१६३ रु.

४. जेव्हा होलसेलर रिटेलर ला हा शर्ट विकणार तेव्हा १६३ रु. वर परत १०% टॅक्स (१६.३०रु.) रिटेलर ला द्यावा लागणार म्हणजे रिटेलर हा शर्ट १६३+१६.३०=१७९.३० रुपयाला विकत घेणार

५. रिटेलर जेव्हा ग्राहकाला हा शर्ट विकायला काढणार तेव्हा स्वतःचा नफा त्यात ॲड करणार. त्यात नफा म्हणून तो १० रु. टाकणार म्हणजे शर्टची किंमत १७९.३०+१०= १८९.३० इतकी होणार. यावर १०% टॅक्स (१८.९३ रु.) लागून ग्राहकाला हा शर्ट १८९.३०+१८.९३= २०८.२३ रुपयाला खरेदी करावा लागेल.

म्हणजे सध्याच्या पध्दतीमध्ये वस्तुच्या प्रत्येक व्यवहारात टॅक्स लागला जातो आणि जास्त टॅक्स जमा केला जातो.

वरच्या उदाहरणात कच्चा मटेरिअल पासून तर ग्राहकापर्यंत पोहचेपर्यंत शर्ट च्या किंमतीत १०+१३+१६.३०+१८.९३=५८.२३ रु. टॅक्स ॲड झाला आहे.

GST नंतर (१ जुलै २०१७ नंतर) कर कसा?

१. शर्ट बनवणारी कंपनी शर्ट साठी लागणारे कच्चे मटेरिअल (कापड, दोरे, बटन इ.) ९० रुपयाला विकत घेते. हे विकत घेताना त्याला १०% टॅक्स द्यावा लागणार. म्हणजे मटेरियल सुमारे १०० रु. चे झाले.

२. मग कंपनी या शर्टची किंमत १३० रु. ठरवणार

यावर १०% टॅक्स म्हणजे १३ रु. लागणार. पण कंपनीने आधीच कच्च्या मटेरिअलवर १०% टॅक्स दिल्याने येथे कंपनीला फक्त ३० रु. वरच टॅक्स भरावा लागणार, म्हणजेच ३ रु. कंपनी हा शर्ट होलसेलर ला १३३ रु. ला विकणार.

३. होलसेलर स्वत:चा नफा टाकून शर्ट १५० रु. ला. लावणार. यावर १०% टॅक्स लावताना आधीचा टॅक्स कमी करुन फक्त नफ्याच्या रकमेवरच टॅक्स लावला जाईल. म्हणजे २ रु.

४. म्हणजे रिटलर ला हा शर्ट १५२ रु. ला मिळणार. मग रिटेलर आपला नफा टाकून शर्त १६० रु. ला लावणार ग्राहकाला विकताना त्याला फक्त नफ्यावरच टॅक्स भरावा लागेल म्हणजे १ रु.

५. आणि ग्राहक हा शर्ट १६१ रु. ला विकत घेईल. म्हणजेच कच्च्या मटेरिअल पासून तर ग्राहकापर्यंत पोहचेपर्यं शर्ट च्या किंमतीत १०+३+२+१=१६ रु. टॅक्स ॲड झाला. म्हणजे सध्याच्या पद्धतीत २०८.२३ रु. ला. मिळणारा शर्ट GST अमलात आणल्यानंतर फक्त १६१ मिळेल. ग्राहकाचे सुमारे ४५ ते ५० रुपये यात वाचतील उदाहरणातील आकडे थोडे मागे पुढे होऊ शकतात पण GST कायद्याने ग्राहकाचे पैसे कसे वाचतात हे नक्कीच समजण्यास मदत होईल. एकंदरीत GST मुळे कच्चे मटेरिअल ते ग्राहकापर्यंत वस्तू पोहचवण्यासाठी जी टॅक्स ची चैन होते ती तुटली जाणार आहे आणि त्यातून थेट फायदा ग्राहकाला होणार आहे. केंद्र आणि राज्य सरकार दोघेही हा कर वसूल करणार भारत एक संघराज्य आहे. म्हणजे देशातील राज्यांचा कारभार हा स्वायत्त चालतो. म्हणून राज्य आणि केंद्र सरकारकडून वेगवेगळ्या GST वसूल केला जाईल. सध्यादेखील केंद्र आणि राज्य सरकार वेगवेगळे कर आकारत आहेत.

जी.एस.टी.चे फायदे

१. जी.एस.टी. विधेयक पारदर्शक असून, कायद्यात रुपांतरीत झाल्यावर अप्रत्यक्ष करांची आता कुठलीही व्यवस्था असणार नाही. म्हणजेच अप्रत्यक्ष कर शुन्यावर येतो. विक्रीच्या इनव्हाईसवर म्हणजे वस्तुविशेषावर वस्तू-सेवाकराची नोंद असेल. म्हणजे ग्राहकाने दिलेला कर कशासाठी दिलेला आहे. कोणत्या सेवेसाठी दिलेला आहे की, वस्तु खरेदीसाठी दिलेला आहे तो नक्की किती दिला आहे, वस्तुची मूळ किंमत किती आणि वस्तू सेवाकर किती, याचा पूर्ण तपशील स्पष्टपणे समजेल, अशी पादर्शकता या विधेयकात आहे.

२. नोंदणीकृत व्यापाऱ्यांना जी.एस.टी. ची वेगळी किंमत मोजावी लागणार नाही. त्यामुळे छुपे कर दडून राहणार नाहीत. व्यवसाय करण्याचा खर्च कमी होईल. याचा फायदा निर्यात अधिक स्पर्धात्मक होण्यात होईल, असे आता तरी सांगितले गेले आहे.

३. केंद्र सरकारची प्रामुख्याने प्राप्तीची दोन साधने होती. त्यात एक प्राप्तीकर आणि दुसरा पेट्रोल-डिझेल कर. आता या करात वैचित्र्य राहणार आहे.

४. जी.एस.टी. प्रणालीत उत्पादन क्षेत्र व सेवा यांच्यात कराचा बोजा समान वाटला जाईल. कराचा पाया विस्तारित करून तसेच सवलती कमी करुन हे साध्य करता येईल, असे विधेयकाच्या मूळ प्रारुपता सांगण्यात आले आहे.

५. क्रेंदाचा वस्तू-सेवा कर आणि राज्यांच्या वस्तू-सेवाकर याच्यावर उत्पादन खर्चावर कर लावला जाईल आणि विक्रीच्या ठिकाणी तो वसूल केला जाईल. त्यामुळे वस्तूच्या किमती कमी होऊन

ग्राहकाचे उपभोगकर्ता प्रमाण वाढेल. तसेच कंपन्यांचा पाया विस्तारला जाईल, असेही सांगण्यात येत आहे.

६. जकात, केंद्रिय विक्रीकर, राज्याचा विक्रीकर, प्रवेशकर, परवाना शुल्क, उलाढालकर असे विविध कर आता यापुढे संपुष्टात येतील. व्यवसाय करणे उद्योजकाला जास्त सोपे जाईल. लिखापढी कमी राहील. छुपे कर नसल्यामुळे व्यावसायिकाला त्याचा व्यवसाय करणे अधिक निरामय वाटेल.

७. ज्या वस्तू व सेवांवर सध्या ३0 ते ४0 टक्के कर आहे त्या स्वस्त होतील. कारण वस्तू-सेवाकराची मर्यादा आता जास्तीत जास्त १८ टक्के ठेवण्यात आली आहे. असे सांगितले जात आहे की, या वस्तू सेवाकरामुळे वाहने स्वस्त होतील.

८. जगातील १५0 हुन अधिक देशांनी वस्तू-सेवाकर कायदा लागू केला आहे. मात्र ते देश महागाईचा जबरदस्त सामना करीत आहेत. या वस्तू - सेवाकरांमध्ये त्यांच्या देशात तरी निदान महागाई आटोक्यात आलेली नाही.

जी.एस.टी.चे तोटे

वस्तू-सेवाकर कायद्याचे जसे काही फायदे आहेत तसे तोटेही आहेत. जे संभाव्य तोटे आहेत ते प्रामुख्याने गरिबांच्याच मुळावर येणार आहेत. आणि कोणी काही सांगितले तरी त्यामुळे महागाई नक्की होईल आणि ती गरिबांच्या मुळावर येईल. नेमक्या तोट्याचे स्वरुप असे आहे..

१. वस्तू सेवाकरात १८ टक्क्यांची मर्यादा घालण्याचे ठरवलेले आहे. पण ती मर्यादा वाढणार नाही (Shall not) असे आश्वास देण्यात आलेले नाही. त्यामुळे ही करमर्यादा वाढू शकते. सध्या ज्या वस्तू आणि सेवांवर १८ टक्क्यांपेक्षा कमी कर आहेत त्या वस्तुंना विधेयक कायद्यात रुपांतरीत झाल्यापासून लगेच १८ टक्क्यांवर नेण्यात येईल. म्हणजे समजा सिनेमाच्या तिकिटावरील कर ६ टक्के आहे तो १८ टक्के होऊ शकतो. हॉटेलातील खाणे महाग होईल. सध्या हॉटेलच्या वस्तूंवरील सेवा कर १२ टक्के आहे. तो लगेच १८ टक्के होईल म्हणजे खाद्य पदार्थाच्या किमती भडकतील.

२. रिअल इस्टेट क्षेत्राला मोठा फटका बसेल. नव्या घरांच्या किमती ८ टक्क्यांनी वाढतील. सध्याच फक्त मुंबईत दीड लाख फ्लॅट पडून आहेत. ते आणखीन महाग होतील आणि त्या फ्लॅटचा खरेदीदार मिळणे आणखी अवघड होईल. बिल्डर अडचणीत आले तर मजुरांपासून तंत्रज्ञांपर्यंत बेकारी वाढेल.

३. केंद्र आणि राज्य यांचे संबंध भडकू शकतील. केंद्राचा जी. एस.टी. आणि राज्याचा जी.एस.टी. स्वतंत्र असेल अशी तरतूद आहे. पण त्यातील जमा होणारा महसूल राज्यांच्या उत्पन्नाचा मुख्य स्त्रोत त्यातून नाहीसा होईल. उदाहरणार्थ : महापालिकेची जकात. ती रद्द होईल. आता त्या जागेवर महापालिकेच्या उत्पन्नाची दुसरी व्यवस्था काय? याचा भयानक परिणाम म्हणजे महापालिका भिकारी होतील. राज्य सरकार किंवा केंद्र सरकारला जकात कराच्या उत्पन्नाची वेगळी व्यवस्था करून द्यावी लागेल. विकासकामांना पैसा उपलब्ध होणार नाहीत. त्याहीपेक्षा भयानक म्हणजे महाराष्ट्र शासनाच्या कर्मचाऱ्यांना पगार देणेही सरकारला शक्य होणार नाही. राज्यांची किंमतच शून्य होऊन जाईल. संघराज्य पध्दतीला हा मोठा धोका आहे.

एक पाऊल स्वच्छतेकडे

चौधरी पल्लवी सुनिल
एल.एल. बी. प्रथम वर्ष

टि.व्ही, रेडीओ व सर्वच प्रसारमाध्यमांवर आपल्याला शौचालय बांधण्यासाठीच्या जाहिराती दिसत आहेत. विद्या बालन वारंवार सांगते ''जहा सोच वहा शौचालय'' परंतू आपण याला हसण्यावारी घेतो. जेव्हा आपण खेडेगावात जातो त्यावेळी गाव सुरु होण्याआधीच आपल्याला नाकाला रुमाल लावावा लागतो. त्यावेळी याचे महत्व पटते.

युनीसेफच्या सर्वे अनुसार चित्रपट काढतो. खरे पाहता की त्यावर अक्षयकुमार देखील चित्रपट काढतो. खरे पाहता शौचालय बांधण ही एक गरज आहे.

आपल्याला मानवाच्या आतापर्यंत तीन महत्वपूर्ण गरजा माहित आहेत परंतू आता त्यात चौथी गरजही महत्वाची ठरेल ती म्हणजे स्वच्छता कारण स्वच्छता नाही तर आरोग्य नाही. भारतातील एक तृतीयांश मुले अस्वच्छतेमुळे वारंवार आजारी पडतात. पुन्हा पुन्हा आजारी पडल्यामुळे शरीर हे आजाराशी लढण्यासाठी उर्जेचा व पोषणद्रव्यांचा वापर करते त्यामुळे शरीराची वाढ व मेंदूच विकास पुरेसा होत नाही. मुलांची वाढ खुंटते व ते कुपोषित राहतात. त्यांच्यातील शारीरिक व मानसिक विकासाचा ऱ्हास होतो. भारतात अजूनही ५०% मुले ही अस्वच्छ पाणी व अस्वच्छता या कारणांमुळे कुपोषित आहेत. उघड्यावर शौच केल्यामुळे असंख्य हानीकारक जीवजंतू सर्वत्र पसरतात ज्यांच्यामुळे संसर्ग आणि आजार पसरतात.

परंतू मला असे वाटते की लोकांना उशीरा का होईना स्वच्छतेचे महत्व पटू लागले. आहे. फक्त अजूनही काही ठिकाणी या बाबत अज्ञान आहे. खास करुण ग्रामीण भागात लोकांकडे मोठमोठी घरे असतात, चारचाकी, दुचाकी, मोबाईल सर्व सूखसोयी असतात परंतू घरात शौचालय नसते. आणि त्यांना उघड्यावर बसण्यास काहीही वावगं वाटत नाही ते त्यांच्या अंगवळणीच झालेल असतं. सरकार शौचालय बांधून द्यायला तयार आहे परंतू लोक बांधायला तयार नाहीत अशीही काही ठिकाणी परिस्थिती आहे. आणि जर याची शहानिशा केली तर फार विचित्र कारणे समोर येतात. ग्रामीण भागातील काही लोकांना वाटते की, उघड्यावर शौच वाटत की घर एक पवित्र ठिकाण असताना तेथे शौचालय कसे बांधायचे? काही लोक तर इतके विचित्र असतात की अभिमानाने सांगतात ''आम्हाला तर फक्त उघड्यावरच जमत''

आज जग चंद्रावर पोहचले असताना हे उघड्यावर बसण्याच्या गोष्टी करणारे लोक जर भारतात असतील तर भारत २०२० साली कसा महासत्ता होईल? यासाठी आपण सर्वांनी मिळून जागरुकता पसरवायला हवी. असे उघड्यावर शौचास जाण्यामुळे किती तरी स्त्रीयांना नको त्या प्रसंगाना तोंड द्यावे लागत आहे. स्त्रीयांमध्ये असुरक्षिततेची भावना निर्माण होत आहे. आपल्या

समाजात बाईच्या डोक्यावरील पदर पडला तरी तीला टोचून बोलतात परंतू ती सर्वांसामोर उघड्यावर शौचास जाऊ देणारा समाज असेल तर मग त्याचा काय उपयोग? आणि अशा समाजाची कधीही प्रगती होवू शकत नाही.

म्हणून सर्वांनी परंतू खास करून स्त्रियांनी शौचालय बांधण्याचा आग्रह धरला पाहिजे. एका निवृत्त झालेल्या अलका जोग नावाच्या महिलेने स्वप्रयत्नातून बीड-बोरगा हे गाव हगणदारी मुक्त केले आहे. जर एक महिला एक गाव हगणदारी मुक्त करू शकते तर, एक स्त्री नक्कीच स्वत:च्या घरात शौचालय आणू शकते: फक्त थोडी हिंमत करण्याची गरज आहे. नाहीतर येणारी पिढी आपल्याला माफ करणार नाही. आणि आपल्या संस्कृतीत तर म्हटलेच आहे की ''स्वच्छता ज्याच्या घरी लक्ष्मी तेथे वास करी''।।

ग्रंथ हेच खरे सोबती

सिध्दार्थ भिमराव मेढे
एल.एल.बी. तृतीय वर्ष

''खऱ्या मित्राची महती-सुख दुखा:त साथ देणारे ग्रंथरुपी सोबती''

म्हणून ग्रंथ हेच खरे गुरु व मार्गदर्शक

''अज्ञानाचा अंधार नाहीसा करणारे ज्ञानरुपी सुर्यप्रकाश म्हणजेच... ग्रंथ'' संकटाच्या वळी जो मदतीला उभा राहतो तोच खरा मित्र म्हणजेच सोबती होय. एकंदरीत जगातील अनेक सामान्य व विव्दान माणसांच्या अनुभवा वरुन विविध प्रकारचे संकटे व अडचणी समोर येतात व परिस्थितीशी झूंज करण्याची वेळ आली की, माझ्या ग्रंथरुपी सोबत्याची मदत घेतो. कारण सुखाच्या तसेच संकटाच्या प्रसंगीही तितक्याच आपले पणाने साथ देणारा ग्रंथा सारखा दुसरा सोबती नाही असे मला वाटते.

बुध्द आणि त्यांचा धम्म, गुलामगिरी, शिवाजी महाराज जिवनचरित्र, संत तुकारामाची गाथा, संत कबीराचे दोहे, ज्ञानेश्वरी इ. यासारखे ग्रंथ जीवनातील प्रत्येक वळणावर, चढउतारावर, आपल्याला मार्गदर्शक ठरतात, ग्रंथ हे आपल्याशी हितगुज करतात, आपल्याशी सुसंवाद साधतात व आपली साथ देतात म्हणून ग्रंथाची निर्मितीच त्यामुळे झाली आहे व ग्रंथामुळेच अनेक थोर महापुरुष व महान व्यक्तिमत्व जगाला लाभले आहे. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर, महात्मा फुले, ए.पी.जे. अब्दुल कलाम, एम.के. गांधी, नेल्सन मंडेला, अब्राहम लिंकन इ. महान व्यक्तिमत्व निर्माण होवून त्यांनी जे अलौकिक कार्य हे देशासाठी व समाजासाठी केले आहे. त्यामागे

''ग्रंथांनी गुरुचे स्थान भुषविले असे मला वाटते''

जेव्हा आपल्या मनाची जी अवस्था असेल त्या अवस्थेत ग्रंथ आपल्याला गुरुप्रमाणे साथ देतात. म्हणून चरक, सुश्रुत, वैद्यकिय, कायदा विषयक, अभियांत्रिकी, व्यवस्थापन, तंत्रज्ञान, इ. क्षेत्रातील ग्रंथ आजच्या तरुण पिढीलाही मार्गदर्शक ठरलेले आहे व ग्रंथाच्या वाचनातून आपआपल्या जिवनाचा कायापालट करून जिवनाचा उत्कर्ष साधून प्रगतीपथावर पोचला आहे.

अशा विविध प्रकारच्या स्वरुपामध्ये संगत सोबत करणाऱ्या ग्रंथरुपी सोबत्याची आपल्याकडून मात्र परतफेड म्हणून काहिच अपेक्षा नसते. त्यांना एकदा वाचून कपाटामध्ये बंद करुन ठेवतो व निष्काळजीपणाने त्यांना हाताळतो.

''ग्रंथ हे सुर्याप्रमाणे अज्ञानरुपी अंधार नष्ट करुन ज्ञानाचा प्रकाश पाडून ते आपल्या जिवनात आनंद, चैतन्य, उल्हास फुलवितात म्हणूनच म्हणतात की, ग्रंथ हेच आपले खरे मित्र, सोबती व मार्गदर्शक होत...''

महागाईचा भस्मासूर

शीतल नारायण घुगरे
बी.ए. एल.एल.बी. प्रथम वर्ष

''दारिद्रयाची लेवून वसेन
कशी पहावी सुंदर स्वप्ने ?
महागाईचा राक्षस करतो
आयुष्याची उजाड राने...''

कोण्या कवीने शब्दांमधून माझीच व्यथा बोलून दाखवली आहे. नवकोट नारायणाच्या दारिद्रीनारायण करण्याची किमया करते ही महागाई ...! आम्ही तरी कसे कमनशिबी की स्वातंत्र्यात मोकळा श्वासही आम्हाला धडपणे घेता येऊ नये!

'शिवलीलामृत' ग्रंथात एक कथा आहे. एक दैत्य अन्नपूर्णेच्या अभिलाषेनं भोळ्या शंकराचा भक्त बनतो. शंकर त्याला वरदान देतात, ''ज्याच्या डोक्यावर हात ठेवशील तो भस्म होईल, अन् ते भस्म तू मला आणून दे!'' झालं, भस्मासुरानं पहिला प्रयोग आपल्या वरदात्यावरच करायचा प्रयत्न केला. भोळ्या शंकरांना पळता कैलास थोडा झाला!

मानवानंही हेचं केल आहे. आपल्या भौतिक सुखाच्या लालसेनं असे अनेक भस्मासूर निर्माण केले आहेत आणि आता त्याच्या तावडीतून कसे निसटावे या चिंतेत मन:शांती गमावून बसला आहे. महागाईचा भस्मासुर माणसानेच निर्माण केला आहे. आपल्या हावरटपणाचं, संचयवृत्तीच ते फळ आहे.

''कशास भाषा व्यर्थ बोलता
एकविसाव्या शतकाची ?''
एक विसावा ही न दिसावा
व्यथा आजच्या आयुष्याची...!

आज भौतिक सुखाची रेलेचेल असतांना ही वेदना फार बोलकी आहे. 'काळजी' हा ह्या काळाचा परवलीचाच शब्द झालाच आणि तो शिकवलाय महागाईनं! सर्वच वस्तुंचे भाव सामान्य माणसांच्या आवाक्याबाहेर जात आहेत. महागाई होण्याच महत्वाचं कारण अर्थशास्त्रीय सिध्दांतांत सापडतं, 'मागणी आणि पुरवठा यात जेवढं अंतर जास्त तेवढी महागाई जास्त' असा काहीसा तो सिध्दान्त आहे.

आपण आपल्या गरजा वाढवतो आणि त्या पूर्ण करण्याचं काम व्यापाऱ्यावर सोपवतो. तो ही उत्पादन वाढवतो, पण वाढत्या लोकसंख्येने मागणीही वाटते, उत्पादन मर्यादीत होतं. मग आहेत त्या वस्तू सांगेल त्या भावानं विकत घेतल्या जातात. महागाई याच व्यवहारातून जन्म घेते. नोकरदारांना पगारापेक्षा महागाई भत्ता जास्त मिळतो. या भत्याचं आणि महागाईच मेतकूट छान जमलय. भत्यात वाढ होणार हे जाहीर होताच वस्तूंच्या किंमती वाढवल्या जातात. एकूण काय, हरभरे खाऊन हात कोरडेच! आयव्यय दोन्ही सारखेच. महागाई आपली कायम!

आता स्वस्त काही असेल तर ते म्हणजे मंत्र्याचं आश्वासन! बस्स! त्यापेक्षा इतर सर्व गोष्टी महागच आहेत. अन्नधान्य महाग, तेल महाग, डाळी महाग, भाज्या महाग, कापड महाग, वह्या-पुस्तकं महाग, शिक्षण महाग! काय काय म्हणून सांगावं? 'स्वस्त आहे' हे शब्दही महाग झाले आहेत सध्या, तर इतरांची काय कथा!

रुपयांच आवमूल्यन नीतीला नागड करतं. माणुसकीचं अवमूल्यन हा या महागाईचा सर्वात मोठा परिणाम! माणसं माणसांना पैशांसाठी फसवली जात आहेत. विश्वास महागला आहेच, पण ममताही महागली आहे. अर्थार्जनासाठी, मुलाला पाळणाघरात ठेवून हृदयावर दगड ठेवून ती कामावर जाते.. हे सारं केविलवाणं, करुणं आहे...! पण मी यात मात्र भाग्यवान आहे. कारण माझी 'आई' अर्थार्जनापासून अनेक मैल दूर आहे. पण, खरं ते खरचं आणि ह्या महागाईला पाहून मला म्हणावेसे वाटते

''हजार डोळ्यांमधले पाणी''
माझ्या डोळ्यांमध्ये जमे
हजार कंठातील घोषणा
माझ्या कंठामध्ये घुमे
भोगावी का ही महागाई
यापूढेही युगे युगे?''

मला मात्र यात काही तथ्य दिसत नाही. वस्तूंच्या किंमती वाढल्या तर खप कमी होईल. चैनबाजी सुखासीनता टाळून काटकसर केली तर आजही सुखी जीवन जगणं अशक्य नाही. मला महागाई वाढलेली दिसते आहे, टंचाई जाणवत आहे. ती खऱ्याखुऱ्या प्रेमाची, माणुसकीची, सक्रीय सहानुभूतीची! विं.दा. करंदीकरांची एक शलाका आहे.

'जीवित वृक्ष नसे वठलेला
अश्रुंचे जोवर ओलेपण
तीच निराशा तिला भितो मी
जिथे कोरडे हास्य करी मन!'

मला चिंता वाटते ती या महागाईची, टंचाईची! कलियुगामध्ये प्रलय होऊन जग बुडणार असं मनुस्मृती सांगते. हा प्रलय महागाईचा तर नसेल ना?

भक्तीक्षेत्र - एक व्यवसाय

अध्यात्म हा मानवी जीवनाचा आधार आहे. अध्यात्मिक जीवन जग असताना अध्यात्मिक गुरुंना फार उच्च दर्जा दिला जातो.

''गुरुर्ब्रम्हा गुरुर्विष्णू गुरुर्देवो महेश्वरा,
गुरुर्साक्षात परब्रम्ह, तस्मै श्री गुरुवे नमः।।''

अशा शब्दांत गुरुंची महिमा सांगण्यात येते.

मानवी जीवन जगत असताना काय चांगले? काय वाईट? काय करावे? काय करु नये? मन काय आहे? आत्मा काय आहे? मनाला नियंत्रित करुन मोक्ष प्राप्ती कशी करावी? याबद्दलचे ज्ञान देणे हे आध्यात्मिक गुरुंचे परमकर्तव्यच.

परंतू सध्याच्या परिस्थितीचा विचार केला असता असे आढळून येते की, आध्यात्मिक गुरु होणे हा एक व्यवसायच झाला आहे. ज्यामध्ये कोणत्याही गुंतवणूकीची गरज नसते मात्र मोठ्या प्रमाणात पैसा कमविता येतो.

काही पाखंडी लोक स्वतःच स्वतःला देवाचा अवतार म्हणून घोषित करतात आणि साध्या-भोळ्या लोकांच्या भावनांशी खेळून आपली तिजोरी भरतात.

खरे पाहता, मानवी जीवनाचे कल्याण करुन मोक्ष प्राप्त करणे हे अध्यात्माचे ध्येयं आहे. आणि माझ्या मते तरी आत्मकल्याण व मोक्षप्राप्तीसाठी पैशाची काहीही आवश्यकता नसते.

आजकाल तर अनेक भोंदू बाबांची प्रकरणे उघडकीस येत आहेत. स्वतःला ब्रम्हचारी सांगणारे बाबा बलात्कारासारख्या गुन्ह्यांमध्ये सापडतात. स्वतःला त्यागी सांगणारे बाबा लोक करोडो रुपयांची संपत्ती दाबून ठेवतात.

सर्वात मोठी शोकांतिका अशी की, केवळ अशिक्षीत व गरीब लोकच नव्हे, तर अगदी पदवीधर व श्रीमंत लोकही अशा गुरुंचे शिष्य असतात. लोकांच्या भावनांशी खेळणे आणि करोडोने पैसा कमविणे हे त्यांचे ध्येय असते.

काही गुरुंबाबत तर अशा गोष्टी आढळून येतात कि, हसावे कि दुःख व्यक्त करावे हाच मोठा प्रश्न पडतो. दो गुलाब जामुन खा लो, तुम्हारा दुःख मिट जाएगा अशी आश्वासने देणारे गुरुही भारतात आहेत.

इथे माझा एक प्रश्न आहे कि, आपल्या देशात पूर्वी अनेक साधू, संत आणि महात्मे होऊन गेलीत, त्यांनी पैशाला महत्व दिले का?

खरा अध्यात्मिक गुरु कोण? असा प्रश्न मला विचारल्यास मी सांगेन की, ''मन, आत्मा, पाप, पुण्य सत्य, असत्य याबद्दलचे ज्ञान देऊन काम, क्रोध, लोभ मोह, अहंकार यांना नियंत्रित करण्याचे ज्ञान देणारा गुरुच खरा अध्यात्मिक गुरु असतो.''

त्यामुळे अशा भोंदू, लोभी, लालची बाबांच्या मागे न धावणे हे आपले परमकर्तव्यच आहे. २०२० मध्ये भारतास महासत्ता बनविण्याचे अब्दुल कलामांचे स्वप्न साकार करणे ही तर फारच दुरची गोष्ट आहे.

थोडक्यात, संत कबीरांच्या मते, ''शिष्य तो ऐसा चाहिए, गुरु को सबकुछ दे, लेकिन गुरु ऐसा चाहिए, शिष्यसे कुछ भी न ले ।।''

◆◆◆

जीवन जगतांना

देवरे वर्षा एकनाथ
एल.एल. बी. प्रथम वर्ष

जीवन म्हणजे काय? असा प्रश्न जर मला कोणी विचारला तर मी म्हणेन जीवन म्हणजे संघर्ष.

जीवन जगण्यासाठी अनेक संघर्ष करावे लागतात. आपल्याला जेव्हा एखाद्या ठिकाणी जायचे असते. इच्छित स्थळी पोहोचायचे असते तेव्हा आपण प्रवासाला लागतो. रस्ता अगदी कठीण, खाचखळगे, चढउतारांनी जीव घेण्या वळणांनी बनलेला असतो. पार करता करता अगदी दमायला होते. पण जेव्हा समोर ठिकाण दिसायला लागत तेव्हा मन अगदी प्रसन्न उल्हासित झालेलं असतं की आपण किती कठीण मार्गाने किती त्रास सहन करत आलोय हे जाणवत सुध्दा नाही. कारण आपल्याला हवं असतं ते मिळालेलं असतं आणि ते तेव्हाच मिळत जेव्हा आपण त्यासाठी खूप मेहनत, कष्ट, त्रास घेतलेला असतो.

जीवनाच सुध्दा असचं असतं. जगतांना अनेक वेळा कठिण प्रसंगांना तोंड द्याव लागत. कधीतर असे प्रसंग येतात की, माणसाला जगण्यापेक्षा मरणालाच जवळ करावसं वाटतं. कधी आपल्याच माणसांकडून आपण दुखावले जातो तर कधी आपल्याकडून कुणी दुखावलं जात.

अनेकदा सत्याने, प्रामाणिकपणे वागणाऱ्या माणसालाच चुकीच समजलं जात. अशावेळी भल्या माणसाला होणाऱ्या वेदना अतिशय वेदनादायी असतात. काही माणस जीवनातल्या दु:खांमुळे व्यसनेच्या अधीन होतात. पण त्यामुळे का दु:ख दुर होतात, वेदना संपतात, प्रश्न मिटतात का? नाही मला वाटत की उलट व्यसन आपल्याला जगण्यापासून दूर नेत असतात. आणखी काही खूप प्रकारचे दु:ख असतात. कुणाच्या जाण्याचं, एकटेपणाच, निर्धन असण्याच.

जीवन तर इतकच संघर्षमय असेल, युध्द मय असेल, तर रडत निराश होत जगण्यापेक्षा हसत हसत संघर्ष करणे काय गैर आहे.

संघर्षाला सतत तोंड देत रहा, दु:खाचं मुळ शोधा, कारण नक्कीच सापडेल. सत्कर्म करीत रहा कारण केलेली कोणतीच गोष्ट कधीच वाया जात नसते. निस्वार्थी जगायला शिका कारण त्यातच फायदा असतो. फायद्यासाठी स्वार्थीपणाने जगणारा माणूस हा स्वत:ला दुसऱ्याच्या नजरेत नफरतीच्या जाळ्यात असा का गुंफत जातो की, परत त्यातून कधीही बाहेर पडता येत नाही. प्रत्येक गोष्टीकडे पहाण्याचा दृष्टीकोन सकारात्मक ठेवा. जे होतं ते चांगल्यासाठीच होत. ते नेहमी स्मरणात ठेवा. आपल्या संघर्षातील अनुभवांची शिदोरी नेहमी आपल्या सोबत ठेवा.

संकटांत दु:खात सापडलेल्या माणसाला जेव्हा मार्ग सापडत नसतो तेव्हा तुमच्या अनुभवांच्या शिदोरीची त्याला गरज असते ती त्याला द्या.

विवेकांनद म्हणतात की, जीवनात एखाद्याला एकदाच अशी मदत करा की त्यामुळे त्याच्या जीवनात परिवर्तन घडेल व परत त्याला त्या मदतीची कधीही गरज पडणार नाही.

''अस हे जीवन गडद फिक्या रंगानी रंगलेल असतं अस जग की मरणालाही जगण्याचा हेवा वाटावा.''

जगायला आज वेळ का नाही?

देवरे वर्षा एकनाथ
एल.एल. बी. प्रथम वर्ष

अमाप सुख आहे सगळ्यांच्या पदरात, पण...
ते अनुभवायला आज वेळ नाही.
आईच्या अंगाईची जाणीव आहे, पण...
आईला आज आई म्हणायला वेळ नाही
सगळी नाती संपवून झाली, पण...
आज त्या नात्यांना दुरायलाही वेळ नाही
ज्या पोराबाळांसाठी मेहनत दिवस रात्र करतात
त्यांच्याकडे बघायला क्षणभर वेळ आज नाही
सांगेल कोण कशाला दुसऱ्याला जेव्हा
इथे स्वत:कडे बघायला वेळ नाही
ह्रदयात वेदनांचा पूर वाढतोय, पण...
त्या आठवून रडायला आज वेळ नाही
परक्यांची जाणीव कशी असेल, तर इथे आपल्याच माणसांसाठी चाललेल्या या संघर्षात जरा मागे वळून पहायला वेळ नाही
अरे जीवना तूच सांग, जगण्यासाठी जगायला
आज वेळ का नाही?
वेळ का नाही? वेळ का नाही?

◆ ◆ ◆

प्रेम करता येत असेल,
तरच तुम्हालाही प्रेम मिळेल...

पाटील शशिकांत विलास
एल.एल.बी. द्वितीय वर्ष

आपण प्रेमाची अपेक्षा नेहमीच ठेवतो. आपल्याला जितका प्रेमाचा अनुभव येतो तितके आपल्याला चांगले वाटते. आप्त परिचितांकडून सतत प्रेम मिळत राहावे असे नेहमीच आपल्याला वाटते. आपल्या अपेक्षेएवढे प्रेम आपल्याला मिळतेच असे नाही. आपणच केवळ प्रेमाची अपेक्षा ठेवून चालत नाही. तर आपल्या आत देखील प्रेम असावे लागते. आपण इतरांना प्रेम दिले, तरच ते परत आपल्याला मिळते. प्रेम हे कधीच एकतर्फी नसते. तो एक दुहेरी व्यवहार आहे.

तुम्हाला प्रेमाची अनुभूती येत नसेल तर बाह्य जगावर त्याचे खापर फोडून काहीच उपयोग होत नाही. तुमचे प्रेम तुम्हाला स्वत:लाच शोधावे लागते. तुमच्या आयुष्यात पुरेसे प्रेम असेल तरच तुम्ही

आनंदाने जगू शकता.

प्रेमाअभावी तुमच्या जगण्यात एक प्रकारचा असमतोल निर्माण होतो. तो त्रासदायक ठरतो. हे टाळण्यासाठी तुम्ही प्रेम करण्याची सुरुवात स्वतः पासूनच केली पाहिजे. त्याकरता तुमचे विचार तुम्ही बदलले पाहिजेत. तुमच्यात प्रेम करण्याची क्षमता असेल, तर तुम्ही नाती निर्माण करु शकता त्याना त्या मुळेच तुमच्या जगण्याला अर्थ मिळतो.

तुमचा एकटेपणा दूर होतो. तुम्हाला सहजीवनाचा लाभ होतो. तुम्ही समाधानाने वाटचाल करु लागता. तुमचे दुःख विभागले जाते. तर आनंद काही पटीने वाढतो.

प्रेम हे व्यक्तीवर तर असतेच, पण ते विचारांवर, उद्दिष्टांवर, संघटनेवरही असू शकते. भाषेवर असू शकते. प्रेम तुम्हाला सक्रीय, सकारात्मक करते. तुमची ऊर्जा काही पटीने वाढवते. तुम्हाला जगण्याचा आत्मविश्वास तुमचे प्रेमच देत असते. प्रेमा अभावी तुम्ही कुढत राहण्याची, न्यूनगंडाने जगण्याची शक्यता असते. प्रेमाअभावी तुमचा जगण्याचा प्रवाह खुंटतो. प्रेमाअभावी किंवा प्रेमामुळेच तुम्ही भरभरुन जगू शकता. तुम्हाला तुमच्या प्रेमाचा शोध लागला नसेल, तर तो तातडीने ह्या प्रेमाची अनुभुती म्हणजेच जगणे हे लक्षात ठेवा.

प्रेम म्हणजे एक विश्वास असा विश्वास की जो मरेपर्यंत असो की जीवंत असे पर्यंतचा असो. प्रेम म्हणजे नेमके काय तर, प्रेम म्हणजे एक भावना असते, एक आपूलकीचे नाते असते. प्रेम कधी मरत नाही, ते अमर असते. प्रेम हे केवळ प्रियकर किंवा प्रियसीवरच होत नसते.

प्रेम आपण देवांवर पण करुन शकतो. तसेच आई-वडिलांवर पण करु शकतात. तसेच भाऊ-बहिणीवर पण करु शकतो. आणि मित्र किंवा मैत्रिणिवर पण प्रेम करु शकतो. आणि गुरु किंवा शिक्षक यांच्यावर पण आपण प्रेम करु शकतो.

इतकेच नाही तर माझा सल्ला आहे की जा आणि समस्त जगावर प्रेम करा...

◆◆◆

यशस्वी होण्याचे मार्ग

शेख मोहसीन शेख सादिक मन्यार
बी.ए. एल.एल. बी. तृतीय वर्ष

कोणत्याही व्यक्तिला जीवनात यश प्राप्त करणे ही एक महत्वाची गोष्ट असते. यश प्राप्त करण्यासाठी कठीण परिस्थिती मधुन जावे लागते. प्रत्येक व्यक्तिला यश प्राप्त करण्याची इच्छा असते. परंतू काही लोक काही कारणामुळे किंवा काही महत्वपूर्ण गोष्टींच्या अभावामुळे यश प्राप्त करण्यास अयशस्वी ठरतात.

कोणत्याही व्यक्ति असो त्याला जीवनात यश प्राप्त करणे ही महत्वाची गोष्ट असते. यशा विना जीवन हे अपूर्ण वाटते. व्यक्तिचा वेगवेगळ्या परिस्थिती नुसार यश प्राप्त करण्याचे वेगवेगळे मार्ग असु शकतात. ते खालील प्रमाणे -

१. कष्टाने यश मिळतेच -

कोणत्याही क्षेत्रात कष्टाने कार्य केल्यास त्या क्षेत्रात यश मिळतेच याची वेगवेगळी उदाहरण आहे. आपण डॉ. ए.पी.जे अब्दुल कलाम यांचे उदाहरण देउ शकतो. हे एका गरीब कुटूंबात जन्माला आले. कष्ट करुन ते भारताचे राष्ट्रपती झाले. आज त्यांना मिसाइल मॅन म्हणून ओळखला जातो.

२. यशस्वी व्हायचे असेल तर परिस्थितीनुरुप बदल स्विकारावे.-

यश प्राप्त करण्यासाठी हा एक महत्वपूर्ण मार्ग आहे. यश प्राप्त करण्यासाठी व्यक्तिने परिस्थितीनुरुप बदल स्विकारणे आवश्यक आहे. जो परिस्थितीनुरुप बदल स्विकारत नाही त्याला यश प्राप्ती करण्यात अडचण येत असते.

३. एखादा ठामपणे पुढे नेल्यास यश मिळतेच-

अशा मुद्दा ज्याच्यावर पूर्ण विश्वास आहे असा मुद्दा ठामपणे मांडण्यास आत्मविश्वास जागतो आणि यश प्राप्तीचे मार्ग मोकळे होतात.

४. क्षमते प्रमाणे कार्य करणे-

यश प्राप्त करण्यासाठी व्यक्तिने त्याच्या क्षमते प्रमाणे आणि इच्छे प्रमाणे कार्य करणे आवश्यक आहे. क्षमते प्रमाणे कार्य केल्यास लवकर यश प्राप्त होतात.

५. नवीन गोष्टी करा-

यश मिळण्यासाठी पुढाकार घेऊन काही तरी नवीन करावे लागते जे आतापर्यंत कुणीच केले नाही ते करा.

वरील दिलेले काही मार्ग हे यश प्राप्त करण्यासाठी फार प्रमाणात मदत करु शकतात. थोडक्यात सांगायचे असेल तर यश प्राप्त करणे ही एक कठीण गोष्ट असते परंतू जर काही सोप्या मार्गानी यशाला समजून जर कार्य केले गेले तर यश मिळणे आवश्यक आहे.

गडकिल्ले

जयेश अर्जुन पिलोरे
एल.एल. बी. प्रथम वर्ष

आपला देश हा खूप विविधतेने नटलेला आहे तसेच आपल्या देशात पर्यटन स्थळे खूप आहेत त्यात महत्वाचे म्हणजे गड किल्ले त्याना लाभलेलं नैसर्गिक सौंदर्य व तत्काकालीन नक्षीकाम व बांधकाम देखणीय आहे हे गडकिल्ले २००० च्या पूर्वीच्या वर्षापासून आहेत त्यातल्यात्यात आपल्या महाराष्ट्रातील गडकिल्ले असे आहेत की ते जगात अन्यत्र कोठे हि नाही आपल्या महाराष्ट्रात मोठे छोटे व एतेहासिक ६०० च्या वर गडकिल्ले आहेत तसेच महाराष्ट्राच्या सत्ता कारणात गडकिल्यांचं खूप मोठं योगदान आहे तसेच ते इतिहासाचे साक्षीदार हि आहेत.

पण आपण सध्या जेव्हा गडकिल्ले वर जातो तेव्हा तेथील

१. आपल्याच लोकांनी केलेलं प्रदुषण व कचरा

२. ऐतिहासिक वस्तूवर, भिंतीवर, पाया, पायऱ्या, कडा, तोफ, दरवाजे यांच्या वर स्वत:ची नावे किंवा एखाद्याने आपल्या प्रियसीच्या नावासोबत कोरलेले नाव

३. तेथे काही मद्यपीचा वावर

४. काहींचा सेल्फी किंवा फोटो च्या नादात ऐतिहासिक वस्तूवर उभेराहून किंवा नको त्या पोस देऊन फोटो काढणे

५. काही महाशय तर तेथील वस्तू चोरुन आणतात.

६. काही तरुण मंडळी तर स्रिया ना मदत करण्याच्या ऐवजी त्याची छेड काढतात.

७. केंद्र व राज्य सरकार संचलित पुरातत्व विभागाकडून महाराष्ट्रातील ६०० पैकी फक्त २०० ते ३०० गड किल्ले ची देखभाल केली जाते तर उरलेले गडकिल्ले वर साधा शिपाई ही नसतो.

८. पुरातत्व विभागाकडून जे शिपाई गडकिल्ले वर असतात ते त्यांच्या गणवेशात ही नसतात त्यामुळे धाक किंवा वचक ही निर्माण होत नाही ही एक मोठी शोकांतिका आहे.

९. आताच काही दिवसांपूर्वी पद्मदुर्ग येथील किल्ल्याच्या आवारातून ३५ तोफा गायब झाल्याची घटना घडली आहे अशा बऱ्याच घटना आहेत.

सद्य:स्थित समाज संघटना कडून गडकिल्ले सवर्धनासाठी व विकासासाठी सुरु असलेले कार्यकरणाऱ्या संघटनांची नावे

१. गडकिल्ले विकास व संवर्धन समिती महाराष्ट्रराज्य

२. शिवसंकल्प प्रतिष्ठान गडकिल्ले बचाव संघटना

३. संम्भाजी ब्रिगेड

४. शिवप्रतिष्ठान हिंदुस्थान गडकिल्ले बचाव

५. गडकोट मोहिम

६. शिवसूर्य प्रतिष्ठान

७. महाराणा प्रताप गडकिल्ले समिती

८. करणी समिती इ.

उपाय योजना काय कराव्यात -

१. गडकिल्ले वर जाताना शक्यतो आपल्या कडून काही प्रदुषण होणार नाही याची काळजी घ्यावी.

२. गडकिल्लेवर जाताना आपण कुठल्याही शिलालेख, पाया, तोफा, कडा, भिंती, इतर कोठेही काहीही लिहू नये तसेच पुरातत्व विभागाकडून परवानगी घेऊन ते नावे कसे पुसता येतील किंवा तेथील कर्मच्याऱ्यांच्या सोबतीने संवर्धनास मदत करणे.

३. मद्यपी जर तेथे आढळतील तर त्यांना तेथे मज्जाव अथवा तेथील शिपाई किंवा शक्य असल्यास जवळील पोलीस स्टेशन ला फोन करणे व त्याना गडकिल्ले वर जाण्या पासून रोखणे.

४. दरवर्षी गडकिल्ले विषयी माहिती मिळवून लोकांना माहित करणे व तेथील इतिहास सांगणे

६. चोरीला गेलेल्या वस्तु विषयी सतत पोलीस स्टेशनला पाठपुरावा करणे

७. गडकिलले येथे आलेल्या स्त्रियांना गडकिल्ले चढण्या उतरण्यासाठी मदत करणे न त्यांना सुरक्षित वाटेल असं वातावरण निर्माण करणे यांना संवर्धन व विकास निधी मंजूर करुन घेणे

८. केंद्र व राज्य सरकार कडून अजून बकी किल्ले यांना संवर्धन.

९. पुरातत्व विभागाकडून अजून अधिकाधिक गडकिल्ले च कस संरक्ष करता येईल या विषयी माहिती द्यावी. व पाठपुरावा करणे

१०. गडकिल्ले वर असलेले कर्मचारी अथवा सुरक्षा रक्षक यांना गणवेश सक्ती करण्याबाबत पुरातत्व विभागाला विनंती करणे

११. अधिकाधीक गडकिल्ले याना कस अजून सुधारित करता येईल याच्या योजना तयार करणे

- ✼ गडकिल्ले वाचवा इतिहास वाचवा
- ✼ गडकिल्ले वाचवा नैसर्गिक सौंदर्य वाचवा
- ✼ गडकिल्ले वाचवा पुरातन संस्कृती वाचवा.

◆◆◆

दाभोळकर, पानसरे, गौरी लंकेश आणि आता मी...?

सुनिल गौतम सोनवणे
एल.एल.बी. तृतीय वर्ष

वरिष्ठ पत्रकार गौरी लंकेश यांच्या हत्येने संपूर्ण देशातच नव्हे तर देशाबाहेरही खळबळ उडवली आहे. त्यांच्यावरील हल्ला हा 'विचार आणि अभिव्यक्ती स्वातंत्र्यावरील' हल्ला संबोधण्यात येत असला तरीही तो दोन विचारधारांमधील संघर्ष आहे.

गौरी लंकेश यांची हत्या ही फूले, शाहू, आंबेडकरी विचारधारेच्या डॉ. नरेंद्र दाभोळकर, डॉ. पानसरे यांच्या मालिकेत मोडते. फूले, शाहू, आंबेडकर विचारधारा ही सनातणी विचारधारेला आव्हाण देणारी विचारधारा आहे. या दोन्ही विचारधारांमधील संघर्ष हा शेकडो वर्षापासून चालत आलेला असून तो अद्यापही संपलेला नाही. फूले, शाहू, आंबेडकरी विचारधारा ही लोकशाहीस अनुकूल अशी विचारधारा असून यात समता, स्वातंत्र्य, न्याय, बंधूभाव, वैज्ञानिक दृष्टिकोन, इत्यादी तत्वांचा आंतर्भाव होतो तर या उलट सनातणी विचारधारेत वर्णव्यवस्था, विशिष्ट वर्गाचे वर्चस्व, बंदिस्तता, इश्वरवाद, इत्यादी गोष्टिंना प्राधान्य आहे. अशी विचारधारा देशाच्या विकासाच्या दृष्टिने प्रतिकूल असून ज्यांनी ज्यांनी या विचारधारेला आव्हाण देण्याचे धाडस केले, त्यांचे पतन करण्यास सनातणी यशस्वी झाले आहेत. सनातणी विचारधारा ही एका विशिष्ट वर्गाच्या म्हणजेच ब्राम्हणांच्या हिताची असून मणूस्मृती कायद्यानुसार ब्राम्हण हाच सर्वश्रेष्ठ आहे व ब्राम्हणाकडेच एकाधिकार निर्माण व्हावा यासाठी प्रयत्नशील असून वेगवेगळ्या संघटनांमार्फत फार मोठे जाळे निर्माण केले आहे.

सनातणी विचारधारेला सर्व प्रथम आव्हाण हे अडीच हजार वर्षापूर्वी वैज्ञानिक दृष्टिकोन समोर ठेऊन समता, न्याय, बंधूत्व, करुना इत्यादी तत्वांच्या आधारे गौतम बुध्दांनी केले. यामुळे सनातणी विचारधारेला मोठे आव्हाण निर्माण झाले व येथूनच दोन विचारधारेंचा संघर्ष सुरु झाला. पुष्यमित्रशृंगाच्या राज्यात बौध्द भिक्षुंची कत्तल करण्यात आली. तरीही अशाच विचारधारेचा वारसा पूढेही अनेकांनी नेण्याचा प्रयत्न केला. संत तुकाराम महाराजांनी आपल्या अभंगातून सनातणी विचारधारेला आव्हान दिल्याने त्यांना सनातण्यांनी सतराव्या शतकात विशेष विमानाच्या सहाय्याने जगाचा निरोप दिला. संत तुकारामांचे शिष्य छत्रपती शिवाजी महाराजांचा राज्यभिषेक सणातण्यांनी नाकारला. कारण ब्राम्हणांनी त्यांना शुद्र संबोधले होते व ते समता व न्याय या तत्वांचे वारसदार होते.

'बुध्दभूषन' यासारख्या संस्कृत ग्रंथाद्वारे छत्रपती संभाजी महाराजांनी सनातणी विचारधारेला आव्हाण देत मणूस्मृतीचे सर्वच बंधने मोडल्याने त्यांचीही

मोगलांच्या मदतीने मणूस्मृती कायद्यानुसार सनातण्यांकडून हत्या करण्यात आली.

पूढेही सनातणी विचार सरणीला आव्हाण देणाऱ्या 'सत्यशोधक समितीचे' संस्थापक महात्मा फुले यांनाही सणातण्यांनी जिवे मारण्याचा प्रयत्न केला. मणूस्मृती कायद्यानुसार जन्माने शुद्र समजल्या गेलेल्या छत्रपती राजश्री शाहू महाराजांसाठीही गैरव्यवहार करत वैदीक मंत्रांचा उच्चार न करता पूरानोक्त मंत्राचा वापर करण्यात आला.

विसाव्या शतकात अंधश्रध्दा निर्मूलन समिती मार्फत डॉ. नरेंद्र दाभोळकर यांनी सनातणी विचारधारेला मोठे आव्हाण दिले. त्यामुळे त्यांचीही २० ऑगस्ट २०१३ रोजी प्रभातफेरी दरम्यार भर रस्त्यवार निर्घूण हत्या करण्यात आली तोच वारसा पूढे नेत शिवाजी कोण होता या पुस्तकातून शिवाजी महाराजांची आठवण करुण देणाऱ्या कॉ. पानसरे यांचीही हत्या २० फेब्रूवारी २०१५ रोजी केली. तसेच भविष्यात मोठे संकट उभे करू शकण्याची क्षमता बाळगणाऱ्या रोहित वेमुला सारख्या विद्यार्थ्यालाही आत्महत्या करण्यास भाग पाडले गेले. आणि आता ५ सप्टेंबर २०१७ रोजी गौरी लंकेश यांची हत्या. या सर्व हत्येमागे सनातण्यांचा हात असल्याचे स्पष्ट असले तरीही अद्याप मारेकऱ्यांना शिक्षा होणे दूरच तर ते पकडलेही गेले नाहीत. अर्थातच सणातणी विचारधारेला आव्हाण देणाऱ्यांवर हल्ला पूढेही होतच राहील अशी शक्यता नाकारता येत नाही. म्हणूनच सनातणी विचारधारेला विरोध करणाऱ्या फुले, शाहू, आंबेडकरी विचारधारेच्या कार्यकर्त्याला ''दाभोळकर, पानसरे, गौरी, लंकेश आणि आता मी...?'' असा प्रश्न निर्माण होणे सहाजिकच आहे.

परंतू हा संघर्ष दोन व्यक्तीमधील किंवा दोन पक्षांमधील नसून तो दोन विचारधारांमधील आहे. म्हणून अशा प्रकारे व्यक्तींची हत्या करुन हा संघर्ष थांबणार नाही तर तो अजून आक्रमकच होईल. एका विचारवंताने म्हटलेच आहे की ''डेड आंबेडकर इज मोअर डेजरस द्यान लाईव्ह आंबेडकर'' कारण डॉ. आंबेडकरांनी सनातणी विचारधारेच्या विरोधात अनेक सत्याग्रह मणूस्मृतीदहन, धर्मांतर, राज्यघटना या द्वारे सनातणी विचारधारेला मोठे हादरे दिलेत. आणि आज त्यांचाच आदर्श घेत मोठ्या प्रमाणात त्यांचे वारस दिसून येतात. त्यांना मिटवून किंवा त्यांची हत्या करुन मात्र त्यांची ताकद वाढतच राहील. कारण महामानवांना केवळ रक्ताचेच नाही तर विचारांचेही वारस असतात. म्हणून आज सर्वत्र फूले, शाहू, आंबेडकर विचारधारा जोराने पसरत असून ती अशा हत्येच्या मालिकेला न डगमगता विकसितच होत चालली आहे.

कविता

क्रांती - प्रतिक्रांती

सुकन्या कैलास महाले
बी.ए.एल.एल.बी.

तुला तेवत ठेवण्याची आता वेळ राहिली नाही
माघार घ्यावी मेबणबत्तीने, वायुची शाश्वती राहिली नाही.

पोस्टरबाजी, नव्या घोषणा, अर्थच शिल्लक नाही
दहन केला रावण आम्ही, जातीवाद मात्र जाळला नाही.

सत्यवादी लिखाण केले, गोळ्या झाडल्या भेकडांनी
सत्य मारन्या, कुणाकडे गोळीच जन्मली नाही.

हिरवा, भगवा, निळा, झेंडा प्रत्येकाच्या हातामध्ये
झेंडा माणूसकीचा, मित्रा, कुठेच फडकला नाही.

बक्षीसांची रक्कम यांची, लाखामध्ये ठरते
अंहिसेचा मग मारेकरी कुठेच दिसला नाही.

रक्त सांडता बोलू लागतो, क्रांतीची भाषा जो तो
मनात दडतय ? प्रतिक्रांतीला, जागवू शकलो नाही.

अनेक अनुयायी मारतील, पुजतील मनुवादी शास्त्राने
विचार एकतेचा जिवंत, तो कुणीच मारू शकला नाही.

विचार कुठे मरतो का हो ? माणस मारण्यानंतर
लोकशाहीच्या बाता नुसत्या, ती ही समजली नाही

मी समता, बंधुता, एकता मी धर्मनिरपेक्षता
सत्याची माझी लेखणी शाई संपली नाही

◆◆◆

हाच मोठा प्रश्न पडतो...

अमृत गोपाळराव चव्हाण
बी.ए.एल.एल.बी. तृतीय वर्ष

विकासाची आश्वासने प्रत्येकजन देतो,
दृढ विश्वास ठेवून आम्ही एकास निवडतो,
सत्तेत आल्यावर मात्र तो सर्वच आश्वासने विसरतो,
मग विकास कसा होणार हाच मोठा प्रश्न पडतो.

तो नोट देऊन वोट घेणारा झाला,
आम्ही नोट घेऊन वोट देणारे झालो,
तो त्याची कर्तव्ये विसरला,
आम्ही आमची कर्तव्ये विसरलो,
आम्हीच स्वतः आमच्या जीवाचा घात करतो,
मग विकास कसा होणार हाच मोठा प्रश्न पडतो.

सत्तेत येण्यासाठी तो नको ते डावपेच करतो,
जाती-धर्माच्या नावाखाली आमच्यातच फूट पाडतो,
राजकीय तत्वांना बाजूला सारतो,
आणि फक्त खुर्ची व पैसा याला सर्वस्व मानतो,
राजकारणाचे मुळ ध्येय काय, हेच तो विसरतो,
मग विकास कसा होणार हाच मोठा प्रश्न पडतो.

सत्तेत येण्यासाठी ती नको ती गुंतवणूक करतो,
मग सत्तेत आल्यावर त्याच गुंतवणूकीची वसुली
करतो, विकास कार्यातील निधीतून आपली
तिजोरी भरतो, विकासाच्या नावाखाली
मोठमोठे घोटाळे करतो.
खुर्ची आणि पैसा यासाठी वाटेल तितके पक्षांतर
करतो, मग विकास कसा होईल हाच मोठा प्रश्न
पडतो.

चूक केवळ त्याची नव्हे तर,
चूक आपलीही आहे,
तो स्वतःच निवडून आलेला नाही,
तर आपणच त्यास निवडले आहे,
भ्रष्टाचार आणि घोटाळे करण्यास आपणच त्याला संधी
देतो, मग विकास कसा होणार हाच मोठा प्रश्न पडतो.

मतदानाच्या हक्काचा योग्य वापर करुया,
योग्य नेत्याच्या हाती आपली सत्ता देऊया,
मी खाणार नाही आणि कोणालाही खाऊ देणार
नाही, अशी शपथ घेऊया!
इतरांना न सांगता मी माझ्यापासूनच सुरुवात
करतो, मग विकास कसा होत नाही तेच मी
बघतो.

उत्तम समाज हमारा हो

पूजा प्रशांत गवळी
बी.ए.एल.एल.बी. प्रथम वर्ष

बदल रहा ये देश ये देश ये दुनिया, बदल रहा ये
देश ये दुनिया,
उत्तम समाज हमारा हो!
बात करे जो अनैतिक कोई,
किसको यहाँ गवारा हो,
बदल रहा ये देश ये दुनिया,
उत्तम समाज हमारा हो!
जो सच हूँ मैं लेकर आया,
उसने मुझे राज जगाया,
सिक्के के पहलू दो होते,
धरती के इंसान ने सिखाया!
समझेगा ये बात वही,
जिसने वो वक्त निहारा हो,
बदल रहा ये देश ये दुनिया,
उत्तम समाज हमारा हो!
बेटी को बचाने की खातिर,
चलते अब आन्दोलन है,
लेकिन कोई क्या जाने,
भीतर से इनका क्या मन है,
बेटी का सन्मान सब चाहे,
पर सोचे घर न हमारा हो,
बदल रहा ये देश ये दुनिया,
उत्तम समाज हमारा हो!
दहेज कि आग में है जलती,
देखो बेटी एक बाप की,
फिर भी इनको फर्क न पडता,
न होती ग्लानि किये पाप की,
बहु चाहिये दौलत वाली,
जमाई वो जो सहारा हो,
बदल रहा ये देश ये दुनिया,
उत्तम समाज हमारा हो!!

।। शेवटी मुलगीच बरी ।।

नीशा प्रकाश
एल.एल.बी. प्रथम वर्ष

मुलापेक्षा मुलगी बरी
प्रकाश देते दोन्ही घरी ।।धृ।।
मुलगी म्हणून होतो
जेव्हा तिचा घातपात
तिच्या प्रगतीला अडतो
शेवटी हाच समाज ।।१।।
स्वप्नांची होते जेव्हा राखरांगोळी,
बनुन जाते मग ती,
दूसऱ्यांच्या हातची कटपुतली ।।२।।
सांभाळायचे सारे,
पण शिकेल मुलगी,
घराला नेईल पुढे,
हेच तर आहे ना खरे ।।३।।
शिकुन, भरारी मारी ती गगणी
यश पाहुनी माता-पित्याच्या
पाणी येई नयणी ।।४।।
मुलगा जेव्हा म्हतारपणात
त्याना टाळाटाळ करी,
त्यांनाही कळते तेव्हा
शेवटी मुलगीच बरी ।।५।।

''कसे जपावे माहेर''

नाझिया जे खान
बी.ए.एल.एल.बी. पाचवे

बरं आहे माझे माहेर,
कशाला लग्न करुन जावं बाहेर ।
इथं माझं सर्व गोकुळ,
सासरी जाऊन कशाला होऊ व्याकूळ ।
नको नको ते सासर, ।।
इथं माझी नाती-गोती,
मला गोड माझ्या माहेरची माती ।
कोण कुठला कसा तो पती,
लग्न म्हटले की, अंग थरथर कापती ।
नको नको ते सासर... ।।
माहेरी माझा माहेरचा भाऊराया ।
माहेरी मी जस लाडाच रोपट,
सासरी बनेल मी जसं,
पिंजऱ्यातलं पोपट ।
नको नको ते सासर...।।
कशाला जावे सासरी,
अन गाळावे आसू,
माहेर बंरय नां ना नणंद ना सासू ।
इथ मिळते सखी मंचची शिदोरी
अन माहेरची ऊब,
कशाला जाऊ सासरी ।
नको नको ते सासर...।
असं माझे माहेर बाई,
जसं गोकुळातलं घर बाई ।
मैत्रिणी आणि नाती-गोती ।
जन्मोजन्मी मला नाही भीती,
माहेरची किती वर्णाची महती ।
जपाव माहेर,
नको नको ते सासर ।
नको नको ते सासर ।।

"जीवनातील एक फुल"

कानोल्जे अनंता देविदास
एल.एल.बी. प्रथम वर्ष

प्रत्येक मनात एक कळी असते,
परंतु, कोणाच्या मनातल्या कळीचे फुल होते,
तर, कोणाच्या मनातल्या कळीचे फुल होत नाही।।१।।
प्रत्येक कळीचे फुल झालेच पाहिजेत,
प्रत्येक मनात एक फुल फुललेच पाहिजे ।।धृ.।।

प्रत्येकाला आपल्या मनातील इच्छा पुर्ण करता आल्या पाहिजेत,
प्रत्येकाला आपले विचार मांडता आले पाहिजे,
आणि आपल्या जिवनातील यशाचे
काही दिवस जगता आले पाहिजे ।।२।।
प्रत्येक कळीचे फुल झालेच पाहिजेत,
प्रत्येक मनात एक फुल फुललेच पाहिजे ।।धृ।।

आपण आपले जीवन असतांना,
त्याला त्याच्या विचारांचे स्वतंत्र मिळालेच पाहिजे
माणसाच्या जीवनात पैसा सर्वकाही नसला पाहिजे,
पैशापेक्षा माणूसकी असली पाहिजे ।।३।।
प्रत्येक कळीचे फुल झालेच पाहिजेत,
प्रत्येक मनात एक फुल फुललेच पाहिजे ।।धृ।।

गुलामगिरीची भिती कोणाला पाहिजे
आज तरी स्वतंत्राचा श्वास असला पाहिजे
प्रत्येकाच्या मनात फुले, शिवाजीचे विचार असले पाहिजे,
प्रत्येकाला इतिहास घडविण्याचा विश्वास असला पाहिजे ।।४।।
प्रत्येक कळीचे फुल झोलेच पाहिजेत,
प्रत्येक मनात एक फुल फुललेच पाहिजे ।।धृ।।

शेतकऱ्यांच्या आत्महत्या आतातरी थांबली पाहिजे,
बळीराजाचं राज्य आलं पाहिजे
प्रत्येक आई जिजाऊ झालीच पाहिजे
तिने शिवाजी घडविला पाहिजे ।।५।।
प्रत्येक कळीचे फुल झालेच पाहिजेत,
प्रत्येक मनात एक फुल फुललेच पाहिजे ।।धृ।।

प्रत्येक जीवनात संकट असले पाहिजे,
कारण त्या संकटावरती मात करता आली पाहिजे
या अंधारावरती मात केली पाहिजे,
कारण प्रकाशमय जीवन जगता आले पाहिजे ।।६।।
प्रत्येक कळीचे फुल झालेच पाहिजेत,
प्रत्येक मनात एक फुल फुललेच पाहिजे ।।धृ।।

भारतीय संविधान

शिलरत्ना
एल.एल.बी. प्रथम वर्ष

ज्याच्यामुळे देशात सर्वांना मिळते मानाचे स्थान
असे लिहिले बाबासाहेबांनी संविधान ।।धृ.।।
रात्रंदिवस जागुण, नाते, गोते विसरुन
तब्येतीची ठेवली नाही जाण
भारताला दिले मोठे योगदान
त्यामुळे आपला भारत देश महान
असे लिहिले बाबासाहेबांनी संविधान ।।१।।

भारतात असतील जाती, धर्म, पंथ अनेक
प्रत्येकाला दिला मतदानाचा हक्क एक
सोबतच दिला शिक्षणाचाही हक्क
गरीब, श्रीमंत ठेवले समान
असे लिहिले बाबासाहेबांनी संविधान ।।२।।

ज्यावर आहे अशोक चक्र
असे आमचे निशान पवित्र
रंग आहेत तीन छान
पाहून सर्वांची उंचावतो मान
असे लिहिले बाबासाहेबांनी संविधान ।।३।।

संविधानामध्ये लिहिले आद्वेत चार सुख
समता, बंधुता, न्याय, स्वातंत्र्य
ह्याच प्रमाणे वागते तर
अधिकच वाढेल देशाची शान
असे लिहिले बाबासाहेबांनी संविधान ।।४।।

अशा या प्रज्ञासूर्यास, युगपुरुषास
घटनाकारास, भारतरन्नास
स्त्री उद्धारकास, जळत्या निखाऱ्यास
शिलरत्नाचे त्रिवार कोटी-कोटी प्रणाम
असे लिहिले बाबासाहेबांनी संविधान ।।५।।

मेरा बचपन मुझे लौटादो

शेख कलीम शेख बिस्मील्ला
एल.एल.बी. तिसरे वर्ष

एक बचपन का जमाना था,
जिस में खुशियो का खजाना था
चाहत चाँद को पाने की थी,
पर दिल तितली का दिवाना था,
खबर न थी कुछ सुबहा की,
ना शाम का ठिकाना था,
थक कर आना स्कुल से,
पर खेलने भी जाना था,
माॅ की कहानी थी,
परीयों को फसाना था,
बारीश में कागज की नाव थी,
हर मौसम सुहाना था,
रोने की वजह ना थी,
ना हॅसने का बहाना था
क्यु हो गऐ हम इतने बडे,
इससे अच्छा तो वो बचपन का जमाना था,
वो बचपन का जमाना था,,

जिवन म्हणजे काय

दिनेश मधुकर दलाल,
एम.ए. (पॉलि.सायन्स), एल.एल.बी. लास्ट वर्ष

माणुस राग जितकया सहजतेने व्यक्त करतो, तितक्या सहजतेंन प्रेम ही व्यक्त करु शकला असता, तर जगणे खुप सोपे झाले असते...कारण माणसाच्या निम्या समस्या या व्यक्त केलेल्या रागामुळे आणि कधी न व्यक्त केलेल्या प्रेमामुळे वाढतात.

शब्द बोलतांना शब्दांना धार नको आधार असला पाहिजे, कारण धार असलेले शब्द, आपले मन कापतात. आणि आधार असलेले शब्द, आपले मन जिंकतात...

निर्णय चुकतात आयुष्याचे आणि आयुष्य चुकत जाते, प्रश्न कधी कधी कळत नाही म्हणून उत्तर चुकत जाते, सोडवतांना मात्र वाटते सुटत गेला गुंता, मात्र नवीन गाठ बनत जाते, दाखवणाऱ्याला वाटत मात्र माहिती नसते, चालणाऱ्याचे ध्येय मात्र हरवून जाते,

दिसतात तितक्या सोप्या नसतात काही गोष्टी, अनुभव म्हणजे काय हे तेव्हा समजत असते, असे मित्र बनवा जे कधी तुमची साथ सोडणार नाही, असे प्रेम करा, ज्यात स्वार्थ, वासना असणार नाही, असे हृदय बनवा, ज्यात रहस्य असणार नाही, असा स्पर्श करा ज्याने जखम होणार नाही,

आयुष्यात असे लोक जोडा, जे वेळेला तुमचा आरसा बनतील तर कधी सावली बनतील कारण, आरसा कधी खोटे बोलत नाही आणि सावली कधी साथ सोडत नाही,

कोणी कसे दिसावे यापेक्षा कोणी कसे असावे याला महत्व आहे, ते शक्य नसेल तर जास्तीत जास्त कस नसावा याला महत्व आहे, स्वप्न पुर्ण झाले नाही म्हणून, रडायचे नसते, रंग उडाले म्हणून चित्र फाडायच नसतं.

फक्त लक्षात ठेवाचे असतं, जगात सर्वच काही आपलं नसतं आपल्या दु:खात कदाचित दुसऱ्याचे सुख असतं. छोट्याशा आयुष्यात खुप काही हवं असतं. पण पाहिजे तेच मिळत नसतं असंख्य चांदण्याने भरुन सुध्दा आपलं आभाळ रिकाम असत.

हव्या असलेल्या सगळ्याच गोष्टी माणसाला मिळत नसतात पण न मिळणाऱ्या गोष्टी माणसाला का हव्या असतात? आयुष्य छान आहे, थोडे लहान आहे, रडतोस काय वेड्या, लढण्यात ही एक मान आहे, निसर्गाचा सम्मान आहे. काट्यात ही झुलती कमान आहे. उचलून घे जे हवे ते दुनिया दुकान आहे, जगणे निरर्थक म्हणतो तो बेईमान आहे।

सुखा साठी कधी कधी हसाव लागतं, तर कधी कधी रडावं लागतं, कारण सुंदर धब धबा बनायला-पाण्याला ही उंचावरुन पडावे लागतं. चार चौघात बसण्यापेक्षा कधी समुद्र किनाऱ्यावर जावून बसाव, आठवणींना घेऊन बसावं, आयुष्य जास्त सुंदर वाटतं..

आपल्याला कोण हवय, या पेक्षा आपण कुणाला हवयं याचा कधी कधी विचार करायचा असतो.. आकाशातले तारे कधी मोजुन होत नाही, शक्या तेवढे तारे मोजुन समाधान मानावे, तसेच माणसाच्या गरजा ही कधी संपत नाही आहे त्यात समाधान मानावे, आयुष्य जास्त सुंदर बनते.

आयुष्यातील सर्वात मौल्यवान गोष्ट कोणती, ती म्हणजे आनंद मोल्यवान असुन ही, परमेश्वराने ती आपल्याला विना मुल्य दिली आहे, परंतु काही लोंकाना हे माहित नसते, आनंद शोधण्या करता आपण भटकत असतो पण तेवढा आनंद आपल्या पासून दुर जात असतो.

उगवणाऱ्या प्रत्येक दिवसाला आनंदाने सामोरे जा मावळतांना तो तुम्हाला खुप समधान देवून जाईल. आनंद हा फुलपाखरा सारखा असतो, त्याचा पाठलाग केला की तो दुर पळता आपण निश्चत बसलो की अलगद आपल्या खाद्यावर येवुन बसतो.

प्रश्न सुटण्या सारखा असेल तर काळजी करण्यासारखे काय? आणि तो सुटत नसेल तर काळजी करुन उपयोग काय? पराभवाने माणुस संपत नाही, पण जेव्हा माणुस प्रयत्न करणे सोडतो तेव्हा तो संपतो, म्हणुन कठिण काळात नेहमी स्वत:ला सांगा, की शर्यत अजुल संपलेली नाही आणि मी अजुन जिंकलेलो नाही.

कारण मी लॉ चा विद्यार्थी आहे, उतरता - चढाव हे माझ्या करता नवीन आहे पण याचे करीता मी नविन नाही, मी मागे गेलो नाही न खचलेलो नाही, जो पर्यंत माझा विश्वास आहे, जिद्द आहे, तो पर्यंत मी ॲडव्होकेट आहे. जेव्हा माझी जिद्द संपेल तेव्हा मी दंडाधिकारी असेल ! कारण आनंदी राहण्या करीता, हसण्या करीता मी कारणे शोधत नसतो आणि मित्र ही शोधत नसतो.

◆◆◆

माणसाने जळगावकर असावे

देवरे वर्षा एकनाथ
एल.एल.बी. प्रथम वर्ष

माणसाने जळगावकर असावे...!
कोल्हापूरी तर चपला पण असतात ...
सोलापूरी तर चादरी पण असतात...
नागरपूरची तर संत्री सुध्दा असतात...
रत्नागिरीचा तर आंबा सुध्दा असतो...
नगरचा तर ऊस सुध्दा असतो...
नाशिकचे तर द्राक्षे सुध्दा असतात...
आणि पुणेरी तर पाट्या सुध्दा असतात...!
पण नजरेला नजर मिळावायला
''जळगावच'' काळीज लागतं...

बदलत्या जीवनातील आपुलकी म्हणजे
''जळगाव''

माणसाच्या मनातील माणुसकी म्हणजे
''जळगाव''

मनाचे प्रेमळ अन् दिलदार म्हणजे
''जळगाव''

दादागिरी मधे काटा किर्रर्
''जळगाव''

अहिराणी शिव्यांतील रांगड प्रेम म्हणजे
''जळगाव''

राजकारणातील सुन्नास गेम म्हणजे
''जळगाव''

मनानं आणि शरीरानं राजेशाही धार म्हणजे
''जळगाव''

सगळ्या जगाला हेवा वाटावा अस माझे
''जळगाव''

आमचं जळगाव...!!

मनाची घालमेल

निवृत्ती रघुनाथ माळी
बी.ए. एल.एल.बी. तृतीय वर्ष

तुझ्या मागे - मागे फिरणं
आता मला काही जमत नाही
कितीही जिवाचा आकाँत केला तरी
तुझ्या प्रेमाची माझी भुख काही शमत नाही
तुझ प्रेम प्राप्त करण्यासाठी
रचलित काव्य पाठवलीत संदेश
लिहलित प्रेम पत्र
तुला मिळवण्यासाठी
वाया घालवलीत कॉलेजची चार सत्र
तुला प्रेम सांगाव तर
तु माझी थट्टा करते
प्रेमाला प्रेम नाही तर
दोन जिवांचा भावनिक सट्टा समजते
प्रिये प्रेम जरी सट्टा असलं
तरी मला हा सट्टा खेळायचा आहे
दुसरं तिसरं काही नको
या सट्ट्यात मात्र
तुला तेवढं जिंकायच आहे.
कळतय सर्व तुला पण
न कळल्यागत वागू नकोस
माझ्या भावनांचा असा
निर्दयी बाजार मांडू नकोस...
नकार द्यावयाच असेल तर
स्पष्ट नकार देवून टाक
होकार द्यायचा असेल तर
तसं एकदाच सांगून टाक
पण असा अबोला धरु नकोस
माझ्या भावनांचा असा
निर्दयी बाजार मांडू नकोस

प्रिये सांग ना

निवृत्ती रघुनाथ माळी
बी.ए. एल.एल.बी. तृतीय वर्ष

तु सतत नजरे समोर असावी
यासाठी माझा आटापिटा चालायचा
कधी पार्कींग कधी कँटींग कधी लायब्ररी
यात शोधण्यात माझा सारा वेळ निघायचा
एवढं करुनही तु दिसलीच नाही
तर वर्गात घुसाव लागायचं
इच्छा नसतानांही आतलं
दु:ख सार सोसाव लागायंच
तु कॉलेजला असली की,
नजरेणेच मी तुझा पिछा करत असतो
तु एकदा तरी मागे वळून बघावं
याच आशेत तेवढा जगत असतो.
कळत न कळत तुझी माझी भेट होते
सणासाठी आपण दोघे जवळ येतो
शब्द सोडतात साथ आपली
तरी मात्र डोळ्यांनी संवाद घडतो
मग कुठपर्यंत असाच नजरेचा संवाद
तुझ्या माझ्यात सुरु राहणार
प्रिये सांग ना,
आपल्या दोघातील ही अबोलतेची
स्मशान शांतता कधी भंगणार

निरोप

संध्या प्रमोद रायबोले
एल.एल.बी. द्वितीय वर्ष

हलकेच... हलकेच तिच्याकडे पाहिल्यावर तिच्या
नयनांमध्ये तरळलेले अश्रु बघुन माझ्याही डोळ्यांच्या
पापण्या ओलावल्या का नाही ओलावणार
... निरोपाचा क्षण होता ना तो...
समअनुभूतीची प्रचिती येताच तिचा रोखलेला हुंदका
उफाळून आला अन् ती ढसढसा रडू लागली...
अनावर झालेल्या तिच्या अभिव्यक्तीमुळे माझाही
अश्रूंचा बांध फुटला... का नाही फुटणार
... निरोपाचा क्षण होता ना तो...
ती निःशब्द होती. मी तर स्तब्धच
पण पाठीवरुन गोंजारणारा कापरे भरणारा...
तिचा हात मात्र खूप काही बोलून जात होता
मुकेपणाने जरी ती रडत होती तरी
त्यातला काळजीचा स्वर स्पष्ट जाणवत होता
किती जरी ठरवलं आपण काही
नियतीचा मानस मोडू शकतच नाही...

धीर देणारे दोन शब्दसुध्दा
मी बोलू शकत नव्हते
कारण... धीर माझ्यातही नव्हता
आधीर झाले होते मी खूप...
तिला सोडून मला जायचंच नव्हतं
पण... निरोपाचा क्षण होता ना तो

ढसढसा रडणारी ती... क्षणभर थांबली
अनिच्छेने पण निर्धाराने उभी राहीली
कारण... गाडी सुटणार होती
तिच्या आर्जवी डोळ्यांनी एकवार मला पाहीलं
काळजी घे... नीट राहा हे त्यातूनच कळलं
क्षणभर वाटलं... काढावं गाडीतलं सामान बाहेर अन्
जावं पुन्हा तिच्या बरोबर
पण... ते शक्य नव्हत
कारण... निरोपाचा क्षण होता ना तो

गाडी हलली.. गाडी हलली तसं काळीजही हललं गच्च
धरलेला माझा हात अलगद तिने सोडला तेव्हा... मला
प्रकर्षाने वाटलं, मारावी खाली उडी घेऊन तिचा हात
हाती, मारावी कडकडून मिठी पण... नाही... नाहीच!

खिडकीतून तिला एकटं पहातानां
तिच्याशिवायची मी या विचारानेच
माझं काळीज पिळवून निघालं...
गाडीने वेग घेतला...
शरीराने आम्ही वेगळे झालो
पण अनुभूती मात्र एकच होती

ती निःशब्द होती अन् मी ही
अश्रू माझ्या डोळयांत होते अन् तिच्याही
पण... पुन्हा भेटण्याची आस घेऊन ती निघाली... अन्
मी ही...

माझा अशिल आणि दाव्या चा निकाल...

दिनेश मधुकर दलाल,
एम.ए. (पॉलि.सायन्स), एल.एल.बी. लास्ट वर्ष

दाव्या चा निकाल आज लागणार होता,
तो ''आणि' ती '' दोघांचा संसार आज जुळणार होता।
'तो' पक्षकार माझा, 'ती' ''पक्षकार तिची,''
कसा युक्तीवाद करु तिच्याशी,
मी वकील तिचा, ती वकील माझी,
जिंकण्याचा आनंद दाखवू कसा, स्पर्श माझा हरणार होता।।
पक्षकार माझा किती वेगळा,
विवाहीत असुन अविवाहीत होता।
कारणे वादाचे मी, जरा शोधतांना,
समजून आले, प्रभाव पाश्चात्य विचारांचा होता।
पण तीला समजवू कसे, संथ पाण्यावर जसा वार होता।।
तारीख उद्याची मागतांना,
पक्षकार माझा उदास होता।
त्याचे डोळ्यात आज ही तिचा,
तिचाच ध्यास होता।
प्रेमाची सिध्दता करावी कशी, विश्वासाचा
आपेक्षावर वार होता ।।
तिची बाजु ऐकतांना, माझे मन अस्थिर झाले ।
तीची वकीली जरा थांबता, कवाडे मनाची गंभीर झाले।
वैवाहीक हक्कांची पुर्नस्थापना करतांना, न्यायधिशावर मोठा भार होता ।।
माझ्या पंक्षकाराचे व्यथा एकतांना, न प्रेम कुठे दिसुन आले ।
स्पेशल करार भावनांचा, लेखी दस्त न दिसुन आले ।
पक्षकार माझा रडू लागला, आता गप्प राहणे माझे बेकार होते ।।
न्याय कसा निसर्गाचा, सत्याला येथे न अधार होता।
ना पुरावा काही हातात माझ्या, प्रथम दावा माझा हरणार होता ।
दावा कसा, क्रुरतेचा (४९८ अ) हा, असह्य वेदनांचा वार होता ।।
अर्थ न कळती प्रेमाचा, का मांडला खेळ संसाराचा ?
जीवन व्यर्थ करुनी माझ्या अशिला चे,
थांबवखेळ तुझ्या व्यभिचाराचा ।
'ही माझी प्रियसी' अचानक बोलती एक अनोळखी,
जो तिचा भुतकाळ होता ।।
दिली तीने कबुली, तिच्या पुर्व प्रेमाची, नकळत सारे कसे काही घडून गेले ।
प्रियकराने तिला पुन्हा नाकारता, जिवन संपविणे आता कळून आले ।
घेवून जवळ तिला मिठीत, माझ्या पक्षकाराने दिला आधार होता।।
प्रियकर तिचा निघुन जाता, मौन झाले वकील सारे ।
देवुन तिने कबुली तिच्या कृत्याची, बोलली ''माझा होशिल का रे ?''।
पक्षकार माझा प्रफुल्लीत झाला, गुलाबा ला जसा कळी

चा अधार होता ।।

न्यायधीशाने दिला निर्णय, द्यावी साथ एक-मेका जन्मो जन्माची ।

एक चाक 'ती' एक चाक 'तु', न थांबता धावेल गाडी संसाराची ।।

न्यायदेवता साक्षीदार येथे, कायद्याच्या कलमांचा आधार होता ।।

कोर्टात रंगला विवाह सोहळा,
सर्व वकील वऱ्हाडी, न्यायधीश देवता झाले ।
संयोजकाचा मान माझा, विरोधी वकील पाहुणे झाले,
आंतरपाठ धरावया, लिपीक, बेलीफ धावून आले ।
असा सोहळा जगावेळगळा, माझ्या यशाचा आधार होता।।

शुभमंगल सावाधान म्हणूनी पार पडला विवाह सोहळा, न कळे मजला, माझ्या अवती भवती झाले वकील गोळा, अभिनंदन ! ॲडव्होकेट, दिनेश दलाल, सर्वांचा एकच उच्चार होता ।।

पहीला दावा मी असा जिंकलो, सारे श्रेय माझ्या (ॲड. युवाकुमार सर, ॲड. क्षिरसागर सर, ॲड रेखा मॅडम, ॲड. विजेता मॅडम, ॲड, योगेश महाजन सर) या सर्व गुरुजनांना होते । परंतू, विरोधी पक्षकाराची वकील दुर का? हे प्रश्न बहुजनांना होते ।
विरोधी वकील मित्र माझी समजुन घे, अशिला चा बचाव करणे, कर्तव्य माझे अपार होते ।।

विरोधी वकील मित्र माझी जरा भावूक झाली,
मज कळेना, अशी माझी काय चुक झाली ।

हात घेवून माझा हातात बोलली, ''माझा होशिल का रे?'' काय करावे मज सुचेना, उत्तर माझे एकच होते...
''मी 'आणि' ती ''म्हणजेच आम्ही मागे वळून पाहिले, माझ्या आणि तिच्या आशिला चा जुळलेला संसार होता ।।

◆◆◆

यह पल भी बित जायेगा

काजल कन्हैयालाल पवार
बी.ए.एल.एल.बी. प्रथम वर्ष

क्यों घबराता हे तू बन्दे
तेरा मुकद्दर भी खुल जायेगा,
सोच ना ज्यादा इस पल को,
ये पल भी बित जायेगा...

ना कोई गम होगा,
ना कोई साया,
दुनिया की इस भीड में,
कौन अपना और पराया,
रब पर रख तू भरोसा,
वो ही साथ निभाएगा,
क्यों घबरता हे तू बन्दे,
ये पल भी बित जायेगा...

मुस्कुराना छोड ना तू,
काई ना तुझे हसायेगा,
जब जरुरत ना होगी तेरी,
कोई पास ना आएगा,
रोना-रुठना छोड दे,
कोई ना तुझे मनाएगा,
क्यों घबरता हे तू बन्दे,
ये पल भी बित जायेगा,

कोई साथ ना देगा तेरा,
तन्हा तु रह जायेगा,
अकेला आया हे तू जग में,
अकेला वापस जायेगा,
कब तक अपनी कमजोरी,
कब तक अपनी कमजोरी,
तू दुनिया को दिखलायेगा,
क्यों घबराता हे तू बन्दे,
ये पल भी बित जायेगा...

तेरा अपना कोई नहीं है,
तू ही खुद को समझायेगा,
बहरा हे ये जग सारा,
इसे क्या दुःख तू सुनाएगा,
अपने किये भरोसे पर,
तू एक दिन पछतायेगा,
क्यों घबराता हे तू बन्दे,
ये पल भी बित जायेगा...

खुशी में ज्यादा खुश ना होना,
गम भी तुझे रुलाएगा
खो जायेगी तुझसे मंजिले,
और वक्त भी रुठ जायेगा,
खुदा की बंदगी करता जा तू,
वो ना तुझे गिरायेगा,
क्यों घबराता हे तू बन्दे,
ये पल भी बित जायेगा...

असफलताओ को ना सर पर ले तू,
एक दिन सफल हो जायेगा,
जीतना खोया हे तूने बन्दे,
उससे अधिक तू पायेगा,
नेक काम तू करता जा,
जमाना कदमों में आएगा,
क्यों घबरता हे तू बन्दे,
ये पल भी बित जायेगा...

हुंडाबळी

गायत्री दत्ता विसपुते
बी.ए.एल.एल.बी. प्रथम वर्ष

एका चिमुकलीच पाऊलं
त्या चार भिंतीच्या चौकटीत पडलं
शेजारपाजारींनी कौतुकाने ओंजारलं - गोंजारलं
माता-पित्यां नी त्यां हसरीला
अंगाखांद्यावर खेळवलं
अलगद हि पाऊले चौकटीतून बाहेर आलीत अन
इवल्या-इवल्या ओठांकडू न-बोटांकडून आई-
बापाची नावे बोललीत-गीरवलीत
पाहता-पाहता हि कळी फुलात रुपांतरीत झाली
शिकून सावरुन आई-बापाची स्वप्न पूर्ण कराया
लागली
आई-बापाच्या डोळ्यात पोरीच्या संसाराची काळजी
वाटू लागली, त्या लाडकीलाही
आई-बापानं तर आपल्या संसाराची ओढ वाटली
तिच्या मनातही त्यावरुन
तिच्या राज्याच्या महलात जायचं
अन मायबापांच काळीज तिला डोळे भरुन
पहावयाच मन करायचं
अन तो हृदयस्पर्शक दिन आला...
पोरीला पाहायला आलीत पाहूणे - राहुने मंडळी
पसंत झाले एकमेकां..
बांध-बाशिंग मुंडावळी भाळी
माया-माऊली तुळस पाण्यासहित अश्रु ही ढाळत
होती
बापाला मात्र स्वागतात कुनाचीच कमी नको होती
अन अश्रुंनी दाटून भरुन आली होती त्यांची
छाती...
आली ती घडी...
तिला सासरी पाठवितांना दोघाची
अवस्था अर्ध मेल्यागत झाली
आई-बापाला पाहून लाडकी हुद्क्यांना थांबवून
थकली
नवऱ्याने सासुने देखाव्याने सुने ला-मायबापाला
समजावले
तिच मायबापाला वाटले अरे...
जावई-विहीन किती चांगले
सत्य परीस्थितीशी अजाणते बिचारे
राहिलेत साधे भोळे...
हळदीची ती पाऊले या चौकटीतून
आता या चौकटीत आलेत तोच...
तिच्या दागिन्यां वर टपून बसलेले त्रास द्याया
लागलेत
कालच्या समाजात मान उंचावून
सन्मानाने जगणारा अन आज तोच
पोरीच्या सासरची हूंड्यासाठी
लाथा-बुक्की खाणारा
पोरीला बापाची हि अवस्था पहिली नाही गेली.
हूंड्याचा न जीव घेता केली तिने स्वता:चीच
होळी...
आई-बापाची दुनिया सारी त्या पोरीमध्ये
देहाला अशांतता देण्याठीही नाही
अंधाराचे खां...दे

आठवण तुझी

नितीन सुरेश कोळी
बी.ए.एल.एल.बी. पाचवे

आठवण येता तुझी, डोळे येतात भरुन,
सोडत असतांना कॉलेज, वाटते जावे तुझ्याशी मैत्री करुन

जवळ येण्याचे कारण नव्हते, सोडून जाण्याचे उदाहरण नव्हते,
नेमके विचारावे वाटते, माझ्याशी तुझे नाते काय होते.

भांडण करुन माझ्याशी, हृदयी माझ्या जडलीस तू,
खूप प्रयत्न केला समजवण्याचा, पण मला नाही कळलिस तू.

रस्त्याने तू यायची, फक्त माझ्याकडे पहायची, काय आवश्यकता होती गं तुला, माझी इतकी काळजी घ्यायची.

तुझ्याकडे पाहण्याची आवड होती गं मला, का केली नाहीस मैत्री, मि का वैरी वाटला तुला.

दावा करतो तुझ्याशी, मैत्री तुझ्याशीच करील, तुला शोधुन काढण्यासाठी, जळगांवचा गल्ली बोळा फिरील.

तु जीव ओतलास माझ्यात, मला माहित आहे, वाटत नाही तुला, तु स्वतःला फसवत आहेत.

आठवण माझ्या हृदयी, तुझी अशी भरली आहे, तुझीच सेम परी गं, हृदयात माझ्या घडली आहे.

भावनांचा माझ्या तु झोका आहेस, की नजरेचा माझ्या धोका आहेस, समज ना वेडे एकदा, समजण्याचा तुला मोका आहे.

उद्देश नाही माझा, मनाला तुझ्या दुखःवण्याचा, पण वेळ आहे गं वेळे, काटलेले झाड उगवण्याचा

माहित आहे मला, बोलून तुला फायदा होणार नाही, तुझ्या पेक्षा मोठा कधी, कायदा होणार नाही.

कवितेची राणी आहेस तू, फेसबुक तुझे बघून कळले होते, परी बनुन येतांना माझ्याकडे, अनेकदा स्वप्ने तुझे पडले होते.

कॉलेज सोडून जातांना, आठवण तुझी सोबत नेईल, तुला देण्यासाठी आठवण म्हणून, कविता माझी लिहून जाईल.

◆◆◆

Annual Report of Legal Aid Clinic

And in my own life, in my own small way, I've tried to give back to this country that has given me so much. That's why I left a job at a law firm for a career in public service, working to empower young people to volunteer in their communities. Because I believe that each of us – no matter what our age or background or walk of life – each of us has something to contribute to the life of this nation. **–Michelle Obama**

Securing the Constitutional mandates enshrined under preamble, Art 14, 21, 22(1), 38 and under Art 39-A specifically, Legal Aid Clinic of S.S. Maniyar Law College, basically serve the purpose of providing legal advice not for the aim of earning profit but in General Public Interest. At the same time it does provide clinical Legal education to the law students to understand practical aspects of law and also to inculcate sense of social responsibility amongst them to make them socially spirited citizen.

Keeping this motto in view, our Legal aid clinic conducts wide range of activities ranging from organizing awareness campaign and rallies, programmes in Juvenile homes, District jail, Old age homes, legal Aid Camps in rural, slum and labour colonies, colleges and clubs etc. to even energize them through spiritual activities.

Main Activities Conducted:

- **Legal Awareness Programme at KCEs College of Engineering and I.T.-**

This year, on 22.09.2017, Legal Aid Clinic organized Legal Awareness Programme for the purpose of creating legal awareness amongst students of KCEs College of Engineering and I.T. in the benign presence of Adv. S.S.Phalak and Prof. Sanjay Patki, Music Department, NMU, Jalgaon. Students of final year presented pathnatyas (plays) on several socio-legal issues including 'Right to Information', 'Gender Justice', 'Anti Raging',' Consumer Protection and so on.

- **Organized Legal awareness Rally and Legal Aid Programme-**

On 09.11.2017, Legal Aid Clinic organized legal awareness rally in collaboration with District Legal Services Authorities, Jalgaon which was followed by Legal Awareness Programme on occasion of National Legal Service Day in the grand presence of Miss S.T.Barne, Hon'ble Principal District and Sessions Judge, Jalgaon, Mr. K.H.Thombre, Hon'ble Secretary, Dist. Legal Services Authorities, Jalgaon, Adv R.R.Mahajan, president, Dist. Bar Association, Jalgaon, Adv. Ketan J.Dhake, District Government Pleader Jalgaon, Adv. P.B.Patil, Adv. Sunil D.Chaudhari , and Other Advocates etc. were also present. Hon'ble Miss. S.T.Barne highly

applauded the activities undertaken by Legal Aid Clinic creating awareness amongst the need and poor people in the society. Students of final year performed street plays on different social issues.

- **Symposia on strengthening the skill of Youth and Happiness-**

On 09.12.2017 a Symposia on "strengthening the skill of Youth and Happiness" in collaboration with Prajapita Brahma Kumaris Ishwaiya Wishwa Vidyalaya was organized for developing concentration, positive attitude and moral values amongst the law students. Rajyogini BK Sister Shilpa and the team emphasized on creativity in thinking, positivity, and becoming change agents. Exhibition through All India Exhibition Bus on the themes of Swachh Bharat, Spiritual Values, and Character Building etc. was also shown.

- **Legal Aid Camp at Palaskheda Village in Jamner Taluka, District Jalgaon-**

As the academic year 2017-18 went on, Legal Aid Clinic organized one day Legal Aid Camp on 04.02.2018 at Palaskheda Village in jammer Taluka, Jalgaon with a view to create awareness amongst the rural people. The programme was inaugurated by Mr. K.H.Thombre, Hon'ble Secy, Dist. Legal Services Authorities, Jalgaon and presided over by Adv. S.S.Phalak, Secretary KCE Society, Jalgaon. Hon'ble Mr. S.C.Hawelikar, Judicial Magistrate Fist Class, Jamner, shri Kadam, Police sub-Inspector, Jamner, Adv. Sunil Patil, President, Taluka Bar Association, Jamner, Mrs. R.R.Sonwane, Upsarpanch, Jamner, Shri Bhaskar Mahajan, Gram Sewak, Jamner, Principal of the College, Dr. B.Y. Reddy, Prof. D.R.Kshirsagar, Prof. Y.A.Mahajan, Prof. G.V.Dhumale and Prof. R.P. Pahuja, Co-ordinator of the Programme were present.

Mr. K. H. Thombre enlightened on various schemes providing free legal services whereas Mr. S.C.Hawelikar emphasized on importance of free legal services to the beneficiaries. Adv. S.S.Phalak addressed the rural masses on various activities conducted through Legal Aid clinic and role of law in leading peaceful life. Student Coordinator Mrs. Nisha Tap represented Palaskheda Village. Students of final year class enlightened on various social problems including GST, Right to Information, Land Acquisition, women empowerment, prohibition of liquor, importance of female education etc through speeches and Pathnatyas(Street Plays).The programme was compared by students, Miss Hemlata Rajput and Priyanka Chavan and vote of thanks was offered by Co-Ordinator Dr. Rekha Pahuja.

Dr. Rekha Pahuja
Co-ordinator

ANNUAL CULTURAL ACTIVITIES REPORT 2017-18

To have overall development of the students the college has constituted cultural committee. It works for the development of the academic and cultural talents of the students. The cultural committee of the college conducts various activities during the academic year. The college has celebrated the KCE Foundation Week programme wherein the students performed various cultural events. The college also celebrates the Shiv Jayanti in which students conducts various activities.

The College Annual Social Gathering for the academic year 2017-18 was celebrated in the name of 'SANHITA' on 23rd & 24th March 2018. The Sports Day celebrated on 20th & 21st March 2018 it was inaugurated by Dr. Dinesh Patil, Director, Sports Department, North Maharashtra University, Jalgaon. Students organized both the indoor & outdoor games.The gathering was inaugurated with the auspicious hands of Dr. K.P.Rane, Principal, KCE Society's College of Engineering & Information Technology, and Adv. Pramod Patil, Member, College Development Committee grace the occasion. The students organized various cultural activities in the campus. The valedictory function was organized on 24th March 2018 for which Dr.B.B.Patil, Registrar, North Maharashtra University was the chief guest Dr.Ashok Rane, Principal, KCE Society College of Education, Jalgaon grace the occasion the function was presided over by Dr.B.Yuvakumar Reddy, Principal of the college. The University Representative Abhijit Randhe, Gathering Secretary Vedant Mujumdar and Ladies Representative Rutuja Wagh and the students has taken efforts to organize the events. The teaching and non-teaching staff of the college also had taken efforts for the completion of the gathering.

Prof. D.R. Kshirsagar
Co-ordinator

वादविवाद समिती अहवाल २०१७-१८

आमचे महाविद्यालय विद्यार्थ्यांचा सर्वागिण विकास व्हावा आणि त्यांना त्यांच्या अंगभूत कलागुणांचा विकास करण्याची संधी मिळावी यांसाठी बांधिल आहे. याच बांधिलकीतून महाविद्यालयात विविध समित्या गठित केल्या जातात. शैक्षणिक वर्ष २०१७-१८ साठी गठित करण्यात आलेल्या वादविवाद समितीचे समन्वयक म्हणून जी.व्ही. धुमाळे, सहाय्यक प्राध्यापक यांची नियुक्ती करण्यात आली. या शैक्षणिक वर्षात केसीई सोसायटीच्या वर्धापनदिन सप्ताहानिमित्त विद्यार्थ्यांमधील भाषण कौशल्याचा शोध घेणे, निर्माण करणे आणि विकसित करण्याच्या उद्देशाने आंतरवर्गीय वक्तृत्व स्पर्धा घेण्यात आल्या.

या समितीच्या माध्यमातून विविध महाविद्यालयाच्या वतीने आयोजित कार्यशाळा आणि शिबिरात विद्यार्थ्यांना सहभागाची संधी उपलब्ध करुन दिली. ज्यातून वक्तृत्वशैली, सुत्रसंचलन कौशल्य, व्यक्तीमत्व विकास आणि सांस्कृतिक बाबतीत मार्गदर्शन उपलब्ध करुन देण्यात आले. याशिवाय महाविद्यालयाचे विद्यार्थी राज्य व राष्ट्रीय पातळीवरील वादविवाद आणि सांस्कृतिक स्पर्धेत आपला ठसा उमटवित असतात.

महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांच्या विविध क्षेत्रातील उल्लेखनीय कामगिरीत महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. बी. युवाकुमार रेड्डी / प्रा. डी. आर. क्षीरसागर, प्रा. रेखा पाहुजा, प्रा. योगेश महाजन, डॉ. विजेता सिंग, प्रा. अंजली बोंदर यांनी मोलाचे सहकार्य करुन विद्यार्थ्यांना विविध स्पर्धेत सहभागी होण्यास प्रोत्साहन दिले. सन २०१७-१८ या शैक्षणिक वर्षात महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांनी वक्तृत्व, वादविवाद, प्रश्नमंजूषा सारख्या विविध स्पर्धा प्रकारात पारितोषिके पटकावली त्या पारितोषिकाची सविस्तर माहिती पुढीलप्रमाणे आहे.

अ.क.	विद्यार्थ्यांचे नाव	स्पर्धेचे नाव	श्रेणी
१.	सावळे गणेश चंद्रकांत	हुंडाविरोधी चळवळ, मुंबई आणि मु.जे. महाविद्यालय, जळगाव आयोजित विद्यापीठस्तरीय वक्तृत्व स्पर्धा	प्रथम
२.	घुगरे शितल नारायण	हुंडाविरोधी चळवळ, मुंबई आणि मु.जे. महाविद्यालय, जळगाव आयोजित विद्यापीठस्तरीय वक्तृत्व स्पर्धा	द्वितीय
३.	माळी निवृत्ती रघुनाथ	रा.का. मित्र वरिष्ठ महाविद्यालय, बहादरपूर आयोजित कै. अप्पासाहेब गोविंद रावजी बोरसे स्मृतिप्रित्यर्थ वादविवाद स्पर्धा २०१७–१८	प्रथम
४.	सावळे गणेश चंद्रकांत	कै. शंकररावजी काळुंखे चॅरिटेबल ट्रस्ट, जळगाव आयोजित स्व. सितारामभाई काळुंखे जयंतीनिमित्त विद्यापीठस्तरीय वक्तृत्व स्पर्धा २०१७	द्वितीय
५.	सावळे गणेश चंद्रकांत	पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, महाराष्ट्र शासन जिल्हा परिषद, जळगाव आयोजित स्वच्छतामित्र वक्तृत्व करंडक	तृतीय

		स्पर्धा २०१८	
६.	सावळे गणेश चंद्रकांत	पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, पंचायत समिती, जळगाव आयोजित स्वच्छतामित्र वक्तृत्व करंडक स्पर्धा २०१७	प्रथम
७.	खैरनार उदय सुभाष	एमटीईएसचे श्रीमती जी.जी. खडसे कॉलेज, मुक्ताईनगर आयोजित सामान्य ज्ञान प्रश्नमंजूषा स्पर्धेत	द्वितीय सामुहिक
८.	पाटील परेश रविंद्र	एमटीईएसचे श्रीमती जी.जी. खडसे कॉलेज, मुक्ताईनगर आयोजित सामान्य ज्ञान प्रश्नमंजूषा स्पर्धेत	द्वितीय सामुहिक
९.	कु. महाले सुकन्या कैलास	उमवि, जळगाव आयोजित, नाहटा कॉलेज, भुसावळ येथे जळगाव झोनल आंतर महाविद्यालयीन युवक महोत्सव २०१७–१८	उत्तेजनार्थ प्रथम
१०.	सावळे गणेश चंद्रकांत	उमवि, जळगाव आयोजित नाहट कॉलेज, भुसावळ येथे जळगाव झोनल आंतर महाविद्यालयीन युवक महोत्सव २०१७–१८ वक्तृत्व स्पर्धा	उत्तेजनार्थ प्रथम
११.	दज्जुका मेघा दिपक	नॅशनल ग्रीन ट्रिब्युनल, पुणे आणि सिम्बायोसिस लॉ स्कूल, पुणे आयोजित निबंध लेखन स्पर्धा	सामुहिक द्वितीय
१२.	पाटील देविका आर.	नॅशनल ग्रीन ट्रिब्युनल, पुणे आणि सिम्बायोसिस लॉ स्कूल, पुणे आयोजित निबंध लेखन स्पर्धा	सामुहिक द्वितीय
१३.	बऱ्हाडे योगिता ओमप्रकाश	उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ 'अविष्कार–२०१७', जिल्हा स्तरीय जळगाव	विद्यापीठ स्तरीय पात्रता
१४.	मोरे सुरेश एकनाथ	उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ 'अविष्कार–२०१७', विद्यापीठ स्तरीय	विद्यापीठ स्तरीय पात्रता
१५.	बऱ्हाडे योगिता ओमप्रकाश	उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, जळगाव, 'अविष्कार–२०१७' विद्यापीठ स्तरीय	सहभाग

वरील प्रमाणे सन २०१७-१८ या शैक्षणिक वर्षात महाविद्यालयाच्या विद्यार्थ्यांनी अनेक स्पर्धेत सहभाग नोंदवून पारितोषिके पटकाविली आहेत.

जी. व्ही. धुमाळे
समन्वयक
वादविवाद समिती

Library Report

The Library is a heart of any academic institution and play an important role in activities and more so in Law Institutions. Keeping in view the aims and objectives of the Law College, the library has been planed and is being developed by a team of well qualified library staff and guided by library committee. It has collection of over 25000 books and bound volumes covering a wide range of general and special subjects consisting of text books, back volumes of journals and reports apart from current legal periodicals. Library also consists of Halsbury Laws of England and All India Reporter since 1921 and Bombay Law Reporter since 1905. The library is updated with recent commentary books on all important laws. In the current year 2017-18 the Institution has purchased over 300 law books. The unique collection of books is highly appreciated by hon'ble Judges of High Courts and Local Judicial Officers, eminent academicians, Legal luminaries, research scholars, and the team of Affiliation committee. The reading section in the library is well furnished, well lighted and ventilated.

Our library is going to be enriched with latest books and other publications in the field of advanced legal education as a step to make it as a research centre.

Library Committee 2017-2018:

1	Prof. Rekha Pahuja	Chairman
2	Dr. Vijeta Singh	Member
3	Prof. Anjali Bondar	Member
4	Prof. G.V.Dhumale	Member
6	Shri. D.R.Savdekar	Member

Objectives:-

- To serve the information needs of the faculties and students
- To build up a sample collection of Books, Journals, E-services and Institution Repository.
- To promote optimum use of Library Materials
- To provide Internet service to users
- To provide zerox machine and print facilities
- To strive to advance methods through modern Information technology

Library at glance:

Our Library shares with the intuition the aspiration to be the most dynamic learning environment. The collection of books includes both Law and non-law books, such as History, Political Science, Sociology, Economics, Hindu law, Mohammedan law, English, Legal

language, Law of Contract, Legal Theory, Banking Law, Constitutional Law, Law of Crimes, International Law, Law of Evidence, Law of Torts, Law of Consumer Protection, Transfer of Property Act, labour law, Criminal Procedure Code, Law of Taxation, Civil Procedure Code, Environmental Law, Administrative Law, Books on Law in General, Land Law, Intellectual Property Law, Human Rights, Law of Arbitration, Cyber Law, Labour and Industrial Law, Bare Act, Lok Adalat and general books. The Institute tried its best to secure latest collection of books to adhere to the needs of the users. The library has following numbers of books:

Sr.No.	Particulars	Numbers
1	General Law Books	20125
2	Pre-Law Books	543
3	Taxation Books	393
4	Book Bank	3382
5	Legal Aid Clinic	48
	Total	**24491**

Strength of our library:

1. All India Reporters
2. Supreme Court Cases – Weekly
3. Criminal Law Journal
4. Supreme Court Cases Criminal
5. Crimes
6. Consumer Protection Reporters
7. Consumer Protection Judgments
8. Current Labour Reporters
9. Bombay Cases Reporters
10. Bombay Civil Case
11. Bombay Law Reporter
12. Bombay Civil Journals
13. Bombay Caes Reporter Criminal
14. The Bombay Code
15. Indian Law Reports – Allahabad Series
16. Indian Law Reports Calcutta Series
17. Indian Law Reports Madras Series
18. Labour and Industrial Cases
19. Current Civil Cases
20. Claims and Acquittal Criminal Cases
21. Maharashtra Law Journal
22. Maharashtra Legal Times(Monthly Digest)
23. AIR Law Lines- Monthly update of Legal Precedents
24. All Mah SCC Reporter
25. Reports of the Law Commission of India
26. Maharashtra Rules and order under State Act
27. Civil Court Manual – Imperial Act 1933
28. Indian Rulings – Imperial Act
29. Manual of Maharashtra Local Laws

Rare Books and Special Collections:-

1. Halsbury's Law of England in 43 volumes
2. Encyclopedia of Crime police and Judicial System Vol 1 to 10
3. Britannica Ready Reference Encyclopedias vol 1 to 10
4. Reports of Law Commission of India

5. Civil Court Manual-Imperial Act 1933
6. Indian Rulings- Imperial Act
7. Manual of Maharashtra Local Laws
8. Latest Periodicals in Marathi, English & Hindi

List of News Papers:

1. The Hindu
2. The Indian Express
3. The Times of India
4. Maharashtra Times
5. The Employment
6. Lokmat
7. Sakal
8. Divya Marathi
9. Deshdoot
10. Deshunnati
11. Loksatta
12. Punyanagri
13. Daiinik Bhaskar
14. Sandhyanand

Dr. Rekha Pahuja
Co-ordinator

Annual Report of Moot Court Society 2017-18

The term "moot" traces its origins to Anglo-Saxon times, when a moot was a gathering of prominent men in a locality to discuss matters of local importance, to be a successful trial lawyer, we need to know how to present a compelling case, introduce evidence, and prepare and cross-examine witnesses, that is whyMoot Court Society in Law Colleges Plays very important and significant role among law students, It not only avails platform to learn the law but imbibes lawyering skill which is essential to become best lawyer. The moot court Society keeps training to student in oral and written both skills. Moot Court society encourages the participation in different National, Inter National, State level and Inter Collegiate Moot court competition. Systematic, disciplined and regular training and planning of a law student multiply with their ability which would transform into best professionals in the legal fraternity.

The activities of Moot Court Society were inaugurated on 16th Sep.2018 on the celebration of KCE Society's Foundation day, by the hands of Hon'ble Mr. Duttatre Karale, Superintendent of Police, Jalgaon and Hon'ble Adv. Prakash B.Patil, Vice-President of KCE society, Jalgaon. After that in the Month of October Moot Court Society Training Program was conducted with the aim to develop the skills of writing legal memoranda, legal research skills to identify the problem, its issues and the like. The following students of S.S.Maniyar Law colleges have Participated and at different Inter National & National Moot Court Competition and Law Fest in the Academic year 2017-18. Miss. Yogita Bharade student of LL.B-III year won best Cross Examination Prize in National Moot Court Competition, held by N.B.Thakur Law College and Mr. Prasad Dhake student of BA.LL.B-IV & Mr. Niranjan Dhake student of BA.LL.B-III in Kshan -13th National Trial and appellate moot court competition, Organized by G.H. Raisoni Law School, Nagpur awarded won the Runner-up prize in Legal Quiz, also our college is having Runner-up prize of Inter collegiate Moot Court Competition, organized by S.S.Maniyar Law College sponsored by North Maharashtra University.

Sr.	Name of the Participant	Acted as	Name of the Competition
1.	Hemlata Rajput Uday Khairnar Niranjan Dhake	Mooter Mooter Researcher	Inter Collegiate Moot court Comp. Jalgaon
2.	Rupal Jain Aayushi Misal Shreyash Chaudhari	Mooter Mooter Researcher	Inter Collegiate Moot court Comp. Jalgaon
3.	Hemang Mehata Rutuja Lathi Gunjan Chaudhari	Mooter Mooter Researcher	Professor V.S.Mani MemorialInternational Law Moot Court Competition, organized by Jaipur National University.
4.	Megha Dajjuk Devika Rajendra Patil Suabhi Halwe	Mooter Mooter Researcher	3rd Manipal Raka National Moot Court Competition,organized by School of Law Manipal University Jaipur.,
5.	Priyanka Chauhan Yogita Bharade Madhuri Chaudhari	Judge Mooter Mooter	N.B.T Law College, Nasik
6.	Prasad V.Dhake Niranjan V.Dhake Uday Khairnar.	Mooter Mooter Researcher	Justice P.B.Sawant 4th National Moot Court Competition, Shankarrao Chavan Law College, Pune
7.	Prasad V.Dhake Niranjan V.Dhake Uday Khairnar.	Mooter Mooter Researcher	National Moot Trial & Appellate Moot Court completion, organized by G.H Raisoni, National Law School, Nagpur.
8.	Uday Khairnar Aayushi Misal Surabhi Halwe	Mooter Mooter Researcher	National Moot Court Competition Organized by Osmanabad law college, Osmanabad.
9.	Bhakti Kabra Kiran Thakur	Mooter Mooter	National Moot Competetion Organized by M.P.Law college, Aurangabd.

Dr. Annasaheb G.D.Bendale Memorial 13th National Moot Court Competition, 24th& 25th Feb 2018.

Every year S.S.Maniyar Law College conducts National Moot Court Competition in the name founder father

of KCE Society Late Dr. Anna Saheb G.D. Bendale. This year The Competition was inaugurated on 24th Feb 2018 by the august hand of Hon'ble. Mr.Justice Karnik, Judge High Court of Bombay, bench at Bombay, in the presence of Hon. Mrs. C.R Hankare Principal District and Sessions Judge Jalgaon, Adv.Shri. Prakash B.Patil, Vice President of KCE Society, Adv.Shri.S.S.Phalak, Secretary of KCE society, Adv.Sunil D.Chaudhari, Adv.Pramod Patil, Dr.Yuva Kumar Reddy, Prof. D.R.Kshirsagar and Dr.Vijeta Singh. Twenty teams across the Country such as Valse University Chennai, Symbiosis Law School Hyderabad, TMC College, Pendekati Law College Hyderabad, ILS law college Pune, New Law College Pune, etc. participated in the competition.

The Valedictory function was graced with Hon'ble Mr.Justice A.P.Bhangale, President of Maharashtra State consumer dispute redressal forum. Mrs.C.R Hankare, Principal District and Sessions Judge, Jalgaon, Adv. Vipin Bendale, former member of Bar council of Maharashtra and Goa, Adv.R.R Mahajan, President of Bar Association, Jalgaon, and other dignitaries. Team New Law College Pune was the winner and Navjeevan Law College; Nasik stood runner up.The Best Memorial Prize awarded to M.P Law College,Aurangabad. Best Male Mooter awarded to Goyanka Law College,Akola. Best Female Mooter gone toSymbiosis Law School Hyderabad.

◆◆◆

Dr. Vijeta S.Singh
Coordinator

Annual Report of Sports Activities 2017-2018

Our College has constituted Sports Committee for physical development of students .Every year our students are participating in various sports competitions organized by North Maharashtra University, Jalgaon at different places. This year our students have participated in various events of Sports mentioned below:-

On 23rd July 2017, 1st Dr.Annasaheb G.D.Bendale District Level Swimming Competition 2017 was held at M.J.College's Eklavya Swimming Pool, M.J.College Campus, Jalgaon organized by M.J.College's Eklavya Krida Sankul, Jalgaon in which our student Niranjan V Dhake from BALL.B.-IIIrd participated and achieved merit in100m Breast Stroke(1st Place), 50m. Back Stroke(2nd Place) and 50m.Butterfly(2nd Place) Swimming Competition.

Sr.	Level of Game . & Place	Participation of Students	Class	Outcome Sports Event
1	Inter Collegiate & Zonal, Jalgaon	Dhake Niranjan Vasant	BA.LL.B.-III	Swimming
2.	Inter Collegiate, Jalgaon	Jagdale Abhishek Rajesh	BA.LL.B-I	Swimming
2	Inter Collegiate, Jalgaon	Randhe Abhijeet Jitendra	LL.B-II	Cricket
3	Inter Collegiate, Jalgaon	Shirsath Dipak Ashok	BA.LL.B-III	Cricket
4	Inter Collegiate	Bhoi Vijay Bhagwan	LL.B.-II	Cricket
5	Inter Collegiate	Patel Aslam Irfan	BA.LL.B-IV	Cricket
6	Inter Collegiate	More Suresh Eknath	BA.LL.B.-V	Cricket
7	Inter Collegiate	Bari Nikhil Shivaji	LL.B.-II	Cricket
8	Inter Collegiate	Hagwane Sagar Bhausaheb	BA.LL.B-IV	Cricket
9	Inter Collegiate	Shaikh Aamir Faaroque	LL.M.-I	Cricket
10	Inter Collegiate	Devatwal Shrikrishna V	LL.B.-II	Cricket
11	Inter Collegiate	Shirpurkar Akib Nafis Ahmad	BA.LL.B-IV	Cricket
12	Inter Collegiate	Rajput Rushan Narendra	BA.LL.B.-IV	Cricket
13	Inter Collegiate	Sk.Qamil Sk.Qamruddin	BA.LL.B-II	Cricket
14	Inter Collegiate	Khairnar Uday Subhash	BA.LL.B-IV	Cricket
15	Inter Collegiate	Patil Rupesh Murlidhar	D.L.L.	Cricket
16	Inter Collegiate	Dhumale Bhaktpralhad D	BA.LL.B-IV	Cricket
17	Inter Collegiate, Jalgaon	Shah Yash Rajesh	BA.LL.B-IV	Chess
18	Inter Collegiate	Marathe Bhushan Babu	BA.LL.B-II	Chess

19	Inter Collegiate	Dhumale Bhaktpralhad D	BA.LL.B-IV	Chess
20	Inter Collegiate	Chaudhari Paresh Kishor	BA.LL.B-II	Chess
21	Inter Collegiate	Patil Vaibhav Raju	LL.B-II	Chess
22	Inter Collegiate	Chavan Pratik Dharma	BA.LL.B-II	Chess
23	Inter Collegiate, Nandurbar	Devatwal Shrikrishna V	LL.B-II	Taekwondo

One of our students Dhake Niranjan Vasant from BA.LL.B-III secured IInd Rank in 100m Free style Swimming Competition in Inter-Collegiate and Zonal Sports Tournament at Jalgaon. Our college has also celebrated "Avdha Maharashtra Football Mission" by organizing football play of students and teachers in college campus. Besides these our college also organizes various Outdoor and Indoor Sports events during Annual Gathering every year and prizes are given to Winners on the last day of Annual Gathering.

◆◆◆

Prof. Yogesh A Mahajan
Assistant Professor,
Sports Committee Incharge.

NSS Activities Report 2017-18

NSS unit of the college has organized the different programmes throughout the year. On 21st June 2017 Yoga Day was being celebrated by the NSS unit. In this occasion the Chief Guest was the Principal Dr.B.Yuvakumar Reddy Sir. The Yoga practical was conducted in the college campus. All the faculties, teaching, non-teaching staff and students were participated in this programme. On 3 August 2017 the NSS unit of the college was organized the programme of Swachhta Aabhiyan in Dr. Babasaheb Ambedkar Garden. In this occasion the Chief Guest was Principal Dr.B.Yuvakumar Reddy. From 8th August to 12th August 2017 yoga week has celebrated in college campus. The expert from Yoga department Rashmi Tadavi, Sujal Bhosale and Smita Pille had conducted the yoga practical. All the students have participated in it.

On 15th August 2017 the NSS Unit of the college was celebrated the Independence Day. On 19th September 2017 the NSS unit of the college organized the inauguration of NSS Activities and tree plantation. Dr.Ujwala Nehate was a chief guest of the programme. She guided and motivates the NSS volunteers and trees were planted in college campus. The students and faculty were actively participated in the programme.

On 3rd October 2017 NSS unit of college has organized the programme on the occasion of Birth Anniversary of Mahatma Gandhi which is also celebrated as international Non-violence Day. On 15th October 2017 Late Dr. APJ Abdul Kalam's birth anniversary celebrated as the 'Reading Inspiration Day' on this occasion the poem reading competition were organized. On 19 December 2017 the NSS unit of the college was organized the blood donation camp with the help of Madhavrao Govalkar Swyashevi Raktapedi. Total 20 students had voluntarily donated their blood in said camp.

NSS Unit has been organized the special winter camp programme at Health Centre, North Maharashtra University, Jalgaon from 29th January to 4th February 2018. 26 NSS Volunteers have attended and successfully completed the special winter camp. The programme officer Prof.Anjali B.Bondar and the participants

of NSS volunteers have reported at the camp place at 9:00 a.m. on 29th January 2018. The detailed scheduled and the other disciplinary activities are explained by the programme officer on the same day. The inauguration programme has been arranged and inaugurated by Principal Dr.B.Yuvakumar Reddy. On this occasion Principal guided to the students and instructed to follow the disciplinary rules. Thereafter the volunteers have participated in different activities. The daily schedule was as follows –Morning exercise, tea and breakfast then Shramdan, Lunch. After rest daily guest were came to deliver lecturer on different topic. Then sports and cultural activities and daily work record to be checked by coordinator. This was the routine schedule of N.S.S. camp.

In this seven days programme different guest have guided to the students. Dr. Leena Choudhary, Prof.G.V.Dhumale, Prof.D.R.Kshirsagar, Prof. Rekha Pahuja, Prof. Yogesh Mahajan, Shri. Jaideep Patil sir, Prof.Jyoti Bhole, Prof.K.L.Hirole,Shri D.S.Katyare NSS District Coordinator Dr. D.S.Rane sir has visited and guided NSS Volunteers. During the camp NSS volunteers has performed different activities i.e. tree plantation, street cleaning etc. The last day of the camp was on 4th February 2018 the valedictory function was performed by the Dr. Vishranti Munjewar, faculty in Women's Study Department, NMU,Jalgaon. She was the chief guest of the programme who guided the students. Anjali Bondar concerned coordinator of NSS activities has delivered the introductory speech and extended the vote of thanks.

◆◆◆

Asst. Prof. Anjali B. Bondar
NSS Programme Officer.

विद्यार्थी विकास विभाग अहवाल २०१७-१८

आमचे महाविद्यालय विद्यार्थी कल्याणाच्या विविध योजना राबवत असते. समाजघटकातील सर्व स्तरातून आलेल्या विद्यार्थ्यांना शिक्षणाची समान संधी उपलब्ध झाली पाहिजे व त्याच्या व्यक्तीमत्वाचा सर्वांगिण विकास झाला पाहिजे या हेतूने विद्यार्थी विकास विभाग कार्यरत आहे. महाविद्यालयाचे विद्यार्थी विकास अधिकारी म्हणून सहा. प्राध्यापक जी.व्ही. धुमाळे तर महिला विद्यार्थी विकास अधिकारी म्हणुन डॉ. विजेता सिंग यांची नियुक्ती करण्यात आली. महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. बी. युवाकुमार रेड्डी, प्रा. डी. आर. क्षीरसागर यांच्या मार्गदर्शनाने व प्रा. रेखा पाहुजा, प्रा. योगेश महाजन, प्रा. अंजली बोंदर, श्री सुनिल झांबरे यांच्या सहकार्याने शैक्षणिक वर्ष २०१७-१८ मध्ये कर्मवीर भाऊराव पाटील कमवा व शिका योजना महाविद्यालयात राबविण्यात आली. या योजने अंतर्गत गरजू अशा सहा विद्यार्थ्यांची निवड करण्यात आली. विद्यार्थ्यांच्या मनात स्वावलंबनाची भावना निर्माण झाली पाहिजे म्हणून या योजने अंतर्गत कार्यालयीन कामकाजासाठी त्यांचे सहाय्य घेण्यात आले ज्यातून त्यांना संगणकाचे ज्ञान व कार्यालयीन कामकाजाची प्रक्रिया माहिती होते व अर्थसहाय्य ही होते. सदरील रक्कमेच्या २/३ रक्कम विद्यापीठाने मंजूर केली तर महाविद्यालयाकडून १/३ रक्कम खर्च करण्यात आली.

तसेच महाविद्यालयातील आर्थिक दृष्ट्या दुर्बल घटकातील विद्यार्थ्यांना विद्यापीठाकडून अर्थसहाय्य उपलब्ध करुन देण्यात आले. यामध्ये एकून १३ विद्यार्थ्यांना शैक्षणिक वर्ष २०१६-१७ साठी अर्थसहाय्य मिळवून दिले तर २०१७-१८ साठी १४ विद्यार्थ्यांना अर्थसहाय्य मंजूर झाले आहे.

उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ आंतर महाविलयीन अभिरुप न्यायालय स्पर्धा २०१७-१८ शनिवार दि. २३ सप्टेंबर २०१७ रोजी एस.एस. मणियार विधी महाविद्यालय, जळगाव व विद्यार्थी विकास विभाग, उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ यांच्या संयुक्त विद्यमाने यशस्वीरित्या घेण्यात आले.

त्याच बरोबर खान्देशातील विद्यार्थ्यांच्या अंगभूत क्षमतेला वाव मिळावी व त्यांच्यातील गुणवत्तेला प्रेरणा मिळावी म्हणून महाविद्यालय विविध उपक्रमात विद्यार्थ्यांना सहभागाची संधी उपलब्ध करुन देत असते. पैकी उमवि विद्यार्थी विकास विभागाच्या पुढाकाराने आयोजित उपक्रमातील महाविद्यालयाचा सहभाग व मिळवलेले प्राविण्य पुढीलप्रमाणे आहे.

※ उमवि विद्यार्थी विकास विभाग आयोजित भुसावळ येथील पी.ओ. नहाटा येथील जळगाव झोनल जिल्हास्तरीय आंतरमहाविद्यालयीन युवक महोत्सवात 'युवारंग २०१७-१८' मध्ये महाविद्यालयाच्या संघाने सक्रीय सहभाग नोंदवला. सदरील स्पर्धेत महाविद्यालयाची विद्यार्थीनी **कु. सुकन्या महाले हिला काव्य वाचनात द्वितीय क्रमांक** प्राप्त झाले. तसेच विद्यार्थी **सावळे गणेश चंद्रकांत याने वक्तृत्व स्पर्धेत उत्तेजनार्थ प्रथम पारितोषिक पटकावले.**

※ महाविद्यालयीन नियतकालीक स्पर्धामध्ये महाविद्यालयाच्या विध्यर्थ या नियतकालीकातील विद्यार्थी **अमिर शेख यांच्या इंग्रजीतील संशोधन**

लेखास प्रथम पारितोषिक प्राप्त झाले.

* विद्यापीठ विद्यार्थी विकास विभागामार्फत डीएनसीव्हीपीएसचे लोकसेवक मधुकरराव चौधरी समाजकार्य महाविद्यालय, जळगाव, जि. जळगाव येथे दि ०४ ते ०५ ऑक्टोंबर २०१७ या कालावधित विद्यापीठास्तरीय भाषण कौशल्य कार्यशाळेत आमच्या महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांनी सहभाग नोंदवला.

* विद्यापीठ विद्यार्थी विकास विभागामार्फत श्री. व्ही. एस नाईक कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, रावेर, जि. जळगाव येथे दि. ०६ ते ०७ ऑक्टोंबर २०१७ या कालावधित विद्यापीठस्तरीय सुत्र संचालन कार्यशाळेत आमच्या महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांनी सहभाग नोंदवला.

* विद्यापीठ विद्यार्थी विकास विभागामार्फत ताप्ती एज्युकेशन सोसायटीचे भुसावळ कला, विज्ञान आणि पु. ओ. नाहटा वाणिज्य महाविद्यालय, भुसावळ, जि. जळगाव येथे दि. ०६ ऑक्टोबर २०१७ रोजी विद्यापीठस्तरीय काव्य वाचन स्पर्धेत आमच्या महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांनी सहभाग नोंदवला.

अशा प्रकारे उमविच्या विद्यार्थी विकास विभागाच्यावतीने आयोजित कार्यशाळा व स्पर्धामध्ये विद्यार्थ्यांना सहभागाची संधी उपलब्ध करुन दिली जाते व विद्यार्थी विकास विभागाच्या विविध योजना विद्यार्थ्यांना मिळवून देण्यासाठी महाविद्यालयाचा विद्यार्थी विकास विभाग पुढाकार घेत असतो.

प्रा. जी. व्ही. धुमाळे
विद्यार्थी विकास अधिकारी